

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

**DEVLET VE PİYASA ARASINDA İKTİSATÇILAR:
İKTİSATÇILARIN DEVLETİN VE PİYASANIN
ROLÜNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE TUTUMLARI**

Hasan UMUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

Konya-2019

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**DEVLET VE PİYASA ARASINDA İKTİSATÇILAR:
İKTİSATÇILARIN DEVLETİN VE PİYASANIN
ROLÜNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE TUTUMLARI**

Hasan UMUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Savaş ÇEVİK

**Bu çalışma Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından 18203022 nolu
YL tez projesi olarak desteklenmiştir.**

Konya-2019

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasan UMUTLU		
	Numarası	164226001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İKTİSAT / İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	Devlet ve Piyasa Arasında İktisatçılar: İktisatçıların Devletin ve Piyasanın Rolüne İlişkin Görüş ve Tutumları		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Hasan UMUTLU

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasan UMUTLU		
	Numarası	164226001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İKTİSAT / İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Savaş ÇEVİK		
Tezin Adı	Devlet ve Piyasa Arasında İktisatçılar: İktisatçıların Devletin ve Piyasanın Rolüne İlişkin Görüş ve Tutumları			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Devlet ve Piyasa Arasında İktisatçılar: İktisatçıların Devletin ve Piyasanın Rolüne İlişkin Görüş ve Tutumları" başlıklı bu çalışma 15/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan, Adı Soyadı	İmza
Prof. Dr. Mustafa İnan	
Doç. Dr. Senife Övâlin	
Doç. Dr. Savaş Çevik	

TEŞEKKÜR

“Devlet ve Piyasa Arasında İktisatçılar: İktisatçıların Devletin ve Piyasanın Rolüne İlişkin Görüş ve Tutumları” başlıklı bu çalışmada beni motive eden, çalışmanın teorik ve uygulama aşamasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, akademisyen olma yolunda beni umutlandıran, müsait olduğu her an bana yardım etmeye çalışan değerli büyüğüm danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Savaş ÇEVİK’e sonsuz saygı, sevgi ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Uzun ve kimi zaman sıkıcı olabilecek bir anketi araştırmaya destek olmak maksadıyla cevaplama nezaketi gösteren, şahsen tanışmadığımız halde e-mail ve telefonla şahsen ulaşıp böyle bir çalışma sebebiyle şahsıma ve danışman hocama tebriklerini ileten değerli akademisyen hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Maddi ve manevi destekleriyle benim bu yaşa gelmemde en büyük destekçilerim olan hayatını bize adanmış biricik anneme, en büyük destekçilerimden sevgili kardeşime, dualarıyla yanımda olan sevgili babaanneme teşekkür ederim. Eğitim sürecimde bilgi birikimleri ve maddi, manevi desteklerinden dolayı ayrıca değerli Hocam Sayın Mehmet Ali ÇEVİK’e ve daha birkaç ay önce kaybımı derin üzüntüyle yaşadığım, üzerimde maddi, manevi emeği çok olan sevgili aile dostumuz amcam merhum Osman Nihat YILMAZ’a teşekkür ederim.

Son olarak biricik ağabeyim merhum Şehit Halis KIRIMLI’yı ve benim hayata tutunmamdaki en büyük etmenlerden biri olan canım babam merhum Danyal UMUTLU’yu bir kez daha rahmetle anıyorum.

Hasan UMUTLU

Mayıs-2019

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasan UMUTLU		
	Numarası	164226001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İKTİSAT / İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Savaş ÇEVİK		
Tezin Adı	Devlet ve Piyasa Arasında İktisatçılar: İktisatçıların Devletin ve Piyasanın Rolüne İlişkin Görüş ve Tutumları			

ÖZET

İktisatçılar devletin ve piyasanın ekonomideki görece rolü hakkında, farklı ideolojik, metodolojik, felsefi yaklaşımlar neticesinde uzlaşma ve uzlaşmazlık içinde olmuşlardır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Türk üniversitelerinde çalışan akademisyen iktisatçıların devletin ve piyasaların rolü, iktisat metodolojisi ve iktisat ideolojisi konusundaki görüşlerini incelemektir. Ayrıca çalışma bu görüşlerin akademik unvanlarından, çalıştıkları ülkeden, lisans eğitimi alanından ve cinsiyetten etkilenip etkilenmediğini incelemektedir.

Bu amaçla, çalışmanın birinci bölümünde bilimsel disiplin olarak iktisat ve iktisadın bilimsel yöntemine dair görüşler ele alınmaktadır. İkinci bölümde iktisadi düşüncenin ideolojik yanları, iktisadi düşünce okullarında devlet-piyasa ilişkisine dair görüşler ve bu görüşlerdeki çatışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise iktisatçıların görüşlerini inceleyen ampirik çalışmalar incelenmiş ve tezin çalışmasına dair ampirik araştırmanın tasarımı tanıtılmıştır. Çalışmanın örneklemini, Türkiye merkezli üniversitelerde “iktisat”, “ekonomi” ve “ekonomi ve finans” bölümlerinde çalışan ekonomistler oluşturmaktadır. Son bölümde toplanan verilerin temel bulguları ve sonuçları sunulmaktadır. Sonuçlar iktisadın temel kabulleri, metodolojisi, devletin ve piyasanın görece rolüne dair görüşler arasındaki farklılıkları

açıklamakta akademisyenlerin akademik unvanlarının, eğitim aldıkları ülkenin, lisans eğitimi aldıkları alanın ve cinsiyetlerinin önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet, Piyasa, İktisatçılar, İdeoloji, Metodoloji

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hasan UMUTLU		
	Numarası	164226001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İKTİSAT / İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Savaş ÇEVİK		
	Tezin İngilizce Adı	Economists Between The State And The Market: Opinions And Attitudes Of Economists On The Role Of The State And The Market		

SUMMARY

Economists have been in compromise and disagreement about the relative role of the state and the market in the economy as a result of different ideological, methodological and philosophical approaches. In this context, the main purpose of the study is to examine the opinions of academic economists employed in Turkish universities on the relative role of the government and markets, economic methodology and economic ideology. In addition, the study examines if these opinions are influenced by their academic title, the country they study, the field of undergraduate education and gender.

For this purpose, in the first chapter of the study, opinions about the scientific method of economics and economics as a scientific discipline were discussed. In the second chapter, the ideological aspects of economic thought, the views on the state-market relationship in economic thought schools and the conflicts in these views were discussed. In the third chapter, the empirical studies examining the attitudes of economists are examined and the design of the empirical research is presented. The sample of the study was drawn from the economists employed in departments of “economics”, “economy” and “economics and finance” in Turkey based universities.

The last section presents the main findings and results of the data collected. The results show that academic titles, graduate education country, degree of education and gender are important in explaining the differences between the basic assumptions, methodology of economics, and opinions on the relative role of the state and the market.

Keywords: State, Market, Economists, Ideology, Methodology

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	ii
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
BİLİMSEL YÖNTEM VE İKTİSATTA YÖNTEMSEL TARTIŞMALAR.....	5
1.1. Bilim, Yöntem ve Yöntembilim.....	5
1.2. Bilimsel Disiplin Olarak İktisat	7
1.3. İktisatta Yöntem ve İktisat Yöntemine Dair Tartışmalar	11
1.3.1. İktisat ve Metodoloji İlişkisi.....	14
1.3.2. Yöntem Tartışmalarını Tetikleyen Faktörler	15
1.3.2.1. Dışsal Gelişmeler	16
1.3.2.2. İçsel Gelişmeler	16
1.3.3. İktisat Metodolojisinde Yöntem Tartışmaları	18
1.3.4. Pozitif ve Normatif Yönlü Anlaşmazlıklar.....	20
1.3.5. İktisatta Bilimsel Devrimler	20
1.3.6. İktisat ve Matematik	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
İKTİSATTA İDEOLOJİ, DÜŞÜNCE OKULLARI VE DEVLET MÜDAHALESİ	26
2.1. İktisat ve İdeoloji.....	26

2.1.1. Politika Önerilerinde İdeolojik Faktörler	28
2.1.2. İktisadın İdeolojiden Ayrılmazlığı	31
2.2. İktisadi Düşünce Okullarında Devlet ve Piyasa.....	32
2.2.1. Merkantilist Okul.....	33
2.2.2. Fizyokrat Okul.....	34
2.2.3. Klasik İktisadi Okul.....	34
2.2.4. Neo-Klasik Okul.....	35
2.2.5. Keynesyen Okul	35
2.2.6. Monetarist Okul.....	36
2.2.7. 1970 Sonrası ve Neo-Liberalizm.....	37
2.2.7.1 Neo-Avusturya Okulu ve Friedrich Hayek.....	37
2.2.7.2.Chicago Okulu ve Milton Friedman	37
2.2.7.3. Virginia Okulu ve James Buchanan.....	38
2.2.11. Heterodoks Yaklaşımlar	38
2.2.11.1 Evrimci İktisat.....	39
2.2.11.2. Post Keynesyen İktisat.....	39
2.2.11.3. Feminist İktisat	39
2.2.11.4. Yeni Kurumsal İktisat.....	40
2.2.11.5. Marksist Okul	40
2.2.11.7. Avusturya Okulu.....	41
2.3. Devlet Müdahalesi ve Çatışan Görüşler.....	41
2.3.1. 1929 Krizi ve Keynes	44
2.3.2. Hayek ve Mises	44
2.3.3. 1930'lardan Günümüze Devlet.....	45
2.4. Türkiye'de Devlet ve Piyasa: Gelişmeler ve Tartışmalar	46
3. BÖLÜM.....	52

İKTİSATÇILARIN GÖRÜŞ VE TUTUMLARININ ÖLÇÜMÜ: TÜRK İKTİSATÇILARA UYGULAMA.....	52
3.1. Ampirik Literatür	52
3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	63
3.3. Araştırmanın Tasarımı	64
3.4. Araştırmanın Ana Kütle ve Örneklemi	67
3.5. Analiz Yöntemi	69
4. BÖLÜM.....	71
ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI	71
4.1. İktisadın Temel Kabul ve Yöntemine Dair Görüşler	71
4.1.1. Homo-Economicus Varsayımları	71
4.1.2. Bilimsel Disiplin Olarak İktisat	77
4.1.3. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi	84
4.1.4. Neo-Klasik İktisadi Yönteme Dair Görüşler	86
4.1.5. İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’	92
4.1.6. İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler	98
4.2. Kolektivist-Liberteryen Eğilimler	103
4.3. Politikalar Arası Çatışma ve Değişim Oranlarına Dair Görüşler	110
4.4. Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü	111
4.5. Güncel Politika Tartışmalarına Dair Görüşler	117
4.5.6. Yeniden Dağılım, Devlet Müdahalesi ve Vergi Tartışmalarına Dair Görüşler	117
4.5.7. Makroekonomi Politikasına Dair Tartışmalara İlişkin Görüşler	121
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	125
KAYNAKÇA.....	129
EK-1: Anket Formu	134

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

GEGP: Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı

GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

GOÜ: Gelişmekte Olan Ülkeler

IMF: International Monetary Fund

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsleri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo- 1: Akademisyenlerin Akademik Unvanları, Cinsiyetleri, Çalıştıkları Kurum ve Yaş Ortalaması.....	69
Tablo- 2: İnsan Davranışına Dair Temel Kabuller: Anket Soruları.....	72
Tablo- 3: Homo-Economicus Varsayımları: Cevapların Dağılımı.....	72
Tablo- 4: Akademik Unvana Göre Homo-Economicus Varsayımları.....	75
Tablo- 5: Eğitim Alınan Ülke Grubuna Göre Homo-Economicus Varsayımları	75
Tablo- 6: Lisans Eğitim Alanına Göre Homo-Economicus Varsayımları.....	76
Tablo- 7: Cinsiyete Göre Homo-Economicus Varsayımları.....	76
Tablo- 8: Çalışılan Kuruma Göre Homo-Economicus Varsayımları	77
Tablo- 9: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat Anket Soruları.....	78
Tablo- 10: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Cevapların Dağılımı	78
Tablo- 11: İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi Cevapların Dağılımı	85
Tablo- 12: Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Anket Soruları.....	87
Tablo- 13: Neo-Klasik İktisadi Yöntem Cevapların Dağılımı.....	87
Tablo- 14: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Anket Soruları	92
Tablo- 15: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Cevapların Dağılımı.....	93
Tablo- 16: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Anket Soruları	98
Tablo- 17: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Cevapların Dağılımı.....	99
Tablo- 18: Kolektivist-Liberteryen Eğilimler Anket Soruları	104
Tablo- 19: Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Cevapların Dağılımları.....	104
Tablo- 20: Akademik Unvan ve Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar ..	107
Tablo- 21: Eğitim Alınan Ülkeye Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar	108
Tablo- 22: Lisans Eğitimine Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar	109
Tablo- 23: Cinsiyete Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar	109
Tablo- 24: Çalışılan Kuruma Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar	110
Tablo- 25: Politikalar Arası Çatışma ve Değişim Oranları Cevapların Dağılımları	111
Tablo- 26: Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü Cevap Dağılımları	112
Tablo- 27: Akademik Pozisyona Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış	113

Tablo- 28: Eğitim Alınan Ülkeye Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış	114
Tablo- 29: Lisans Eğitimine Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış.....	115
Tablo- 30: Cinsiyete Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış.....	116
Tablo- 31: Çalışılan Kurumuna Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış	116
Tablo- 32: Yeniden Dağılım: Cevap Dağılımları ve Ortalamalar	118
Tablo- 33: Devlet Müdahalesi Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar.....	119
Tablo- 34: Vergi Politikaları: Cevap Dağılımları ve Ortalamalar	120
Tablo- 35: Merkez Bankası: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar.....	121
Tablo- 36: Genel Ekonomik Dengelere İlişkin Görüşler: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar	122
Tablo- 37: Maliye Politikası: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar	123
Tablo- 38: Uluslararası İktisat: Cevap Dağılımı ve Ortalamalar	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil- 1: Homo-Economicus Varsayımları: Ortalamalar.....	74
Şekil- 2: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları	80
Şekil- 3: Eğitim Ülkesi ve Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları	81
Şekil- 4: Çalışılan Kurum ve Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları.....	83
Şekil- 5: İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Ortalamalar	86
Şekil- 6: Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar	88
Şekil- 7: Eğitim Ülkesi ve Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar	89
Şekil- 8: Çalışılan Kurum ve Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar	91
Şekil- 9: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar	94
Şekil- 10: Eğitim Ülkesi ve İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar	95
Şekil- 11: Çalışılan Kurum ve İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar	97
Şekil- 12: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar.....	100
Şekil- 13: Eğitim Ülkesi ve İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar	101
Şekil- 14: Çalışılan Kurum ve İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar	102
Şekil- 15: Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar.....	106
Şekil- 16: Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü: Ortalamalar.....	112

GİRİŞ

Bilimsel yöntem ve iktisadi anlamda yöntem tartışmaları iktisatçılar tarafından daima tartışma ve uzlaşmazlık içinde bir durum olmuştur. Bilimsel anlamda iktisadi tartışmalar iktisadın tanımıyla birlikte kendini göstermektedir. Bugüne kadar defalarca kez iktisat tanımı yapılmasına rağmen iktisatçılar arasında bu konuda uzlaşma sıkıntısı yaşanmaktadır. İktisatçıların tanımdan hareketle üzerinde uzlaştıkları iki terim ise kıtlık ve seçim olmuştur. İktisat tanımı ile başlayan uzlaşmazlık ve tartışma durumu, iktisadın bilimselliğinde de kendini göstermektedir. İktisat dışındaki bilim adamlarının yanı sıra iktisadın kendi içinde dahi bilimselliği sorgulanır hale gelmiştir.

İktisadi uygulamalardaki yöntem konusu da iktisatçılar arasında tartışılan, uzlaşma ve uzlaşmazlık yaşanan bir sorun olmuştur. Özellikle kriz dönemleri sonrasında iktisatta yöntem tartışmaları iktisatçıların önüne gelmiştir. Yöntem konusunda yaşanan uzlaşmazlık metodoloji konusunda da kendini göstermektedir. Metodoloji konusunda hangi yöntemin kullanılması gerektiğinin yanında bazı iktisatçılar metodolojiyi direkt vakit kaybı olarak görmektedirler.

İktisat konusunda yaşanan bir diğer tartışma iktisat eğitimi hakkında olmuştur. İktisatta matematik, istatistik ve ekonometri kullanımının yanı sıra iktisadi yorumlamalarda iktisatçılar için önemli görülen psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi gibi bilim alanlarından iktisadın uzaklaştığı iddiası iktisatçılar arasında bir diğer tartışma olmuştur.

İktisatta ideoloji tartışmaları, uzlaşma ve uzlaşmazlıkları ana-akım iktisada karşı oluşan heterodoks yaklaşımla birlikte artmaya başlamıştır. Özellikle küresel anlamda yaşanan krizler neticesinde hâkim ideolojinin yaşanan krize tepki verememesi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bunun yanında ideoloji anlamında yaşanan uzlaşmazlıklar küresel anlamda karar alıcılar olan International Monetary Fund(IMF), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi kurum ve kuruluşların tartışılmasına kadar götürülmüştür. İdeoloji noktasında yaşanan bu tartışmalar son dönemde ortaya çıkmamakla birlikte iktisadın var oluşundan bu yana kendini göstermektedir. İktisadi okullarda özellikle devletin ve piyasanın rolü anlamında ideolojik tartışmalar hep var olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Devletin ve

piyasanın rolü sıkça tartışılan bir durum olmakla birlikte devletin piyasaya müdahale ettiği durumlarda bu tartışma bu kez seçmen, bürokrat gibi grupların çıkarlarına göre hareket etmesiyle başka bir boyut kazanmıştır.

İktisadi düşünce tarihi incelendiğinde çeşitli düşünce okullarının ortaya çıkmasına sebep olan ve iktisatçılar arasında çatışmalara yol açan temel unsurlarından biri devletin ve piyasanın ekonomideki rolü olmuştur. İktisatçılar devletin ve piyasanın ekonomideki görece rolü hakkında, farklı ideolojik, metodolojik, felsefi yaklaşımlar neticesinde uzlaşma ya da uzlaşmazlık içinde olmuşlardır. Kimi iktisatçılar devletin ekonomiye müdahale etmesini iktisadi dengeler bakımından bir zorunluluk olarak görürken kimi iktisatçılar da devlet müdahalesini ekonomik sorunların en önemli nedenlerinden biri olarak görmekte ve ekonomiye devlet müdahalesinin minimal düzeyde tutulması gerektiğini düşünmektedir.

Çalışmanın temel amacı devletin rolü ve devlet müdahalesi başta olmak üzere, bu yöndeki görüş farklılıklarının temellerini de oluşturan iktisadın varsayımlarına, yöntemine, iktisat eğitime ve güncel ekonomi politikalarına dair Türkiye'deki üniversitelerde görevli akademisyen iktisatçıların görüş ve tutumlarını incelemektir. Çalışma ayrıca bu yöndeki görüş farklılıklarını cinsiyet, yaş, akademik unvan, eğitim alınan ülke gibi faktörlerle ilişkili olarak da analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel hipotezi bu yöndeki görüşler arasındaki farklılıkların bu değişkenlere göre farklılaşacağı, özellikle eğitim geçmişlerinin iktisatçıların bu yöndeki görüşlerini etkileyeceğidir.

İktisatçıların görüşleri arasındaki uzlaşma ya da uzlaşmazlıkların ölçümüne ve incelenmesine dair ampirik çalışmaların 1970'lerin sonundan itibaren başladığı söylenebilir. Ancak bu çalışmaların bir iki istisna dışında hemen hepsi gelişmiş ülke ve çoğu da ABD örneğine dayanmaktadır. Gelişmekte olan ülke akademik iktisatçıların görüşlerine dair ölçümler ciddi derecede kısıtlıdır. Çalışma Türkiye üniversitelerinde görevli akademik iktisatçıların görüşlerini inceleyerek literatürdeki bu boşluğa katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışma bu amaçla geliştirilmiş soru formunun Türkiye merkezli üniversitelerde görevli iktisatçı akademisyenlere uygulanmasından elde edilen veriyi kullanmaktadır. Soru formu ilgili literatürde kullanılan anketlerden elde edilen

ifadelerden ve tez kapsamında ve Türkiye'ye mahsus durumları ele alan ifadelerden oluşmaktadır.

Çalışma evreni ve örnekleminin belirlenmesi ile ilgili önemli bir sorun hangi iktisatçıların araştırmaya dâhil edileceği olmuştur. Erişebilirliği dikkate alarak araştırmamanın kapsamı üniversitelerde görevli akademisyen iktisatçılarla sınırlı tutulmuş, özel sektörde, ekonomi basınında ve ekonomi bürokrasisinde çalışan iktisatçılar araştırmamanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmamanın evreni üniversiteler ile sınırlandırıldığında bir başka sorun üniversitelerde görevli tüm iktisatçıların nasıl kapsanacağı olmuştur. İktisatçı akademisyenler doğal olarak sadece İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin iktisat ve ilgili bölümlerinde değil mühendislik gibi farklı fakültelerde, yüksekokullarda ve meslek yüksek okullarında görev yapıyor olabilirler. Diğer okullarda görev yapanlara sistematik erişimle ilgili güçlükler dikkate alınarak İktisadi İdari Bilimler, Siyasal Bilgiler, Sosyal ve Beşeri Bilimler ve benzeri adlardaki fakültelerin “İktisat”, “Ekonomi” ve “Ekonomi ve Finans” bölümlerinde görev yapan akademisyenler araştırmamanın evreni olarak belirlenmiş ve anket web aracılığıyla iletişim bilgileri elde edilebilen bu bölümlerde görevli tüm akademisyenlere gönderilmiştir.

Veriler, cevapların dağılımları ve diğer değişkenlerle ilişkiler, tablo, şekil ve çapraz tablolarla incelenmesi ve diğer değişkenlerle ilişkilerin istatistikî önemini incelemekte tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılması suretiyle analiz edilmiştir. Verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesinde STATA 14 paket programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda iktisatçıların görüşlerinde genel anlamda uzlaşma içinde oldukları söylenebilir. Araştırma sonucunda katılımcıların gelir eşitsizliği, geçim konusunda devlet-birey sorumluluğu, daha iyi bir hayatın çalışmaya ya da çalışma dışındaki faktörlere bağlı olduğu, devletin özel sektörü kontrolü-serbestliği görüşleri için cevap ortalamalarına bakıldığında kolektivist eğilimde oldukları görülmüştür. Ekonomide kamu-özel sektör ağırlığı, rekabetin fayda-zarar durumu, bireysel refah artışının başkalarının refahının durumuna bağlı olup olmadığı noktasında katılımcıların cevap ortalamalarına bakıldığında liberteryen eğilimde oldukları görülmüştür. Ayrıca iktisadın diğer bilim dallarıyla ilişkisi katılımcılar tarafından genel anlamda önemli görülmüştür.

Katılımcılar politika amaçları arasında değişim oranı (*trade-off*) noktasında 6 önerme içinde “ekonomik büyüme” karşısındaki politikayı tercih etmişlerdir. Katılımcılar devlet-birey sorumluluğu kapsamında değerlendirmeleri istenen 6 hizmetten (emeklilik, konut ve barınma, temel ve orta eğitim, yüksek eğitim, sağlık, çalışmak isteyenlere iş sağlamak) konut ve barınma dışındaki hizmetler için cevap ortalamaları incelendiğinde devlet sorumluluğunda olması gerektiği eğilimindedirler. Özellikle devlet müdahalesi sonrası ekonomide yaşanacak negatif etkilerin olacağı ile ilgili varsayımlara katılımcılar genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmanın yapısı şöyledir: Birinci bölümde iktisadın bilimsel yöntemi ve yöneme dair tartışmalar, önemli tartışma noktalarını tespit etmek üzere incelenmektedir. İktisatta yöntem ve metodoloji tartışmaları, yaşanan uzlaşmazlıklar ortaya konulmaktadır. Yöntem tartışmalarını tetikleyen faktörler ve pozitif-normatif iktisat ayrımı yine bu bölümde incelenmektedir. İktisat eğitimi anlamında yaşanan sorunlar ve uzlaşmazlıklar üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde devlet müdahalesi ve devletin/piyasanın görece rolüne dair çatışmaları ortaya koymak üzere iktisat-ideoloji ilişkisi, düşünce okullarında devlete ve piyasaya biçilen görece rol ve devlet müdahalesine dair çatışan görüşler incelenmiştir. Ortodoks akıma karşı kendini gösteren heterodoks yaklaşımlar kısaca tanıtılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü uygulamalı araştırmanın tasarımını ve ilgili ampirik literatürü sunmaktadır. Araştırmanın uygulanmasındaki amaç ve temel hipotez ortaya konulmaktadır. Araştırmanın sınırlıkları, ana kütle ve araştırma örneklemini ile araştırmanın analiz yöntemi belirtilmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise anket uygulaması sonucunda toplanan verilerin temel bulguları ve sonuçları verilmektedir. Sonuç bölümünde araştırmaya ve bulgulara dair genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLİMSEL YÖNTEM VE İKTİSATTA YÖNTEMSEL TARTIŞMALAR

1.1.Bilim, Yöntem ve Yöntembilim

Bilim yöntemi ile elde edilen bilgi, insanın evreni kavramasında hayati önemde olmasına rağmen bilimsel yöntemin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği tartışmadan arî de değildir. Bilim yaygın bir tanıma göre evren ile evrendeki olaylara deney yoluyla doğrulanabilir açıklamalar getirmeye çaba gösteren bilgi türü olarak tanımlanabilir (Eğilmez, 2016: 16-17).

Bilim çok yaygın bir tanıma göre planlı bilgiler bütünüdür (Yıldırım, 1991: 17). Diğer bir genel tanımla bilim; “*Bilimi bir ürün olarak algılayıp geçerliliği kabul edilmiş sistemli bilgiler bütünü.*” olarak ifade edilmiştir (Karasar, 2016: 18). Bir başka genel tanımla bilim doğruyu veya gerçeği arama, araştırma, bulma etkinliği olarak tanımlanmıştır (Yıldırım, 1991: 17).

Bilim kavramına dair uzlaşmazlıklar büyük ölçüde yöneme dair tartışmalarla bağlantılı gözükmektedir. Genel anlamda yöntem; bir hedefe ve bir amaca ulaşabilmek adına izlenen yol; çalışmaya, araştırmaya, uygulamaya ve bir sonuca varmak adına izlenen akıl yürütme biçimi; bir şeyi yapmak için takip edilen yol; düzgün ve istikrarlı süreç; düşüncede ve bu düşünce kapsamında oluşan eylemde düzenlilik olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Demir, 2014: 24). Yinelenebilen ve/veya anlaşılabilen her istikrarlı ve akla uygun işlemin bir yöntem izlemesi gerektiği kaçınılmaz olarak gözükmektedir. Bu bağlamda yöntem, gerçekleştiği eylemin oluşumunda o eylemle birlikte aynı zamanlı olarak var olmaktadır. Üretmek, konuşmak, davranmak, düşünmek her zaman belli yöntemler kapsamında yapılmaktadır. Ancak bahsedilen yöntemlerin bilerek takip edildiği de söylenemez. Belli bir çalışma grubu bir neticeye ulaştığında, çalışma grubunun içinde o yöntemin sonucuna ulaşırken kullanılan yöntem üzerinde bile uzlaşmazlık olabilir. Bilimde yöntem tartışmalarının ortaya çıkmasındaki temel noktalardan birincisi; belli bir bilim alanında, bir işlemin ortaya çıkarılmasında hangi yöntemin ve/veya yöntemlerin “izlendiğinin” tespit edilmesinde farklı yaklaşımların gelişmiş olmasıdır. Yöntem tartışmalarının ortaya çıkmasındaki temel noktalardan ikincisi; bir konuda

“izlenmesi gereken” yöntemin ve/veya yöntemlerin hangisi olacağına dair farklı görüşler ortaya çıkmış olmasıdır (Demir, 2014: 24-25).

Kelime anlamından yola çıkıldığında yöntembilimin, bir amaca ulaşabilmek adına hangi yöntem ve/veya yöntemlerin izlenmesinin isabetli olacağına ilişkin önerilerde bulunması gerektiği beklenir (Aktaran: Demir, 2014: 25). Terimsel anlamda yöntembilim *“Belirli disiplinler özelinde, gerçekliğin anlaşılması ve açıklanmasına yönelik bilgilerin üretilmesinde kullanılan yol, yöntem ve yordamları inceleyen bilim dalı; amaca ulaşılabilmesi için ne tür araç ve yöntemler kullanılması gerektiği konusunda geliştirilen sistemli ve düzenli olarak ifade edilen kavramsal sistem”* olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Demir, 2014: 25).

Her ne kadar yöntemle alakalı bir bilgi türü olsa da yöntembilim bir yöntem ya da yöntemler kümesi anlamına gelmemektedir. Bütün bunların ötesinde yöntembilim bilimle uğraş içinde olan insanların uygulamalarındaki farklı tercihlerini desteklemekte ve bunların mantıklı hale getirilmesini sağlayan iddialar içermektedir. Bu yüzden bilimsel araştırma yapan insanlar aynı yöntemi kullansalar bile farklı görüşlere sahip olabilmekte ya da farklı yöntemleri kullansalar bile aynı görüşlere sahip olabilmektedirler. Belki de bu durum bilimi farklı kılan, dikkat çekici hale getiren en önemli unsurlardan biri olarak gözükmektedir (Aktaran: Demir, 2014: 25-26).

Bu bilgiler sonunda ulaşılabilecek iki sonuç vardır: Birincisi; yöntembilim genellikle yöntemle alakalı sorunlarla ilgilenmesine rağmen yöntem konusunun ötesinde bilgi yapısına sahiptir. İkincisi; yöntembilimsel tartışmalar diğer alanlardaki tartışmalara benzer biçimde üzerinde uzlaşma olmadan gerçekleşmektedir (Demir, 2014: 26).

Yöntembilim üzerindeki tartışmalar iki düzeyde tasnif edilmektedir. Birincisi; yöntembilimsel yaklaşımlar genellikle bilimsel tanımlamanın niçin ve nasıllarını ifade ederken ortaya çıkan farklılığı konu edinmektedir. Bu düzeyde yapılmakta olan metodolojik tartışmalar iki ayrı şekilde ele alınmaktadır (Demir, 2014: 26-27):

- İlki; sosyal ve doğa bilimlerinin kullandıkları yöntemlerin birbiriyle ilişkisini ele almaktadır. Bu bağlamda gerçekleşen metodolojik tartışmalar bütün bilim dallarını kapsayacak bilimsel yöntemin var olup olmadığı noktasında ortaya çıkmaktadır. Buna göre bir kesim grup doğa ve sosyal bilimlerinin aynı bilimsel

yöntem kullanabileceğini belirtmişlerdir. Bu duruma literatürde “yöntembilimsel tekçilik” denmektedir. Diğer grup ise doğa ve sosyal bilimlerinin farklı bilimsel yöntemleri kullanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu duruma da literatürde “yöntembilimsel ikicilik” denmektedir.

- İkinci ayırım noktasında araştırma nesnesi ve konusunun ele alınmasındaki bakış açısı farklılığı konu edinilmektedir. Parça ve bütün kapsamında temel tartışma oluşmaktadır. “Yöntembilimsel bireycilik”, bilimsel söylemlerde kişisel duruma indirgenemeyen açıklamaları geçersiz sayarken; “yöntembilimsel bütüncülük”, bütünü esas olarak almayan ifadelerin nesnellik taşımayacağını dile getirmektedir.

İkinci düzey, metodolojik çatışmaların nitelik itibarıyla farklılaşmalarını ele almaktadır. Yöntembilimsel farklılık, kullanılan yöntemin nitelikleri anlamındaki farklı bakış açılarından da kaynaklanabilmektedir. Bu sebeple yöntembilim literatürü, bir konuda izlenmesi gereken tek yöntemi ya da en iyi yöntemleri ele almaya çalışan “normatif yöntembilim” veya “kural koyucu yöntembilim” ile bir konuda izlenmekte olan yöntemi dışa vuran ve belirgin hale getirmeye çalışan “pozitif yöntembilim” veya “betimsel yöntembilim” olarak ikiye ayrılmaktadır (Aktaran: Demir, 2014: 27).

1.2. Bilimsel Disiplin Olarak İktisat

İktisat ile ilgili yöntemsal sorunlar iktisat biliminin tanımıyla birlikte başlamaktadır. Bununla birlikte tanımı, yöntemi ve konusu kapsamında, iktisadın diğer sosyal bilimlerden ayrılma sıkıntısı henüz aşılmış bir durum değildir. Bu bağlamda iktisat biliminin ya alan ve yöntem bakımından ya da sadece alan ve sadece yöntem bakımından diğer bilim alanlarından ayrıştırılması gerekmektedir. Bu alan sorunu diğer sosyal bilimlerin de temel ve ortak sorunu halini almaktadır (Demir, 2014: 42).

İktisat tanımlamaları genel anlamda diğer sosyal bilimlerle arada oluşan farklılıkları belirginleştirmek üzerine odaklanmaktadır. Bu tanımların en ünlüsü, Jacob Viner’in ele almış olduğu tanımlamadır. Ona göre “*İktisat, iktisatçıların yaptığı şeydir.*” (Aktaran: Demir, 2014: 42). Ancak bu tanımlama yeterli görülmemiştir. Bunun gibi çeşitli tanımların yetersizliğinden dolayı P. Samuelson

aşağıdaki tanımda iktisatçıların uzlaşabileceklerini belirtmiştir (Aktaran: Demir, 2014: 43):

“İktisat, insan ve toplumların, para kullanarak veya kullanmadan, değişik malları üretmek ve şimdi veya gelecekte tüketilmek üzere onları toplumdaki bireyler veya gruplar arasında bölüştürmek için alternatif kullanımları olan kıt üretken kaynakların kullanımına ilişkin tercihlerin nasıl sonuçlandığının incelenmesidir. İktisat kaynak kullanım örüntülerinin geliştirilmesinin fayda ve maliyetlerini çözümler”.

P. Samuelson’un bu tespit ve tanımına uygun olarak kabul edilen ve ders kitaplarına da girmiş olan tanımlarda; alternatif kullanım olarak kıt kaynakların çeşitli ürünlerin üretiminde kullanılmasının analiz edilmesi üzerinde durulmaktadır (Demir, 2014: 43).

J. E. Maher’e göre; *“İktisat esas olarak insan davranışı üzerine belirli gözlemlerin bir organize edilme yoludur. Organizasyon yöntemini belirleyen ilke, insanoğlunun tasarrufunda bulunan kaynakların, tüm isteklerini yeterli bir şekilde karşılamaya yetmeyeceği, dolayısıyla kaynakların alternatif kullanımları arasından seçim yapmanın zorunlu olduğunu gösteren kıtlık şartıdır.”* (Aktaran: Demir, 2014: 43-44).

G. Becker’e göre; *“İktisat birbirine rakip amaçların tatmin edilmesi için kıt araçların dağılımının incelenmesidir.”* (Aktaran: Demir, 2014: 44).

İktisadın önemli isimlerinden olarak addedilen Menger “bilimsel iktisat” kavramını tanımlarken “amaçlı davranışların planlanmamış sonuçları” fikrini benimsemiştir (Buğra, 2001: 179).

Görüldüğü üzere, tanımlarda iki kavram ön plana çıkmaktadır: seçim ve kıtlık. Bu iki terim iktisat ile iktisat kavramından bahsedildiğinde direkt akla gelecek şekilde özdeşleşmiştir. İnsanın olduğu bir yerde kıtlıktan ve insan tercihinden daha doğal bir şey yoktur. Çünkü iktisadi olsun ya da olmasın insanın dünyasında seçim olgusu muhakkak mevcut olmuştur. Ancak kıt olan ve bu sebeple seçime konu olan her şeyin, iktisadın incelemesine girmediğini de belirtmek gerekir (Demir, 2014: 44).

Tüm açıklamalardan sonra akla gelen soru; “İktisadın amacı nedir?” şeklinde olmuştur. İnsan davranışlarına yön veren mutlak yasalara ulaşmak mı, insan ihtiyaçlarını karşılamak mı, insanın fayda düzeyini en üst seviyede tutmak mı,

gerçekliği anlamamıza yardımcı olmak mı, yoksa sadece betimlemek mi ya da gözlemlediklerimizden gözlemleyemediklerimiz hakkında tahminde bulunmak mı? Ya da sadece kıtlıklar karşısında bir tercih süreci mi? Bunların hepsi de iktisadın amacı olabilir mi? Bu sorular hakkında uzlaşma sağlanabilmiş değildir ve bu durum iktisadın ne ölçüde bilim olduğuyla birebir ilişki içindedir. İnsanın ana karakter olduğu sosyal bir bilim olan iktisadın amacı için bu sorular ve bu sorular neticesinde yaşanan uzlaşmazlık normal olarak görülmüştür. İktisatçıların bu konu hakkında da tam bir uzlaşma sağlayamadığı net bir şekilde görülmektedir (Demir, 2014: 44).

İktisadın bilimsel niteliği ya da bilimselliği dahi tartışma konusu olmuştur. Bazı düşünürler iktisadın bilimselliği konusunda bile ümitsizdirler. M. Wolfson diğer kısım düşünürlerin, iktisadın bilim anlamında gerçek olgulara ulaşmaktan ziyade, geniş bir alana yayılarak birçok sorunun çözümüne pozitif katkılarda bulunabileceğini belirtmiştir. İktisadın bilimsel niteliği sadece alan dışından düşünürler tarafından değil, disiplin içindeki düşünürler tarafından da sorgulanmıştır. Bu yönde bir sorgulama, iktisatta metodolojik, ideolojik, teorik ve hatta iktisat öğretimi konularında bile tartışmalara yol açmaktadır (Aktaran: Demir, 2014: 44).

Bazı düşünürlere göre ise, fizik, biyoloji, kimya ne kadar bilim olarak kabul ediliyorsa iktisat da o kadar bilim olarak kabul edilmelidir (Aktaran: Demir, 2014: 44).

Kimilerine göre iktisadın amacının kapsamı da tartışma içinde bulunmaktadır. Bazılarına göre, *“İktisadın nihai gayesi, gerçek hayattaki iktisadi ilişkiler konusundaki hakikatleri keşfetmektir.”*. Bazılarına göre ise, *“Modern siyasal iktisadın ilk işi, betimlemek, çözümlenmek ve açıklamak; üretim, işsizlik, fiyatlar ve benzer olguları ilişkilendirmektir.”* (Aktaran: Demir, 2014: 44-45).

Diğer taraftan, iktisat dışındaki sosyal bilimlerden farklı olarak iktisadın kendine özgü ve farklı bir yönteminin olduğunu da söylemek mümkün değildir. Kullanılan matematiksel ve istatistiksel yöntemler ile farklı araştırma teknikleri; iktisada ait bir durum olmamasının yanında, bunların iktisadi gerçekliği açıklama ve algılayışımıza ne gibi katkılarının olduğu diğer bir tartışma noktası olarak dikkat çekmektedir (Aktaran: Demir, 2014: 45).

Amaç kapsamındaki tartışma sonucunda iki zıt durum ortaya çıkmaktadır. Bir duruma göre; iktisadi teoriler, iktisadi eylem ve ilişkileri açıklamayı amaç

edinmektedir. Diğer durumlara göre ise; belirtilen eylem ve ilişkilerle alakalı işe yarar öngörülerde bulunmamıza fayda sağlamaktadır. 1800'lü yılların iktisatçılarına göre, iktisatçıların temel vazifesi tahmin yani öngörü değil açıklama olduğu şeklindedir (Aktaran: Demir, 2014: 45). Ancak özellikle Milton Friedman'ın görüşlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte; iktisadın amacı -gerçekliğin açıklamasını yapmak yerine- gittikçe daha çok “öngörülerde bulunmayı artırmak” olarak görülmeye başlanmıştır (Demir, 2014: 45).

İktisat biliminin araştırma, uygulama ve inceleme objesi ekonomidir. Bunun yanında ekonomi dendiğinde, bir toplum yapısı içindeki hangi kurumlar ve birey-ilişki durumu kastediliyor? Ya da diğer bilimsel öğelerden onları hangi ölçütler ayırıyor? Bu konu hakkında elde sağlam ölçütler olduğu şüphelidir (Aktaran: Demir, 2014: 45).

Disiplinin isimlendirilmesinin tarihsel gelişimi incelendiğinde İngilizce *economics* yani iktisat bilimi kavramı, *political economy* yani siyasal iktisat kavramının yerine ikame olarak kullanılmıştır. Bu durum iki şeye yol açmıştır: Birincisi, “ics” eki; *dynamics*, *statistics* veya *physics*'de olduğu gibi, iktisadi bilimsel bir çağrışım haline getirmiştir. Tabi ki bu durum iktisadın doğrudan bilim olarak görülmesine izin vermemiştir. İkincisi, siyasal kavramın çıkarılmasıyla; iktisadın kapsamı bakımından vurgu, siyaset teorisinin konusu olan devletten bireye doğru kaymıştır (Aktaran: Demir, 2014: 46). Bununla birlikte bireyi sadece iktisat konu edinmemiştir. Siyaset biliminden psikolojiye sosyolojiden tarihe kadar bütün sosyal bilimler belli oranda bireyi konu edinmiş, ele almıştır. Bu yüzden birey davranışlarını ele almak iktisadi diğer bilimlerden ayırmak için tek başına yeterli olmamaktadır. Zaten iktisatta yalnızca bireyi konu edinmemektedir. Ancak kıtlık, seçim, fayda gibi terimler iktisadın insanla daha çok ilişki içinde olduğu yönünde varsayımlara neden olmaktadır. Enflasyon, faiz, işsizlik, büyüme gibi birçok alan iktisadın araştırma alanına girmektedir. Ancak enflasyon, faiz, işsizlik, büyüme gibi terimlerin odağında yine iktisadi birey olarak insan olduğu unutulmamalıdır (Demir, 2014: 46).

Ama tüm bunlara karşın, iktisat biliminin ele aldığı iktisadi eylemleri diğer insan davranışlarından ayıran faktörün *çıkarcı dürtüsü* olduğu ortadadır. Diğer bir deyişle insan iktisadi faaliyetlerde, kişisel çıkar dürtüsü ile davranmaktadır. Kendi çıkarı neye yöneliyorsa ona uygun adım atmaya çalışmaktadır. Bu da bireyler

arasında çıkar çatışmalarına sebep olmaktadır (Aktaran: Demir, 2014: 46). İnsanların iktisadi faaliyetlerinde kişisel çıkar dürtüsü ile davranmasına literatürde *iktisadi insan*, başka bir deyişle *homo economicus* varsayımı denmektedir. Bu durumda da çıkarın ne olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorun şu soruların ortaya atılmasına neden olmaktadır: Başkalarına göre davranmak ya da onların takdirini kazanmak çıkar sağlamak mıdır? Bu yüzden yapılan faaliyetler iktisat alanına dâhil midir? Eğer dâhilse iktisat dışındaki sosyal bilimlerin ilgi alanına girmek için geriye ne kalmaktadır (Demir, 2014: 46).

Bu tür alan sınırlama sıkıntıları; iktisadın giderek psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi gibi diğer sosyal bilimleri kapsamına alarak, hâkim bir bilim şekline almasını mümkün kılmıştır (Hirshleifer, 1985: 53).

1.3. İktisatta Yöntem ve İktisat Yöntemine Dair Tartışmalar

İkinci Dünya Savaşı'na kadar yaşanan süreçte iktisatçılar yöntem sorunlarıyla yakından ilgilenmişlerdir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1970'li yıllara kadar iktisatçıların bu sorunlarla fazla ilgilenmedikleri gözlenmiştir. İktisatçılar yöntem sorunlarıyla fazla ilgilenmedikleri bu dönemde kuramlarını varsayımlara dayanarak geliştirmeye çalışmışlardır. İktisatçılar bu varsayımlar doğrultusunda kuramlarla gerçek dünyanın bağlantısı olmadığını bilmelerine rağmen, bu kuramlardan vazgeçtiklerinde iktisadın ilerlemesinde sorun oluşabileceğini biliyorlardı. Bu yüzden yöntem tartışmalarının disiplin içindeki yöntem alanında kalmasına özen göstermişlerdir. Ancak belli dönemler itibariyle bu tartışmaların disiplinin geneline yayılmasına engel olmadıkları görülmektedir. Bunun neticesinde iktisatçıların araştırma alanında amaç ve araç belirleme noktasında, farklı kuramların geçerliliğinin sorgulanmasında ve hatta ders anlatımında bile kendini gösteren bir "iktisadın krizi" baş göstermiştir. 1970'li yıllar sonrasında iktisadın böyle bir kriz dönemine girdiği söylenebilir. Diğer krizlerde olduğu gibi bu krizde de yöntemle ilgili sorunlara ilginin arttığını ve bu yönde tartışmaların yoğunlaştığını belirtilmiştir (Buğra, 2001: 9-10).

19. yüzyılın "zanaat" ve "bilim" ayrımıyla birlikte "Pozitif İktisadın Yöntemi" var olmuştur. Friedman, iktisada "politika bilimi" olarak bakılabileceğini belirtenlerin ve ikinci nesil Avusturya okulunun doğa bilimleri ile iktisat arasındaki

farkı benimseyenlerin etkisiyle açıklığını yitiren bu ayrımı tekrar gündeme getirmiştir. Asıl amacı pozitif iktisat teorisinin yöntemini tartışmak olmasına karşın, zanaatın, normatif iktisadın bilimden ayrı tutulamayacağına, bilimsel yöntem anlamındaki uzlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasıyla normatif anlamda meydana gelen fikir ayrılıklarının da biteceğine değinmiştir. Böylece normatif bir içeriğe sahip olan iktisat politikalarının, bilimsel bir yapıya kavuşabileceğini belirtmiştir (Buğra, 2001: 279).

Hem doğa bilimleri hem de sosyal bilimler aynı amacı taşırlar ve ikisinin de kullandığı yöntem arasında belli bir fark yoktur. Bu konuda M. Friedman, K. Popper’i *yöntemsel düalizm* anlamında eleştirmiş ve savunduğu fikirlerin bir bölümünü ele alarak *yöntemsel monizmi* savunmuştur. Ona göre sosyal bilimler ile doğa bilimleri aynı yöntemi kullanmalıdır (Buğra, 2001: 280).

M. Friedman, yöntem hakkındaki görüşlerini, normatif iktisat “zanaatından” ayrı tutarak açıkladığı pozitif iktisat bilimiyle alakalı olarak geliştirmiştir. Bundan dolayı, bahsedilen yöntemin, bilimsel iktisat dışına sürüklenen ahlak ve felsefe meselelerinin, 19. yüzyıl iktisatçılarının belirttikleri gibi iktisat politikalarıyla alakalı zanaat alanında araştırmalarına imkân tanıdığı söylenebilir. Ancak bu noktada Friedman’ın, iktisat politikası konusundaki uzlaşmazlıkların pozitif iktisadın yönteminin netleştirilmesiyle aşılabilirliğini iddia etmesi, ahlak ve felsefe konularının normatif iktisat alanındaki yerinin de dar olduğuna işaret etmektedir. Bir anlamda, normatif iktisadı pozitif iktisada bağımlı kılarak, ilk durumdaki tartışmaların ekonomi dışı alanlara atıfla çözümlenebilmesini yok saymaktadır. Bu bağımlılık ilişkisini Friedman, katı kaidelerle ilişkilendirerek formelleştirmekten kaçınmaktadır. Ancak buradaki esnekliğinin ulaştığı neticeyi çok etkilemediği gözükmektedir (Buğra, 2001: 289).

K. Popper’in bilim felsefesi konusundaki katkılarının ardından Thomas Kuhn’un 1962 senesinde yayımlanan “Bilimsel Devrimlerin Yapısı” adlı eseri çok önemli bir yere sahiptir. Kitabın girişine bağlı olarak bilim sosyolojisi ve tarihi ile bilim felsefesi arasındaki fark önem arz etmektedir. Temelde normatif bir bakış açısıyla bilim felsefesi, bilimsellik kıstaslarının ne olması gerektiği hakkında açıklamalar getiren bir alandır. Bilim tarihi ise, bilimin ilerlemesini, bilim adamlarının meydana getirdiği sosyal çevrenin niteliklerini ve bilimsel çalışmanın

psikolojik durumunu ele alıp olumlu anlamda yaklaşılarak inceleyen bir alandır. Bununla birlikte bilim sosyolojisi, incelediği doğa bilimlerinin aksine psikoloji, sosyoloji ve tarih gibi alanların bulgularından da faydalanmaya açık bir alandır. K. Popper de mantıksal pozitivistler de P. Feyerabend ve I. Lakatos da çalışmalarını bilim felsefesiyle kısıtlamışlardır. Bunun yanında bilimsel gelişmenin kendisiyle yani doğrudan bilimin “içsel tarihi”yle ilgilenen bilim felsefesinin karşısında, bilimsel gelişmenin içinde yer alan sosyo-psikolojik çevrenin nitelikleriyle yani “dışsal tarih”le uğraşan bilimsel tarihi küçük görmüşlerdir (Buğra, 2001: 303-305).

T. Kuhn, ”Bilimsel Devrimlerin Yapısı” adlı çalışmasının sonsöz kısmında paradigma kavramına karşılık iki kavram önerebileceğini yazmaktadır. Bunlar; “disipliner matris” ve “örneklik”. Kuhn disipliner matrisin daha genel bir tanımla, örneklik kavramını da kapsayacak şekilde kullanılarak uygun bir tanıma ulaşılabileceğini belirtmektedir. Disipliner matris kavramını, bir bilim adamları topluluğunu birlikte tutan, bu birlikteliğin bütünlüğünü sağlayan unsurların meydana getirdiği çerçeve olarak tanımlamaktadır. Disipliner matrisin önemli bir ögesi, değerlerdir. Diğerlerinden farklı olarak, değerleri net şekilde açıklamak ve değerlere bilim adamlarının üzerinde uzlaştığı bir anlam vermek güçtür. Değerler, farklı bilim adamları tarafından farklı şekilde yorumlanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, tahminlerin gerçeğe dönüşmesi önemli bir değerdir ve genelde niteliksel tahminlere göre niceliksel tahminlere daha çok değer verilmektedir. Ancak bu konuda uzlaşmazlıkların had safhaya ulaştığı kriz ve belirsizlik dönemlerinde önemli yorumsal farklar meydana gelmektedir. Modelin tahminlerinin yanlışlığı veya doğruluğu hakkında görüş ayrılıklarına yol açabilmektedir. Bu durumda Kuhn’un üzerinde durduğu gibi, rakip kuramlar arasında tam olarak nesnel ve rasyonel bir seçim yapılabilmesini zor hale getirmektedir. Disipliner matrisin öğeleriyle birlikte, paradigmaya bir karşılık oluşturduğu açıktır. Kuhn’a göre, bilim adamlarını bir araya toplayan bir paradigma oluşmasıyla bir bilim dalı, paradigma öncesi evrenin karmaşıklığından kurtulup gerçek bilim özelliğini kazanmış olmaktadır. Paradigma öncesi evrenin başlıca özelliği, teknikler, tanımlar, inançlar, değerler ve problem çözme yöntemleri konusundaki uzlaşmazlıklardır. Bilimsel anlamda faaliyet, karmaşık bir veri toplama gayretinden meydana gelmektedir. Bazı sınıflandırma geliştirme, dahası kuram oluşturma gayretlerine rastlanmasına rağmen bunlar ortak

bir uzlaşma zemini oluşturmazlar. Bu uzlaşma zemini ancak bilimsel topluluğun bir paradigma etrafında bir araya gelmeleriyle oluşmaktadır (Buğra, 2001: 309-311).

P. Feyerabend yöntem tartışmalarında nesnel bilimsellik ölçütlerine atfedilen önemin, bilimin bir insan çabası olduğunun gözden kaçmasına sebep olacağını belirtmiştir. Oysaki bilim, insanların meydana getirdiği bir şeydir, bunun için de, insanların zevklerinden, öznel unsurlarından ve değer yargılarından bağımsız olamaz (Buğra, 2001: 330).

1.3.1. İktisat ve Metodoloji İlişkisi

Bilimin ayırt edici özelliklerinden birisi de bilimsel yönetime sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Yöntem konusunda genelde bilim dalının, özelde iktisatçıların içinde bir uzlaşma durumu mevcut değildir. Bilim anlamındaki bu uzlaşmazlık durumu bilim insanlarının hangi yöntemi kullanacağı konusunu devreye sokmaktadır. Burada devreye metodoloji girmektedir. “Bilginin bilimsel olmasını sağlayan şey nedir?” sorusunun cevabı metodoloji tarafından verilmeye çalışılarak bilimin yönü çizilmektedir (Demir, 1996: 17-18).

Burada metodoloji ile yöntem kavramlarını ayırmak isabetli olacaktır. Yöntem, bilimsel durumun ayrılmaz bir parçasıdır ve fiiliyatta eş zamanlı olarak yer almaktadır; metodoloji bu yöntemleri incelemektedir (Acar, 2016: 24).

S. C. Dow (1996), metodolojinin, teorilerin formülasyon yöntemi olduğunu vurgulamıştır. Metodoloji, bilginin süreklilik halinde oluşturulma yoludur. İktisatçılar, birey ve bireyin davranışları, tutumları hakkında teorileri geliştirme yolunu izlerken, metodoloji iktisadın nasıl teori yaratacağını gösterir (Aktaran: Acar, 2016: 24-25).

Metodoloji, belli bir alanda nasıl bir yöntemin izleneceğini incelemekte ve yakın sonuçlara ulaşabilmek adına ne yapılacağını söylemektedir. Daha genel bir tanımla, metodoloji, gerçekliğin anlaşılması adına bilgi üretmek ve oluşturmak için kullanılan yöntemleri inceleyen bir bilim dalıdır. Verilen bir amaca ulaşılması için hangi araç veya yöntemlerin kullanıldığı, kullanılması gerektiği hakkında geliştirilen kavramsal sistemdir (Demir, 1996: 20-21).

Bir bilim dalı, metodoloji ve bilim felsefesi yoluyla kendini insanlara kanıtlamak zorundadır. Bilim, metodoloji yoluyla rakibine üstünlük sağlarken en çok

da meşrulaştırma veya sorgulama gereksinimi gündeme geldiğinde ehemmiyet kazanmaktadır. Diğer bilimsel disiplinler anlamında bu denli önemli olmasına rağmen metodoloji, iktisadın içinde vakit kaybı olarak görülür. Buna göre iktisatçı, üzerinde uzlaşmış teoriyi tartışmadan kabullenip disiplin içindeki çalışmalara odaklanmaya yönelmelidir. İktisatçı için vakit kaybetmeden uygulama bölümüne geçmek daha önemli görülmektedir (Acar, 2016: 26).

İktisat metodolojisi literatürünün önemli bir bölümü, iktisat bilimi ile bilim felsefesi alanında oluşan teorik tartışmaları ilişkilendirmeye çalışmaktan meydana gelmektedir. Bu yüzden iktisat yöntembilimcileri, metodolojik kavramlar kapsamında iktisadi gerçeklik hakkında üretilen bilgilerin, bilimsel bir nitelik taşıyabilmesi için gereken özellikler ile iktisatçıların uyması gereken yöntembilimsel kurallar üzerinde çalışmaktadırlar (Demir, 2014: 73).

Metodoloji konusu ana-akım iktisatta tartışmalara sebebiyet vermektedir. İktisatçılar genel anlamda bilim felsefesi ya da metodolojinin iktisat bilimiyle ilgisiz olduğunu anlatırken ve metodolojinin önüne geçmeye çalışırken, bu sırada kendileri de metodolojik tartışmalar içine girmektedirler. Metodolojiyi eleştirirken, ona karşı çıkarken bile iktisatçılar farkında olmadan metodolojinin önemini ortaya koymaktadırlar. İktisat teorisi için metodoloji gereksiz ve önemsiz gibi kabul edilse de mecburi ve uygulama alanında gerekli bir durum olarak görülmektedir (Aktaran: Kutlu, 2012: 25).

İktisat felsefesi ile iktisat arasında olmasına karşın iktisat metodolojisi gerek bilim felsefecileri ve gerekse de iktisatçılar tarafından pek tutulmayan bir alan olmuştur. Doğa bilimlerine duyulan hayranlık ve iktisadi bilginin önemi gibi unsurlar üzerinde durmayan bilim felsefecileri ile iktisadın sosyal bilim özelliğinden sadece ders kitaplarında bahseden iktisatçılar uzlaşmazlık içindedir. Oysa iktisat biliminin felsefi noktası, iktisadi düşüncenin kapsam ve yapısının bilim felsefesi aracılığıyla anlamlandırılması gereken disiplinler arası bir olgudur. Tabi bu durum, felsefe ve iktisadın birbirinden uzaklaşmasını engellememiştir (Aktaran: Kutlu, 2012: 25-26).

1.3.2. Yöntem Tartışmalarını Tetikleyen Faktörler

İktisadi olarak metodolojik tartışmalar Klasik iktisadi okula yani 19. yüzyılın ilk evrelerine kadar götürülmektedir (Coats, 1986: 109). Fakat 1960'lı yıllardan

itibaren iktisat felsefesi veya iktisat metodolojisi adı altında, iktisat yöntemlerini tartışmaya açan kitap, dergi, makale gibi kaynaklarda önemli şekilde artışlar olmuştur. Yalnızca 1970-1990 yılları evresinde iktisat metodolojisi isminde elliden fazla kitap çıkmıştır (Aktaran: Demir, 2014: 48).

Başlarda kendini bu denli hissettirmeyen yöntem tartışmalarının neden bu kadar ön plana çıktığı hususunda iki başlık ön plana çıkmaktadır. İlki direkt iktisat sorunlarına çözüm bulma uğraşı içinde olmamakla birlikte, sosyal bilim metodolojisi-bilim eleştirisi ve bilim felsefesinde ortaya çıkan gelişmeler ile oluşan tartışmaların iktisat metodolojisi alanındaki etkileri dışsal gelişmeler iken, iktisat biliminin, sorunlarını çözme uğraşlarının bir neticesi olarak oluşan durumlar ise içsel gelişmelerdir (Demir, 2014: 48-49).

1.3.2.1.Dışsal Gelişmeler

İktisadi anlamda yöntem tartışmalarının artmaya başlamasını destekleyen dışsal gelişmelerden en önemlileri arasında, modern yaşam şeklinin sorgulanması gelmektedir. Bu durum tabii ki bütün modern yapılar üzerinde olumsuzluk yaratmıştır (Aktaran: Demir, 2014: 48).

Yöntem tartışmalarının artmasına neden olan modern bilimin sorgulanmasının sebepleri şu şekilde sıralanabilir: Birincisi modern bilimsel durumlar, beklenmedik şekilde olumsuz neticelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu neticeler siyasetten iletişime, sağlıktan uluslararası ilişkilere kadar birçok alanda olmuştur. İkinci eleştiri olarak da bilimin sahip olduğu, seçkin kişilere avantaj sağlayan totaliter niteliğe yönelik olmuştur. Bu duruma göre, bilimsellik söylemi, nesnellik olarak ortaya çıkıp, onu tekeline almış ve böylece eleştirinin önünü kapamıştır. Diğer taraftan özel anlamda da alternatif düşünme sistemlerini bertaraf ederek totaliter bir zemini hazırlamıştır (Demir, 2014: 50-51).

1.3.2.2. İçsel Gelişmeler

İktisat anlamında metodoloji konusunda yaşanan tartışmaların artmasının en önemli sebeplerinden bir tanesi iktisat biliminin içinde olduğu buhrandır. İnsanlar işler yolunda iken herhangi bir durumu sorgulama gereği duymazlar. Ancak iktisadi anlamda işler iyi gitmediğinde sorgulama ihtiyacı hissetmektedirler (Aktaran: Demir, 2014: 53).

2. Dünya Savaşı yıllarından sonra gelişmiş birçok Avrupa ülkesinin iktisat politikaları konusunda başarılı olmalarının sebebi olarak Keynesci makro iktisat politikasını izlemeleri gösterilmiştir. İktisatçılar, bu politika yardımıyla ekonomiyi belli noktaya kadar denetleyebilecek, ayrıca gelişmeleri de tahmin edebilecek araçlara sahip olmuşlardır (Demir, 2014: 53-54).

Ancak uzun süre sonunda, 1970’ler itibariyle piyasalarda kriz ortaya çıkmaya ve Keynesyen politikalar krize önlem alan çözümler üretememeye başlamıştır. Bu durum genelde bilime karşı özelde ise iktisat bilimine karşı negatif bir algı oluşmasına neden olmuştur (Aktaran: Demir, 2014: 54). O ana kadar önemli tartışmalara konu olmadan devam eden teorilerin; 1960-70-80’lere doğru giderek işlevselliklerini yitirmeleri, iktisadi teorilerin yeniden yöntembilimcilerin masasına gelmesine neden olmuştur (Demir, 2014: 54).

Ayrıca, özellikle makro ekonomik anlamda, benzer konuda olsalar dahi uzlaştırılması mümkün olmayan yaklaşımlar varlığını sürdürmüştür. Örneğin, “Hükümetler aktif müdahale politikalarıyla ekonominin istikrara ulaşmasına yardımcı olabilirler mi?” sorusuna; Neo-Keynesyenciler evet cevabını verirken Monetarist iktisatçılar hayır cevabı üzerinde birleşmişlerdir. Bu uzlaşmazlıklar iktisadın zenginleşmesine sebep olmuştur. Çünkü eleştirilmeyen, uzlaşmazlıkların olmadığı, kendini yenilemeden tekrar eden uygulamaları ve teorik çerçeveyi oluşturan bilim alanları geçerliliklerini sonunda kaybetme durumundadırlar (Aktaran: Demir, 2014: 54).

İktisat teorilerinin somut olgusal ilerlemelerle uyumsuzluğu, doğal anlamda bu teorilerin bilimsel olarak nasıl belirlenmesi gerektiği ile ilgili tartışmaların tekrar gündeme gelmesine sebep olmuştur. İktisatçıların bir kısmı, yeniden bilim tartışmalarına girmeye başlamıştır. Yöntem konusundaki tartışmaların artmasıyla birçok iktisatçının iktisat biliminin önünün açılacağına olan inancı artmaya başlamıştır (Aktaran: Demir, 2014: 54). Örneğin F. Hayek, iktisadi olarak yaşanan krizin nedeninin metodolojik olduğunu açıkça beyan etmiştir (Demir, 2014: 54).

Metodolojik olarak yer alan tartışmalarda, iktisatçılar tarafından özel olarak kullanılan iktisadi terminolojinin de önemli olduğu söylenmektedir. Bu sebeple, iktisatçıların faydalandığı bu dilin; gerçek olan dünyayı değil iktisatçıların kurdukları

gerçek olmayan dünyayı tasvir eden ve iktisada ilgisi olmayan bireyin kafasını karıştıran bir dil olduğu eleştirileri de gündeme gelmiştir (Aktaran: Demir, 2014: 55).

İktisadi metodoloji anlamında asıl tartışma durumlarından bir tanesi de istatistiksel ve matematiksel tekniklerin iktisat düşüncesindeki yeri ve gördükleri işlevdir. Matematik ve istatistik konularının iktisatçılar arasında tartışılma durumu, iktisadın kurucusu olarak görülen Adam Smith'e kadar gitmektedir. Fakat iktisat alanında matematik kullanımı, aşırı olmamakla beraber Neo-Klasiklerle başlamıştır (Baumol, 1985: 8-9).

1.3.3. İktisat Metodolojisinde Yöntem Tartışmaları

İktisat metodolojisi, bilim anlamında iktisadın bilgi kuramsal ve yöntembilimsel sorunlarını ele alan bağımsız bir disiplin olarak dikkat çekmektedir. Bu sebeple iktisatçıların ve iktisat yöntembilimcilerin inceleme nesnelere farklılık göstermektedir. İktisatçıların asıl amacı; doğru, kabul edilebilir ve tutarlı bilgiyi iktisadi gerçekliğin durumunu izah etmek için üretmeye çalışmaktır. İktisat yöntembilimcilerin amacı ise; üretilen bu bilgi ve teorileri incelemeyi konu edinmektir (Demir, 2014: 63-64).

İktisat metodolojisinde literatür olarak görülen çalışmalar bir şekilde iktisat biliminin yöntem sorunlarıyla ilgilidir. İktisat yöntembilimcileri, iktisadi olarak gerçekliği izah etmeye çalışan iktisatçıların bu durum oluşurken ne gibi bir yöntem takip ettiklerini göstermeye çalışmaktadırlar (Demir, 2014: 64).

Fakat iktisatçıların bilgi üretirken hangi yöntemi izledikleri hususunda da yöntem farklılaşması bulunmaktadır. Bu ayrım sadece iktisat için değil diğer bilim dalları içinde geçerlidir. Çünkü bilgi üretim süreci de, üretilen bilginin niteliği gibi açıklama gerektirir. Ama genellikle özelde iktisatçıların, genelde bilim adamlarının ilk önce yöntem sorunlarını çözüp arkasından bilgi üretme eylemine başladıkları ender görülen bir durum olmuştur. İktisat bilimine başlamadan metodoloji üzerine yoğunlaşmak tavsiye edilen bir durum olmadığı gibi, aksine birçok iktisatçı bu denli bir durumu zaman israfı olarak değerlendirmektedir (Caldwell, 1985: 188-89; Colander, 1992: 198).

İktisat yönteminin ne olduğu konusundaki tartışmalarda birbirinden bariz şekilde farklı birçok yaklaşım meydana gelmektedir. Doğal olarak bu yaklaşımlar ele

alınırken de bir yöntem sorunu gündeme gelmektedir. Asıl soru şudur ki: İktisat yöntembilimcileri iktisat literatürünü hangi şekilde ele almaktadırlar (Demir, 2014: 64-65).

İktisatçıların analizlerinde, iktisadi anlamda yöntem konusundaki tutarsızlıklar, temel alınan yöntemin dayandığı öne sürülen teorik olarak bağdaşmayan uygulama, yöntem ve teknikleri kullanmalarıyla başlar. Yani, uygulanan teknik veya yöntemle, bu teknik veya yöntemin temel alındığı düşünülen teori arasında tutarsızlıklar gözlenebilmektedir (Aktaran: Kutlu, 2012: 14).

İktisat biliminde zamanla oluşan değişimler ve değişimler sonucunda oluşan yeni sorunlar iktisat teorisi olarak tutarsızlıkların temel sebebi olarak görülmüştür. İktisat bilimi tartışmasız devam eden bir değişim sürecindedir. Bu değişimin nedenleri çok olmakla beraber S. C. Dow bunları 4'e ayırmıştır. Bunlardan ilki mevcut teorileri değiştirme uğraşlarıdır. İkincisi teknik değişimlerdir. Politik çevrenin değişmesi bunlardan üçüncüsü iken son ve en önemli sebebi ise iktisadın kendi içinde yaşadığı değişimlerdir (Aktaran: Kutlu, 2012: 14-15).

İktisadın zamanla geçirmiş olduğu değişim teorik anlamda tutarsızlıklara sebebiyet verirken, her değişimin bir gelişim, ilerleme kabul edilip edilmemesi de ayrı bir tartışma konusudur. Örneğin, teorik olarak dayanılan durumlardan birinin değiştirilmesi, yeni bulguların işin içine girmesi veya mantık hatasının düzeltilmesi teorik anlamda bir ilerleme kabul edilebilir. Ancak burada hatırlanılması gereken iktisatçının sürekli bir *trade-off* durumu ile karşı karşıya olmasıdır. Tercih edilen teorik çerçeve, yöntem ya da varsayım, kendiliğinden onun alternatifi durumunda olan diğer teorik çerçeve, yöntem ve varsayımdan vazgeçme anlamına gelir. Buradaki sorun, iki alternatiften hangisinin iyi olduğu hususunda uzlaşma olmamasıdır. İktisatçılar ile politika yapıcılar arasındaki ilişki düşünüldüğünde sorun derinleşmektedir. Politika dizaynı, farklı bir bakış açısıyla teorilerin sınanma alanıdır. Bu yüzden, teori düzeyindeki eksiklikler politika alanında netleşmiş olur. Politika yapıcılar, iktisatçılar gibi tercih sorunuyla karşılaşır (Aktaran: Kutlu, 2012: 18-19).

1.3.4. Pozitif ve Normatif Yönlü Anlaşmazlıklar

İktisat kaynaklarının birçoğu, yaklaşık yüzyıl önce yapılmış olan önemli bir ayırım olan pozitif ve normatif iktisat ayırımına dikkat çekerek başlamaktadır. Bu ayırım iktisat metodolojisinde John Neville Keynes tarafından ilk kez *The Scope and Method of Political Economy* adlı kitabında 1890 yılında kullanılmıştır. Fakat bu ayırım daha öncesinde farklı isimlerde Nassau Senior ve John Stuart Mill tarafından da ele alınmıştır (Aktaran: Demir, 2014: 46-47).

Bu kavramsallaştırma süreci ele alınırken normatif iktisat “olması istenen”i, pozitif iktisat ise “olan”ı konu edinmektedir. Pozitif iktisadın amacı, “anlamak, açıklamak ve öndeyide bulunmak” (Aktaran: Demir, 2014: 47) olarak belirtilmekte iken; normatif iktisadın amacı ise, bir konu hakkında ortaya çıkan problemlerin çözümü için farklı alternatifleri önermektir (Demir, 2014: 47).

Pozitif ve normatif iktisat ayırımı iktisadi çözümlemenin temel ayrımlarından birini oluşturmaktadır. Bu ayırımın, iktisadın deneysel bir bilim olması için oluşan çabalamaların sonucu olarak oluştuğu söylenmektedir. Bu ayırımı daima pozitif iktisadın ön plana çıkarılmasının, mevcut yapının alternatiflere fırsat vermeden meşru bir ideolojik zemin hazırladığı (Aktaran: Demir, 2014: 48) savunulmaktadır. Sonuçta pozitif-normatif iktisat olarak ayırım yapıp pozitif iktisada daha çok önem verilmesinde, yalnızca epistemolojik değil önemli sosyal gerekçelerin de ön plana çıktığı söylenmektedir (Demir, 2014: 48).

1.3.5. İktisatta Bilimsel Devrimler

İktisadi düşünce tarihinde değişik düşünce okullarının gelişmesinin açıklanmasında T. Kuhn’un öne sürdüğü kavramsal çerçevenin kullanılabilirliği hala tartışma konusudur (Aktaran: Demir, 2014: 112).

T. Kuhn’un ifadesiyle marjinal devrim veya Keynesgil devrim gibi tanımlar çok kullanılsa da, bu ifadeler bilimsel devrimle aynı anlama gelmemektedir. Kuhn paradigma kavramını, doğa bilimlerinde oluşan teorik ilerlemeleri tasvir eden bir ifade olarak ileri sürmüştür. Kuhn’a göre sosyal bilimler anlamında oturmuş bir paradigmadan bahsedilemez. Bu sebeple, sosyal bilimler paradigma öncesi konumdadırlar (Aktaran: Demir, 2014: 112-113).

Bilimsel devrim ya da paradigma ifadelerini kullanan yöntembilimcilerin, bu ifadeleri T. Kuhn gibi ifadeler yükleyerek kullandıklarını söylemek zordur. Bu sebeple, Kuhn'u iktisat metodolojisine aynı şekilde uyarlamak için çalıştıklarını düşünmek gereksizdir. Kuhn'un kendi bile temel kavramları anlamında net değildir (Demir, 2014: 113).

Bununla birlikte çoğu iktisatçı “paradigmatal geçiş”, “bilimsel devrim”, “normal bilim” ve “paradigma” gibi ifadelerin, iktisat teorisindeki açıklamalarda kullanışlı olmadıkları kanısındadırlar (Aktaran: Demir, 2014: 113).

Martin Bronfenbrenner 1971 yılında yayınladığı *The “Structure Of Revolutions” In Economic Thought* adlı çalışmasında, simyacı kimya, humoral tıp ve Batlamyus astronomisi gibi paradigmalarn iktisadi anlamda söz konusu olmadığını dile getirmiştir. Diğer taraftan, iktisat tarihinde rekabet durumundaki “paradigmaların” birbirinin yerini alamadığını, aksine değişik bakış açılarının sentezinin daha sık görüldüğünü belirtmiştir. Bu durum iktisat yöntembilimcileri tarafından da desteklenen bir durum olmuştur (Aktaran: Demir, 2014: 114).

M. Bronfenbrenner iktisat konusunda devrim sayılabilecek durumları ayrı ayrı ele almıştır (Demir, 2014: 114-115):

- İlki, Klasik okuldur. Bronfenbrenner, ilki için geleneksel tarih kabul edilen “Milletlerin Zenginliği”nin yayın tarihi olan 1776 yerine, 1752 yılında yayınlanan David Hume’un eseri olan “Political Discourses” adlı çalışmayı benimsemiştir.
- İkincisi 1870 yılında Alfred Marshall ve Arthur Cecil Pigou tarafından geliştirilen “faydacı” devrimdir.
- Üçüncüsü ise Keynesci devrimdir. Bu devrimin tarihi ise “Genel Teori”nin tarihi olan 1936 senesidir.

Öncelikle Klasik okulun, kavramlara Kuhn gibi “paradigma” ya da “normal bilim” oluşturduğunu söylemek zordur. D. Hume ya da A. Smith öncesi iktisat; külçeciliğin, Fizyokrasinin, tarım önceliğinin, dış ticaretin öneminin, ahlaki vaazların, Merkantilizmin ve sonrasında bırakınız yapsınlar da eklendiğinde garip bir bileşim halinde olduğu görülmektedir. Fizyokrazi ve Merkantilizm’de aynı tema farklı şekillerle doldurulmaktadır. Temel mesele: toplumsal sınıflardan hangisinin,

toplumun tamamının menfaati ile yakından ilişki içinde olduğu ile ilgilidir. Merkantilistler bu durumu değerli madenler, üretim, dış ticaret, dış ticaret için gerekli askeri donanma olarak cevaplamışlardır. Merkantilistlere göre, bunların arasında pek bir ilişki bulunmasa da temel noktaları dış ticaret denge haddini ülke lehine çevirmeleridir. Bu da, sadece dış ticareti geliştirip altın-gümüş gibi değerli madenleri ülkeye sokmakla sağlanabilmekteydi. Bu durum ileride değerli maden stokunun artmasıyla oluşan enflasyon sorununu da birlikte getirmiştir (Aktaran: Demir, 2014: 115).

Fizyokratlar ise bu durumun tam aksine toplum menfaatinin tarım kesiminin menfaatleriyle örtüştüğünü belirtmişlerdir. Toplumdan alınan verginin sadece tarım kesiminden alınması gerektiği diğer alanların verimsiz olduğu görüşündedirler. Medeniyet artışı tarım kesiminde sağlanacak artışla sağlanabilirdi (Aktaran: Demir: 2014: 115).

M. Bronfenbrenner ise Klasik okulun devrimin aksine bir sentez başardığını iddia etmektedir. Bırakınız yapsınlar felsefesinin temeli, herhangi bir toplumsal sınıfın kendine has şekilde toplumun tamamının menfaatini oluşturmadığı; bu yüzden, toplumun diğer kesimin aleyhine olacak şekilde herhangi bir kesimi teşvik etmekten kaçınması gerektiği üzerinedir. Buna göre, toplumsal sınıfların menfaatleri birbirini bütünler niteliktedir. Bireyler kendi menfaatlerini korumaya başladığında toplumun menfaati de oluşmaya başlar. Diğer bir ifadeyle bireysel faydaların toplamı toplumsal faydayı beraberinde getirecektir. Bronfenbrenner bu durumun sentez değil devrim olarak adlandırılmasının zor olacağını belirtmektedir (Aktaran: Demir, 2014: 116). Aynı durumu Keynesci ve Neo-Klasik devrim için de söyleyebilmek mümkündür (Demir, 2014: 116).

1.3.6. İktisat ve Matematik

Son dönemde iktisadın yöntemine dair tartışmaların biri de disiplin boyunca yaşanan matematikselleşmedir. İktisadi olarak akademik çalışmalarda, üniversite ders çalışmalarında matematik yoğunluğu artarken, öğrencilere, toplumu bütünsel anlamda anlama, gözleme ve yorumlama kabiliyeti sağlayacak psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, tarih gibi entelektüel alanlar ise bahsedilen çalışmalardan uzaklaştırılmaktadır. Bu durum sosyoloji ve psikoloji gibi derslerin üniversite

müfredatlarından kaldırılması kadar ciddi bir hal almaya başlamıştır. İktisadi politikalar direkt politik sonuçlar doğurmasına rağmen siyaset bilimi de okullarda tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Modern çağda siyaset bilimiyle iktisadın ne kadar yakınlaştığı kaçınılmaz bir noktaya gelmişken bunu göz ardı ederek siyaset bilimini iktisattan soyutlamak uzlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Hatta disiplin anlamında direkt ilişki durumunda olan metodoloji, iktisat ve düşünce tarihi gibi dersler de bazı batı üniversite müfredatlarından çıkarılmaktadır. Bu gelişmelerin tam aksine matematiksel yöntemler disiplin içinde hızla artmaktadır. Bu durum iktisatçının bakış açısını daraltmakla kalmayıp sahip olunan kısır analiz yöntemleri sebebiyle yanlış ve çarpık neticelere ulaşılmasına neden olduğu eleştirilerini ortaya çıkarmaktadır. Son dönemde üniversite müfredatının giderek matematikselleşmesi ve giderek diğer sosyal bilimlerden uzaklaşmasının iktisadi uygulamalarda ulaşılan sonuçların yorumlanmasında bile sıkıntı oluşturabildiği iddia edilmiştir. Bunun sebebi olarak da psikolojik, sosyolojik, felsefi, tarihi, metodolojik ve ideolojik alt yapıya sahip olmayan iktisatçının matematiksel modeller arasında sıkıntı yaşama ihtimalinin var olmasında görmüştür (Acar, 2016: 87).

S. C. Dow, günümüzde iktisadın matematiksel konumunu büyük oranda marjinalist devrime bağlamıştır. L. Walras, piyasa yapısını matematiksel anlamda dile getirirken genel dengeye dayalı matematiği benimsemiştir. Başlarda bu durum tartışma konusu haline gelmiştir. Mesela Alman tarihçi okuluna göre teori, veriler yoluyla elde edilmeliyken, Avusturya okuluna göre tümdengelim yöntemi benimsenmeli fakat piyasaya değil firmaya odaklanması gerektiği belirtilmiş, insan davranışlarının matematikle ifade edilemeyeceğini savunmuşlardır. Marshall “Principles” adlı eserinde matematiği dipnotlara kadar indirgemmiştir. Keynes de tıpkı A. Marshall gibi matematik eğitimi almıştır ancak matematiğin iktisattaki konumu konusunda şüphelidir. Matematiği az kullanmıştır fakat makroekonomik analiz yapması matematik kullanımının da ister istemez önünü açmıştır. İktisat anlamındaki önemli bilim insanların iktisat içinde kullanılan matematik hakkındaki bu tartışmalara ve eleştirilere rağmen matematiğin iktisat içindeki konumunun diğer sosyal bilimlerin aksine giderek yaygınlaşması ayrı bir tartışma noktası olarak ortaya çıkmaktadır (Aktaran: Acar, 2016: 88).

A.Marshall matematik formasyonunu konusunda iktisatçıların matematiği mutlaka kullanmak gerekliliğinden değil, iyi matematik bilgilerini kendi çalışmalarında kullanmasalar dahi iyi bir iktisatçı olmalarının olasılığını artırdığı için kullanmaları gerektiği üzerinde durmuştur. Marshall iktisatta matematik kullanımı konusunda matematiğin yaygınlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Marshall matematik kullanımının doğru bir yapıda olmadığı takdirde geçerliliğini yitirip iktisadi anlamda matematiğin anlaşılabilir bir hal alacağını belirtmiştir. Bu yüzden iktisatta matematik kullanımı konusunda dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir (Buğra, 2001: 156-158).

Matematiksel yöntemlerde ısrarcı olmak, iktisatçıyı bir seçime zorlamaktadır. Ya matematiksel paahasına nicel anlamda ifade edilemeyecek büyüklükler zorlama tahminleri beraberinde getirecektir ya da bazı gerçeklikler matematiksel olarak ifade edilemediği için analiz dışında kalacaktır. Her iki durumda iktisatçının önünü kapatacak problemler olarak gözükmemektedir; sonuç olarak matematikselleşme paahasına bir kısım toplumsal gerçeklikler ya göz ardı edilecektir ya da çarpıtılacaktır (Acar, 2016: 99).

Tanınırlık durumunu matematiğe borçlu olan bazı iktisatçılar da matematiğin kullanım biçimine dair şüphelerini dile getirmiştir. Mesela Nobel ödülü almış Wassily Leontief, Paul Samuelson, John Hicks, Joseph Stiglitz ve Robert Solow; matematiksel yöntemlerin iktisadi anlamda geldiği noktadan rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. Üniversitelerde iktisat akademisyenlerinin ve eğitimcilerinin seçimi dahi matematikteki maharetlerine göre yapılmaktadır. Bu durum kendi kendini besleyen bir yapıya dönüşmektedir. Artık ödül mekanizmaları da bu yöne doğru kaymaktadır. Mesela Stiglitz, birçok özel çalışması olmasına rağmen matematiksel çalışması sonrası Nobel ödülü almıştır. Yeni çalışmaları değil, başkasına ait fikirleri matematikselleştirmesi bilimsel anlamda ödüle layık görülmüştür. Bu durum da iktisat bilimi içindeki yoğun matematikselleşme durumunun sorgulanmasına neden olan bir başka sebep olarak dikkat çekmektedir (Aktaran: Acar, 2016: 98).

Leamar iktisadın içinde bulunduğu uzlaşmazlık durumunu, sosyal bir bilim dalı olan iktisadın sosyal meselelerden uzaklaşması sebebiyle eleştirmiştir. Leamar iktisadın sosyal meseleleri göz ardı etmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. İktisadın psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi gibi bilim alanlarından uzaklaşması

iktisatçılar tarafından istenmeyen bir durumdur. Günümüz doktora öğrencileri çoğunlukla matematiksel dille çalışmakta, daha da kötüsü çoğu Ricardo, Keynes ya da Smith'i okumamaktadır. Sosyal sorunlar üzerine yoğunlaşmak bir yana bir matematikçi gibi problemin çözümü ve öne sürülecek kanıtın gücü üzerinde durmaktadırlar. Bu durum öyle bir noktaya gelmektedir ki bazen ilgilendikleri durumun insanla ilgili olduğunu dahi akıllarından çıkarırlar. İster istemez matematikte uzmanlaşma yaşanırken toplumdaki, iktisadi birey olarak insandan ve insana ait sorunlardan, sosyal meselelerden, sosyal bilimden, iktisadın özünden uzaklaşmaktadır (Monaghan, 2003).

Görüldüğü üzere matematik üzerinde yaşanan uzlaşmazlık basit gibi görünen içerik ve biçim tartışmasından ibaret değildir. Matematiğin iktisattaki konumu tartışılmaz bir gerçektir. Ancak bu durum tek başına bir amaca dönüştürülemez. Matematik eğer bu şekilde algılanırsa, eleştirel aklın önünde sayısız engel yaratacaktır. Politika, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi veya tarih gibi toplumsal araştırma konularına değinmeyip sadece matematik üzerinde odaklanmak iktisatçı için toplumu anlama adına birçok önemli adımı reddetmesi anlamına gelecektir. Matematiği faydalanılacak tek araç olarak görmek gerçek dışı varsayımları, zorunlu olan göz ardı edişleri ve anlamsız soyutlamaları beraberinde getirecektir. Bütün bunların ise gerçek bilimde yeri yoktur (Acar, 2016: 121).

Yukarıdaki açıklamalardan ve görüşlerden de anlaşılacağı üzere iktisadın matematikselleştirilmesi iktisatçılar arasındaki önemli yöntemsel anlaşmazlıklardan biridir. Bir takım iktisatçılar mevcut düzenin yani matematik ağırlıklı yapının devam etmesinden yana iken, diğer kesim iktisatçılar bu durumun iktisada zarar verdiğini ve bu yüzden daha az matematiksel modellere yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Matematiksel modellerin azalması gerektiğini belirten iktisatçılara göre, iktisadın temel yapı taşı olan insanı ve davranışlarını daha iyi kavrayabilmek ve bunun neticesinde daha kapsamlı yorumlamalar yapabilmek adına daha fazla psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi gibi alanlara yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Onlara göre matematik iktisadın içinden tamamen soyutlanamayacak kadar önemlidir. Ama sosyal bir bilim olan ve insan davranışlarıyla doğrudan ilişkisi olan iktisat içinde sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi veya tarih gibi alanların kapsamını daraltmak ve bu daraltmayı matematik ile doldurmak iktisada zarar vermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İKTİSATTA İDEOLOJİ, DÜŞÜNCE OKULLARI VE DEVLET MÜDAHALESİ

2.1. İktisat ve İdeoloji

Özellikle heterodoks yaklaşımlardan yerleşik iktisada yapılan önemli bir eleştiri, objektif bilimsel bulguları ortaya koymaktan çok bilginin üzerinde inşa edildiği kabul ve varsayımların yanlı ve dolayısıyla ideolojik olduğudur. Ortodoks iktisadın temsilcilerinden Robert Solow da diğer sosyal bilimlerle birlikte akademik iktisadın da ideolojik olduğunu öne sürenlerin haklı olduğunu düşünür. Ona göre iktisatta bazı çalışmalarda çarpıtmalar bulunmaktadır. Çünkü kimi zaman çalışmalarda, sonuçlar çalışma başlamadan hedeflenmekte veya seçilen amaca binaen veri toplanmaktadır. Bazen profesyonel olarak yapılan eleştirinin, gerçekleşen çarpıtmaları temizleyeceği beklenir, ancak mutlaka gözden kaçanlar olacaktır. Güçlü çıkarlar söz konusu olduğunda yapılan çalışmada bilerek çarpıtılma olması muhtemeldir. Her sosyal bilimci farklı ideolojik yaklaşımlara, değer yargılarına ve sınıfsal çıkarlara sahiptir. Sosyal araştırma bu çerçevede şeklini alır. Sosyal bilimcilerin sorduğu ya da sormadığı sorular, kullandığı kelime ve kavramlar, analitik çevresi, araştırma alanını seçişi gibi bütün faktörler onların kişisel dünya görüşünü yansıtır (Aktaran: Acar, 2016: 136-137).

Solow bilimde ideoloji olduğunda bilim yapılamayacağı algısının yanlı olduğunu belirtmiştir. Eğer tamamen değer yargılarından arındırılmış bir bilim oluşturulamıyorsa, yapılması gereken, bilimi olabildiği kadar nesnel hale getirmek olacaktır (Acar, 2016: 137).

Bilimi tarafsız şekilde tanımlamaya çalışmak bile ideolojik bir tutumdur. Bu durum metodoloji anlamında da geçerli bir durumdur. İktisat bilimini tamamıyla tarafsız ve pozitif şekilde ifade etmek iktisadın sosyal anlamda göz ardı edilmesi anlamına gelecektir. Bir sosyal gerçeği biçimsel şekilde açıklamak, bu gerçekliğin meşrulaşmasını yani daha çok insanın bu durumu kabul etmesini sağlamaktadır. Mevcut bir durumu olduğu şekilde ifade etmek tarafsız bir tutum değildir. Toplumun bu durumu bilmesinin gerektiği düşüncesi olması gereken bir şeydir. Bunun yanında doğru bilgi bile tartışmalıdır. Teori olmadan gözlem bir şey ifade etmez. Yapılan

gözlemin ne kadarlık kısmının sizin bilgilerinizden oluştuğunu ölçmek bile imkânsızdır (Demir, 1996: 41-44).

Joan Robinson, iktisat ideolojisinin işlevini şu cümlelerle belirtmeye çalışır (Aktaran: Garrido, 2005):

“Profesyonel iktisatçı; ‘kuramlar’, ‘kanunlar’ ve ‘kazançlar’dan oluşturduğu bir sis perdesini sürekli koruyarak ‘ABD nüfusunun önemli bir kısmı neden sürekli göz ardı edilip sefalet içinde bırakılıyor?’ gibi soruların sorulmasını engeller. Bence bu kaçınılmazdır. Her ülkede, genelde eğitim kurumları ve özelde üniversiteler, yerleşik otorite tarafından desteklenir ve Chicago’da olsun, Moskova’da olsun bunların ilk görevi, öğrencileri tehlikeli düşüncelerden uzak tutmaktır.”

Bu ideolojik işlev ders kitaplarında çok açıktır. Genç iktisatçı, ders müfredatında mükemmel çalışan bir iktisat modeliyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu modeli ifade eden temel bazı varsayımsal durumlar vardır. Ancak bu varsayımların gerçekçilik olgusu genelde tartışılan bir durum değildir. Bu yüzden öğrenciye “Belli şartlar meydana geldiğinde ekonomik anlamda şöyle sonuçlara ulaşılması mümkündür.” gibi ezberci, gözleme, yoruma dayanmayan eğitim verilir. Mevcut kitapların çoğunun hedefi, öğrencilere serbest piyasa modelini dayatmaya çalışmaktır (Nelson, 2004: 80).

Bu süreç boyunca Soğuk Savaş ideolojisi de büyük rol oynamıştır. İdeolojik bir savaş olan Soğuk Savaş, Batı’da bulunan her şeyin sosyalizme karşı oluşmasının önünü açmıştır. Tüm yapılarla birlikte, düşünce yapısı da sosyalizme karşı ideolojik olarak bir savaş amacını beraberinde getirmiştir. Bu durum, teorik ve siyasi olduğu kadar üniversite müfredatına ve ders kitaplarına da girmiştir. İktisat, hem komünizme karşı oluşan ideolojik baskıyla hem de kapitalist piyasaların tarihsel dönem içinde karşı karşıya kaldığı sorunlarla biçimlenerek gelişmiştir. Bu yüzden sermayenin tarih boyunca karşılaşmış olduğu sorunlar ve bu sorunlara getirilen çözümler, Neo-Klasik iktisadın bugünkü halini almasında önemli olmuştur (Acar, 2016: 141-142).

İktisat ideolojisinin hâkim olduğu toplumların, kendilerini bireysel özgürlük toplumu olarak ifade ettikleri belirtilmektedir. Bireylerin boyun eğmeleri gereken zorunluluk, kimsenin iradesinden kaynaklanmadığı için bireyler özgürdürler. Mesela, ürün ve hizmetin fiyatının pazarda belirlenmesi onu nesnel hale getirir. Toplumda

buna inanmayanın, bu durumu bilerek kabul etmekten veya toplumsallaşmayı reddetmekten başka çaresi bulunmamaktadır. İktisatçıların ve iktisat biliminin temel görevi bu doğrulamayı gerçekleştirmektir. İktisat bu durumu, nesnelin gözlemlendiği bilimsel yönteme ayrıcalıklı bir durum atfedip kendini fizik, kimya, biyoloji gibi bilimlerle aynılaştırır (İnsel, 2006: 13-14).

Aslına bakılırsa iktisadın nesneliliği, herhangi bir kanuna dayanmasından değil, eldeki verilerle kişinin bu gerçekliği değiştirememesinden kaynaklanır. Mesela bir iktisadi anlayış, fabrikadaki iş bölümünün teknik sebeplere dayandığını, bu yüzden de doğal olduğunu öne sürer. Bu yaklaşıma göre toplumsal iş bölümünün dayatıldığı tahakküm ilişkisi doğal hale getirilmiş olur. İşçiler buldukları durumu doğal sanıp yanılığa içine düşerler. Ancak aksi yönde doğal olmadığını düşünse bile bunu değiştirebilecek gücü bulunmamaktadır. Benzer bir örnekte, piyasa ekonomisinde herkesin ürettiğine göre gelir elde etmesidir. Bu, bölüşümün siyasi bir yapı olduğunu gizlemektedir (İnsel, 2006: 22-23).

İktisat sadece sisteme bir nesnellik atfetmez. Aynı zamanda başka bir toplumsal yapı düşünmeyi de engeller. Bunun sebebi, teorinin kullandığı araçların sadece piyasa ekonomisini açıklayabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu araçlar üzerinde hareket eden bir öğrenci, özel bir uğraş vermedikçe alternatif bir ekonomik yapı oluşturamayacaktır (Acar, 2016: 150).

2.1.1. Politika Önerilerinde İdeolojik Faktörler

Genel anlamda ideoloji, iktisat politikası uygulamalarını en çok etkileyen faktörlerden biridir. Politika genellikle belli bir dünya görüşü ekseninde şekillenir. Nobel ödüllü iktisatçı ve eski Dünya Bankası başkanı Joseph Stiglitz, IMF, Dünya Bankası ve DTÖ gibi kurumların ekonomi politikalarını hayata geçirirken tamamıyla siyasi ve ideolojik güdülerle hareket ettiklerini ve bu politika önerilerini desteklemek için de iktisadi kullandıklarını belirtmektedir (Acar, 2016: 159).

Bu kuruluşlarda kararların tamamen politik olarak alındığı belirtilmektedir. IMF tarafından belirlenen politikalar, piyasanın daima pozitif sonuçlar getireceğine ilişkin gerçek olmayan bir varsayıma dayanmaktadır. Bu yüzden ülkeyi büyümeye götürecek devlet müdahalelerine müsaade edilmez. Bu kararların altında genellikle özel çıkarlar mevcuttur. Alternatif çözüm önerileri gündeme dahi getirilmemekte,

standart uygulamalara başvurulmakta ve politikalar sonunda oluşacak yoksulluk göz ardı edilmektedir. IMF'nin bu yapısına, gelişmekte olan ülkeler tam da zor durumlarında başvurdukları için kabul etmek durumunda kalmaktadırlar. IMF politikalarına başvuran ülkelere başarısız olanların sayısı fazla iken başarılı olanlarda ise orantısız büyüme ve mevcut zenginlerin iyice zenginleştiği bir ortamla karşılaşmaktadır. Siyasi anlamda gelişmekte olan ülkeler içinde bulunan IMF taraflı kişiler ekonomide yaşanan herhangi bir ekonomik olumsuzluk neticesinde "objektif" olarak IMF'e başvurulmasının tek çözüm kaynağı olduğunu savunmaktadırlar (Stiglitz, 2002: 9-16).

IMF, 1980'lerden sonra görevi dışında hareket ederek dünyadaki kapitalizm oluşumuna, ülkelerin eklemlenme sürecine de katkıda bulunmuştur. Artık sadece makroekonomik istikrar konusunda değil diğer alanlara da müdahale etmektedir. Normal şartlarda hiçbir şeyi resmi anlamda dayatmaz ama krize giren ülke kendiliğinden bu zor durumu kabullenir. IMF görünüşte sadece zor durumda kalan ülkeye parasal kredi sağlayıcısı gözükmekte iken o ülkeye dayattığı siyasi ve iktisadi koşullar bunun böyle olmadığını göstermektedir. Kendisi için olumsuz bir durum olduğunda fonları kesmenin yanında diğer uluslararası fonları bile engelleyebilir. IMF açıkça ülkelerin iç ve dış politikalarında devletlerin piyasaya müdahalesini reddetmekte ancak kendi piyasaya doğrudan ya da dolaylı olarak müdahil olmaktadır. Bu durum devlet yapısının serbest piyasa ekonomisine müdahalede bulunmaması söylemiyle tezat bir yapı oluşturmaktadır (Stiglitz, 2002: 63-64).

Aslına bakılırsa IMF yukarıda bahsedilen amaçlarla kurulmamıştır. IMF'in entelektüel olarak babası kabul edilen Keynes, piyasanın işsizlik oluşturabildiğini ve başarısız kalabildiğini belirtmiş ve bu duruma alternatif çözüm olarak düzenleyici örgütler kurulmasını ifade etmiştir. IMF benzeri kuruluşlar, ülkeleri tam istihdam konusunda uyarıp krize sürüklenen ülkelerin finansörü olarak toplam talebi artırmaya çalışacaktır. Ancak günümüz IMF yapısı devletin kötü bir yapıda olduğu ve piyasaların iyi olduğu görüşündedir (Stiglitz, 2002: 222). Bu yüzden tavsiye ettiği politikalarda ekonomilerin piyasaya bırakılması yönünde olmaktadır. IMF tamamıyla piyasa ekonomisi savunucusu haline bürünmüştür (Acar, 2016: 161).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler gözünden bakacak olursak, bu politikaların uzun vadede zarar getireceğinden endişe edilmektedir. Erol Manisalı,

iktisatçıların tavsiye ettiği iktisat politikalarının sadece gelişmiş ülkelerin işine yarayacağını belirtmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise istisnalar haricinde bu politikalardan zarar etmektedirler (Acar, 2016: 166).

Erol Manisalı'ya göre (Aktaran: Acar, 2016: 166):

“Batı kapitalizmi ‘kapitalizmin iktisat öğretisini’ küreselleşmiş gibi sunmuş ve kapitalizm yolu ile kaybedenler de, ‘kendilerine kaybettiren öğretileri’ kullanmayı sürdürmüşlerdir. Burada bir düzeltme yapmak gerekir;

- *Batı kapitalizminin iktisat öğretisi, Batı'nın mikro ve makro maksimizasyonuna yardımcı olmaktadır; bütünleşme vardır.*
- *Buna karşılık, az gelişmiş ülkelerde bu iktisat öğretisi ‘halkın değil, elitin çıkarlarının’ korunmasını sağlamaktadır. Halk sürekli kaybetmektedir”.*

Bazı iktisatçılar iktisat politikalarının kamu algısına yön verdiğini bildirmektedir. Eğer ki kamu politikaları kamu açıkları ve faiz üzerinde durursa halk da bu ikisi dışındaki sorunları göz ardı edecektir. Böyle bir yapı da işletme yapılarının ya da kapitalist sınıf yapılarının bozuk olduğu durumu zihinlerden uzaklaştırılmaktadır. Bütün bu politikaların tercih edilmesinde zihin arkasına atılan faktörlerin temelinde ideolojik dürtüler bulunmaktadır. Faizleri azaltmak gibi politikaların piyasayı olumsuz etkilediği bir sistemde hala bu politikanın uygulanmasının sebebi de budur. Faiz üzerinde düşünen kesim, sınıf çelişkileri üzerinde düşünmemektedir. Buraya kadar anlatılanlara göre politikalar, sorunları çözmek yerine toplumun ne düşüneceği konusunu belirlemeye çalışmaktadır (Aktaran: Acar, 2016: 168-169).

Bu denli üst düzey bürokratların yer aldığı bir kurum olan IMF'nin nasıl olur da bu kadar hata yaptığı sorusuna değinilecek olunursa cevap olarak bilimin yerini ideolojinin alması olarak bulunacaktır (Stiglitz, 2002: 256-257).

Son olarak kapitalizmin savunucuları dahi sistemin geleceğinden endişelenmektedir. İdeolojik amaçlar uğrunda iktisat teorisiyle haklılaştırılan politikalar sisteme geçirilirken kapitalizmin uzun dönemli menfaatlerinin korunduğu konusu da şüpheli bir durumdur. Küresel anlamda eşitsizliğin yayılması, birçok ülkenin içe kapanmasına, ekonomik olarak ilerleme kaydedememesine ve kendini

küresellikten soyutlamasına neden olabilmektedir. Eşitsizlikler konusunda iktisat sessizliğini koruduğu için küresel kapitalist ekonomik yapısı devamlılığını kaybedebilmektedir. Bu durum sonunda kısa sürede kapitalizm çıkarına uygun davranan iktisadın uzun süreçte bu çıkarlara sahip çıkamadığı anlamı ortaya çıkacaktır (Acar, 2016: 173).

2.1.2. İktisadın İdeolojiden Ayrılmazlığı

İktisat biliminin tamamen bir ideoloji olduğunu belirten iktisatçılar mevcuttur. Kendi yapısında bütünsel olan ve toplumsal yapıya anlam veren düşünce yapıları ideoloji olarak anlandırılmaktadır. Pozitivist oluşumda düşünsel kategoriler doğal olan gerçeği yansıtmaktadır. Bu yansıtma esnasında maddi gerçeği insandan gizlemektedirler ve kendilerine has gerçeklikleri mevcut değildir. Mesela din, bu yanılısma olayını gerçekleştiren olgulardan bir tanesidir. Bu sebeple pozitivistizm göre, insanların gerçekle yüzleşebilmesi adına ideoloji ortadan kaldırılmalıdır. Ancak ideoloji, sadece bir yanılısamadan ibaret olmayıp aynı zamanda bir oluşum sürecidir. Gerçek bir olgunun anlaşılabilmesi ve başka olgularla bağlantı kurulabilmesi için bir söyleme yani evrensel anlamlar bütününe gereksinim vardır. İktisat da insanların toplumsal ilişkilerini tasarlamak adına geliştirdikleri simgeler sistemi olarak görevini yerine getirmektedir. Toplumdaki ilişkiler bütününe şekil verdiği için kişiler, bunun anlamlandırdığı uygulamaları kendi dışlarında oluşan olgular olarak algılamaktadırlar. Bunun sebebi ise iktisadın bireye indirgenemeyecek derecede bir uygulama olmasında yatmaktadır (İnsel, 2006: 7-10).

İnsel, iktisadın kendini insanlara bir nesnellik, bir dış gerçeklik olarak göstermesini eleştirmiştir. Bu durumda iktisat, modern toplum yapılarının hâkim ideolojisi halini almaktadır. Bütün davranışlar iktisat ideolojisi çerçevesinde bir anlam kazanmaya başlar. Toplum kendini bu yapıya göre şekillendirmeye ve doğru-yanlış kısıtları buna göre şekillenmeye başlar (Acar, 2016: 181).

Bazı iktisatçılar iktisat söylemini dönemimizin aşılabilir canlandırması olarak görmektedir. Modern çağ, artık kendi dışında bir kurala gönderme yapmadan varlığını sürdüren bir çağdır. Modernliğin süreklileşmesi demek, toplumların kendi kendini oluşturduğu ve devamlılığını sağladığı inancının sağlamlaşması durumudur. Bu durum yeni toplumun dünyevileşmiş dini yapısını oluşturmaktadır. Ancak bu

durumda kendini bir inanç sistemi gibi sunmamaktadır. Yeni toplum yapısı, gerçekliği bilimsel olmakta bulmaktadır. Pozitivizm toplum bilimlerinde hâkim bir yapı halini almaktadır. Böylece sorgulanamaz ve reddedilemez bir düşünce yapısı oluşmuş olmaktadır. İktisat da toplumun ayakta durmasını sağlayan bu düşünce sistemini bilimsellik söylemiyle oluşturmaktadır (İnsel, 2006: 52-54).

Kimi iktisatçılar ideolojinin bilim için engel değil gereklilik olduğunu belirtmiştir. Savunmak, eleştirmek, araştırmak veya formüle etmek için yapılan tüm seçimler bunu belirlemektedir. İdeolojik algı olmadan bilimsel çalışmaya başlamak dahi imkânsızdır (Acar, 2016: 183-184).

Bu bakımdan “sosyal bilim ideolojiden bağımsız değildir” iddiasını “sosyal bilim ideolojiden bağımsız var olamaz” şeklinde düzenlemek daha doğru olacaktır (Acar, 2016: 184).

2.2. İktisadi Düşünce Okullarında Devlet ve Piyasa

İdeolojinin iktisat bilgisinin yaratılması üzerindeki etkisinin en bariz görüldüğü yerlerden birisi piyasa ve devlete biçilen görece rollerdir. İktisadi düşünce okulları arasında en önemli farklılıklardan birisi de (yönetimsel farklılıkların yanı sıra) bu husus olmuştur. Bu kısımda Merkantilist okuldan başlayarak günümüze kadar uzanan okulların devlet ve piyasa hakkındaki görüş ayrılıkları ele alınmaktadır. Burada belirtmelidir ki, bu okullar ortaya çıktıkları dönemde uygulanıp kapanmış olan bir dönemi yansıtmamaktadır. Etkisini günümüzde de devam ettiren okulların görüşleri uygulanmaya devam etmektedir.

Ekonomide işler ters gittiğinde bütün dünyada neredeyse herkes hükümet içinde sorunlara çözüm üretebilen insanların olması durumunda ekonominin düzene gireceğini belirtir. Ancak bunun herhangi bir geçerli sebebi olmayabilir. Belki de hükümetin ekonomiyi istikrara kavuşturacağını beklemek yerine ekonomiyi serbest bırakmak yerinde olabilir. Bu noktada liberteryenler, devletin niteliğine tamamen karşı çıkmakla birlikte, devleti var olan özgürlüğü sınırlayan ve zedeleyen bir kurum olarak görmektedirler. Klasik liberallerden farklı olarak bazı liberteryen savunucuları devletin varlığına tamamen karşı çıkmışlardır. Devletin zor kullanma durumunu tehlikeli olarak görüp insan ilişkilerinin var olduğu noktada rıza ve gönüllülük esasına değinmişlerdir. Onların istediği toplumda istek ve rızaya dayalı sözleşmeler

hukuksal sistemin önüne geçmektedir (Aktan, 1995: 22-24). Liberteryen görüş bireyin üstünlüğünü kabul etmekle beraber ekonomik olarak serbest piyasa sisteminin üstünlüğüne inanmaktadır. Ekonomiye devletin müdahalesinin mümkün olabildiği kadar az olmasını savunmuşlar ve bu durumu “minimal devlet” olarak adlandırmışlardır (Çevik, 2016: 27).

Kolektivizm, liberteryenizmin tam tersi görüşü temsil ederken devletin toplumsal çıkar adına faaliyette bulunduğu kabul edilmektedir. Bu görüşe göre devlet toplumsal fayda için faaliyet göstermektedir. Piyasa sistemi oldukça adaletsiz ve eşitliği bozucu olarak görüldüğü için piyasada olabildiğince devlet faaliyeti olması gerektiğini savunmuşlardır. Sosyalizm gibi uç görüşlerinde ise piyasadaki bütün üretim kesiminin devlet tekelinde olması gerektiği savunulmaktadır (Çevik, 2016: 27-28).

2.2.1. Merkantilist Okul

1450-1750 yılları arasında etkili olan bu yaklaşımın temelinde ticaret olup kapitalizmin farklı bir yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımsal üretimin yerine kapitalizmin belirgin özelliklerinden olan dış ticareti benimsemiş ve bunun güvenli şekilde gerçekleşmesi adına güçlü merkezi yapıya bağlı kalmışlardır. Merkantilist dönemde nüfus artışının yaşanmasıyla birlikte zengin tüccarlar güçlü yapılarını korumak ve bu durumun sürdürülebilir hale gelmesi için devletten piyasaya müdahale etmesini istemişlerdir. Merkantilist dönemde var olan ihracatın teşvik edilip ithalatın kısıtlanması güçlü merkezi devlet yapısının kontrol ve kısıtlamalarıyla mümkün olmuştur (Taşar, 2016: 60-62).

Merkantilist okul anlayışında zenginlik için önemli olan nokta değerli madenler ve servettir. Zenginliğin sağlanabilmesi için ise üretim tüketimden yani ihracat ithalattan fazla olmalıdır. Bu okul anlayışında devletin ekonomiye müdahalesi dolaylı ya da doğrudan yoldan gerçekleşmiştir. Çünkü ihracatın ithalattan fazla olabilmesi için devlet müdahalesi gerekmektedir. Devlet daima üretimi desteklemiş ve hatta üretimin sağlanıp ihracatın gerçekleşebilmesi adına üretici kesime kredi sağlamıştır. Merkantilist anlayış özellikle dış ticaret özelinde korumacı bir devlet anlayışını benimsemiştir. Ekonomik anlamda güçlü bir yapıya dönüşebilmek adına devletin ekonomide düzenleyici şekilde yer alması

Merkantilistlere göre hem yararlı hem de gereklidir. Örneğin devlet dış ticaret fazlasının gerçekleşebilmesi için ihracatı teşvik edip desteklerken, ithalata sınırlamalar getirmiştir. Çünkü o dönemde değerli madenlerin stokunu sağlamanın en önemli yolu dış ticaret dengesinden geçmekteydi.

2.2.2. Fیزیokrat Okul

Fیزیokrat okul devletin sert kurullarla ekonomiye müdahil olduğu bir döneme tepki anlamında 20-30 yıllık bir süre için etkin olmuştur. Fیزیokrasi tarımsal sınıfın ideolojisi olarak tanımlanmaktadır. Doğal düzeni benimsemesi, devletin ekonomik düzene müdahalesinin minimum düzeyde olması, serbest piyasa sisteminin benimsenmesi Fیزیokrat okulun iktisadi düşünceye başlıca katkıları olarak görülmektedir (Taşar, 2016: 74-75).

Merkantilist okul, değerli madenlere önem vermiş ve dış ticareti buna göre şekillendirmiştir. Diğer ülkelerin ticaret hacmi ellerinde değerli maden bulunmadığı için azalmıştır. Ancak değerli madenleri elinde bulunduran ülkelerin ürün stoku arttıkça enflasyon baş göstermeye başlamıştır. Bu iki sebepten ötürü ülkelerin ticaret hacmi azalmıştır. Bu noktada Fیزیokratlar dış ticaret için devlet müdahalesiyle oluşturulan vergi, kota gibi engellemelerin kaldırılarak yerine doğal düzenin getirilmesini savunmuşlardır. Onlara göre vergi tek üretken alan olan tarımdan alınmalı ve diğer ürünler etkisiz olduğu için vergi alınmamalıdır. Fیزیokratlara göre piyasada bulunan birçok ekonomik sıkıntı doğal düzen eliyle çözülmektedir. Devletin sadece eğitim, sağlık, güvenlik, savunma gibi temel konularda etkin olması gerektiği, diğer alanlara müdahalede bulunmaması gerektiği üzerinde durulmuştur (Arslan, 2015: 14-15).

2.2.3. Klasik İktisadi Okul

Klasik iktisada göre kısa dönemde ekonomik dengesizlikler ve dalgalanmalar yaşanması mümkündür. Fiyatlarda ve ücretlerde yaşanan esneklik, ekonomide meydana gelen dalgalanmaları uzun süreçte kendi kendine dengeli hale getirecektir. Bu nedenle devlet ekonomiye herhangi bir politika şekliyle müdahale etmemelidir. Klasik okula göre devlet ekonomide kamu harcamaları yoluyla denk bütçeyi sağlamalı, kamu gelirleri alanında ise toplanan vergiler nispi fiyatları etkilemeyecek şekilde yer almalıdır. Klasikler devleti üretici değil tüketici olarak görmüş ve

devletin ekonomiye olacak herhangi bir müdahalesinde “görünmez el” ile sağlanan ekonomik dengenin bozulacağını savunmuşlardır. Onlara göre devlet ekonomik ve sosyal hayatta tarafsız olmalı ve buna uygun şekilde davranmalıdır (Arslan, 2015: 19-22).

Klasik okul endüstri devrimi sonrası ortaya çıkan faydaları ön plana aldığı, sanayi sınıfını savunduğu ve tamamıyla endüstri devriminin sözcülüğünü üstlendiği için eleştiriler almıştır. *Homo economicus*, kişisel çıkar ve müdahale karşıtlığını ifade eden serbestlik Klasik okulun metodolojik özellikleri olarak bilinmektedir (Taşar, 2016: 81-82).

2.2.4. Neo-Klasik Okul

Neo-Klasik iktisatçılara göre, Klasik okulda belirtildiği gibi ekonomiyi kendiliğinden düzenleyen bir “görünmez el” durumu mevcut değildir. Bu yüzden ekonomide herhangi bir aksaklık olduğu zaman devlet bu aksaklığın üstesinden gelebilmek adına piyasaya müdahalede bulunmalıdır. Neo-Klasiklere göre, piyasada fiyat, marjinal hasılat; marjinal hasılatta marjinal maliyete eşit olduğu noktada üreticiler karını tüketiciler de faydasını maksimize etmiş olurlar. Bu durum piyasanın ulaşabileceği en iyi noktadır. Ancak bu durum dışsallık, asimetric ve tam bilgi gibi gerekçelerden ötürü bozulduğunda piyasa başarısızlığı gerçekleşir ve devletin ekonomiye müdahalesi Neo-Klasikler tarafından olumlu olarak karşılanır. Artık devlet müdahalesiyle birlikte oluşan bu durum ikinci en iyi olarak adlandırılır (Arslan, 2015: 50-51).

2.2.5. Keynesyen Okul

1929 Ekonomik ya da Büyük Buhran gerçekleşene kadar hem Klasik okul hem de Neo-Klasik okul piyasanın kendiliğinden dengeye gelebileceğine ilişkin görüşlere hâkim olmuştur. 1929 yılında yaşanan ekonomik krizle beraber işsizlik ve belli boyutlara uzanan ekonomik daralma artık ekonominin kendiliğinden dengeye gelemeyeceği noktaya ulaşmıştır. Kriz sonrasında Klasik ve Neo-Klasik okul teorileri sorgulanır hale gelmiştir. Bu noktada devlet müdahaleciliğini savunan, arz yerine talep faktörüne önem veren, ekonomide oluşan sorunlara kısa vadeli çözümler sunan ve makro analizler üzerinde duran Keynes okulu gelişmiştir. Keynes’e göre Klasik iktisatçıların savunduğu gibi ekonomi her zaman kendiliğinden dengeye

gelemeyecektir. Bunun için de devletin ekonomiye bazı noktalarda müdahale etmesi kaçınılmaz olmaktadır. Ancak Keynes'e göre devlet ekonomiye para politikası ile değil maliye politikası ile müdahalede bulunmalıdır. Keynes, Klasiklerin *Say Kanunu* olarak nitelendirdiği "her arz kendi talebini yaratır" görüşünün aksine "her talep kendi arzını yaratır" görüşünü benimsemiş ve talep üzerine yoğunlaşmıştır. Keynes, klasiklerin denk bütçe, düşük vergi, tarafsız devlet, düşük kamu harcaması gibi durumların özel bir durum olduğunu ve tam istihdam düzeyinin yakalanabilmesi için devletin ekonomide aktif rol oynaması gerektiğini belirtmiştir (Arslan, 2015: 77-79; Taşar, 2016: 169).

2.2.6. Monetarist Okul

Monetarist okul aynı Klasik okul gibi ekonominin devlet müdahalesine gerek kalmadan kendi kendine dengeye gelebileceği görüşünü savunmaktadır. Ancak Klasik okulun aksine ekonominin daima tam istihdam seviyesinde kalamayacağını kabul etmektedirler. Monetarist iktisatçılara göre işçiler geçmiş verilere dayanarak karar verici olduklarından dolayı parasal aldanmaya düşmektedirler. Para miktarındaki yükselişler reel üretimi artırmakta ve bunun sonucunda istihdamda artış meydana gelerek kısa dönemde etkinlik oluşmaktadır. İşçiler uzun süreçte enflasyondan ötürü ücretlerine zam istemekte ve bu durum da üretim maliyetlerine yansıtacağından dolayı emek talebi de bu bağlamda azalma göstermektedir. Ekonomi artık tam istihdam seviyesine gelmiş olmaktadır. Monetaristlere göre buradan çıkarılan sonuç, para politikası etkinliği uzun dönemde sadece fiyatlar genel seviyesinde meydana gelmektedir. Bu sebepten dolayı devlet ekonomiye hem para politikası hem de maliye politikası ile müdahalede bulunmamalıdır. Çünkü piyasa sistemi uzun dönemde zaten kendi kendine dengeyi sağlayacağı için devletin işleyen piyasa sistemine herhangi bir müdahalesine gerek yoktur. Devletin ekonomiye para ya da maliye politikaları ile müdahale etmesi kısa dönemde sadece milli gelir üzerinde etkisini gösterecektir. Devlet sadece kendi asli görevleri olan sağlık, eğitim, savunma, güvenlik gibi temel sorunlara müdahalede bulunmalıdır (Arslan, 2015: 133; Taşar, 2016: 187). Ayrıca Monetaristlere göre insanların işsizlik yardımlarından yararlanabilmek ya da daha kaliteli bir iş arayabilmek adına ekonomide daima "doğal işsizlik" olabileceğini belirtmişlerdir (Aktan, 2010: 170).

2.2.7. 1970 Sonrası ve Neo-Liberalizm

1929 ekonomik krizinin ardından Keynesyen politikalar 1970’li yılların sonlarına kadar dünyanın çeşitli yerlerinde yaygın şekilde uygulanmıştır. Artık devletin büyümesiyle birlikte ortaya çıkan yeni sorunlara çözüm üretilmesi gündeme gelmiştir. Özellikle 1970’li yılların başında Klasik liberalizmi savunan başlıca 3 önemli iktisatçı öne çıkmaya başlamıştır. Friedrich Hayek-Neo Avusturya, Milton Friedman-Chicago ve James Buchanan-Virginia iktisat okullarıyla birlikte Neo-Liberalizmin doğuşu gerçekleşmiştir (Aktan, 1995: 12-13).

2.2.7.1 Neo-Avusturya Okulu ve Friedrich Hayek

Bu okulun metodolojik anlayışı subjektivizm olarak bilinmektedir. Hayek’e göre ekonomik karar alıcılar, devletin alacağı kararları ve uygulamaları öngörmek durumundadırlar. Hayek, sosyal adalet anlayışını ve sosyal refah devletini eleştirerek refah devletinin üretkenlikten transfere doğru bir yönelimi ortaya çıkarmakta olduğunu belirtmektedir. Hayek, birçok eserde merkezi planlama eksenindeki sosyalizmi sürekli eleştirmektedir. Sosyalizmi tamamen reddederken, devlet müdahalesinin piyasa ekonomilerinde mümkün olduğunca minimize edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Devlet müdahalesine kesinlikle karşı çıkan Hayek, “laissez faire liberali” değildir. Devletin sosyal fonksiyonlarının yanında sınırlı da olsa bazı görevleri yüklenmesi gerektiğini belirtmiştir (Aktan, 1995: 14-15).

2.2.7.2.Chicago Okulu ve Milton Friedman

Friedman’a göre Klasik liberalizmde belirtilen iç ve dış güvenlik, adalet olmak üzere üç fonksiyon dışında devletin bazı görevleri üstlenmesi ancak bunun sınırlı olarak kalması gerekmektedir. Friedman, serbest piyasada oluşan fiyat mekanizmasına güvenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Friedman, eserlerinde refah devleti anlayışına karşı çıkarken piyasadaki düşük gelirli kişilere yönelik olumlu adımların atılmasını savunmuştur. Friedman, görüşlerinde aşırı olarak liberalizmi savunmamış, devletin de aşırı müdahalesine karşı çıkmış ve komuta piyasalarını eleştirilerine almıştır (Aktan, 1995: 16-18).

2.2.7.3. Virginia Okulu ve James Buchanan

Virginia modelini savunan iktisatçılara göre devletin ekonomiye müdahalesi piyasayı olumsuz olarak etkilemektedir. Virginia okulu iktisatçılarının göre devlet müdahalesi oldukça tehlikeli olmakta ve piyasada sorunlar teşkil etmektedir. Bu sorunların oluşmaması için devleti idare eden kişilere israfa teşvik etme, kaynak israfı, sınırsız harcama ve isteğe göre vergi toplama şeklinde ekonomik düzeni bozan yetkiler verilmemelidir. Bu sebeple piyasada atılacak adımlar anayasal sınırlar içinde net şekilde belirtilmeli ve bu sınırın dışına hiçbir şekilde çıkılmamalıdır. Bu okulun görüşlerini savunan iktisatçılar, Keynesyen iktisatçıların savunduğu devlet müdahalesine karşı çıkmışlardır. Onlara göre devletin ekonomiye müdahale etmesiyle birlikte kamunun büyümesi gerçekleşmektedir. Devletin bu müdahale sonucunda büyümesiyle piyasada iki olumsuz netice meydana gelecektir. Bunlar politik yozlaşma ve ekonomik yozlaşma olarak ikiye ayrılmaktadır (Aktan, 2004: 89-100).

2.2.11. Heterodoks Yaklaşımlar

Son yıllarda iktisatta Neo-Klasik iktisadın giderek önemini kaybetmeye başlamasıyla yerini alternatif görüşler almış, iktisat dönüşüm yaşamaya ve çoğulcu yaklaşımlar Neo-Klasik iktisadın yerini almaya başlamıştır. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm, Neo-Klasik iktisadın sınırlarının değişmesine de sebep olmuştur. Bu değişimin gerçekleşmesinin temel sebeplerinden bir tanesi de Neo-Klasik okulun minimal devlet ilkesini benimsemesinden kaynaklanmıştır. Heterodoks ekonomi yapısında Neo-Klasik iktisada farklı alternatif yollara sahip iktisadi düşünce okullarından ve ekonomik teorilerden söz edilmiştir. 1970-80'li yıllarda heterodoks iktisat paradigma şeklinde oluşturulmaya başlandığı zamanlarda Neo-Klasik olmayan, Neo-Klasik ekonomiye alternatif teorem geliştirmeye çabalamışlardır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise heterodoks iktisatta çoğulculuk hâkim olmaya başlamıştır. Neo-Klasik iktisat yapısının günümüz dünyasındaki sosyo-ekonomik problemlere, gelişmelere, ilerlemelere cevap verememesi muhalif görüş olarak sadece heterodoks ekonomik görüşleri popüler kılmamış aynı zamanda post-otistik iktisat muhalif görüşünün de ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1990'lı yıllarda yeni gelişmelerle birlikte Neo-Klasik iktisadın karşısında heterodoks iktisadı yansıtan

evrimci iktisat, post keynesyen iktisat, feminist iktisat, yeni kurumsal ve marksist iktisat şeklinde öne çıkan teorik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Zafir, 2009: 65; Erkan, 2016: 31; Eren ve Uysal, 2017: 138).

2.2.11.1 Evrimci İktisat

Neo-Klasik iktisadi anlayışa alternatif oluşturma çabası içinde gelişen bu görüşün en temel özelliklerinden bir tanesi Neo-Klasik iktisadın statik modellerle ilgilenmesine karşın dinamik modellerle ilgilenmesi olmuştur (Erkan, 2016: 34). Neo-Klasik iktisat, kültür yapısını bir iktisadi inceleme yaparken tamamen devre dışı bırakırken evrimsel iktisat ise kültürün üzerinde dikkatle durmaktadır. Neo-Klasik iktisadın kültürü iktisadi analizlerde dışarıda bırakmasının sebebi olarak ise kişinin dini, dili, ırkı ne olursa olsun kişisel faydasını düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak evrimsel iktisadi yapıya göre kişinin ekonomik davranışlarında kültür itici güç olarak değerlendirilmektedir (Eren ve Uysal, 2017: 139).

2.2.11.2. Post Keynesyen İktisat

Post Keynesyen iktisadi görüş ortodoks iktisat ve ortodoks iktisadi görüş içinde Keynesçilik yapmakta olan Yeni Keynesyenlerin iktisat hakkındaki belirsizliklerini ve bilgilerini bütünüyle reddetmektedirler. Post Keynesyen iktisatçılar belirsizlik konusu üzerinde dikkatle durmuş ve bu belirsizlik durumlarının iktisadi yapıyı tamamen kuşattığını savunmuşlardır. Post Keynesyen ve ortodoks iktisat okullarının iktisadın belirsizliği hakkındaki görüşleri tamamen zıt olmakla birlikte sahip oldukları metodolojik anlayışla da ilgilidir. Örnek vermek gerekirse, ortodoks iktisat soyut gerçeklerle ilgilenip parayı önemsiz görürken, Post Keynesyen anlayışta ise iktisatçılar somut gerçeklerle ilgilenip parasal üretim anlayışını önemli görmektedirler. Ortodoks iktisadi anlayışa göre ekonomide belirsizlik yoktur, her şey bilinebilir durumdadır. Post Keynesyen iktisat anlayışına göre ise her şeyin bilinmesi imkân dâhilinde değildir ve belirsizlik her zaman vardır (Yavuz ve Tokucu, 2006: 148)

2.2.11.3. Feminist İktisat

Ana-akım iktisadi tartışmalarda erkekler ön plana çıkarken kadınlar genel anlamda geri planda kalmıştır. Örneğin Klasik iktisatçıların büyük kısmı rasyonel

karar alma noktasında kadınlara şüpheci bir tutumla yaklaşırken piyasada kadın işçilerin erkek işçilerden az ücret almaları gerektiği üzerinde durmuşlardır. Feminist iktisatçılar, geleneksel iktisat teorilerinde kişilerin direkt erkek olarak algılandığını ve buna uygun hareket edildiğini, kadınların yok sayıldığını belirtmişlerdir. Yeni iktisadi yöntem kapsamında ise kadının da iktisat politikalarında ve teorisinde dikkate alınması ve erkeklerle aynı durumda yer almaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Feminist iktisat okulunun savunmasına göre iktisadi anlamda tamamen erkek kadın eşitliğine gerek yoktur. Onlara göre iktisadi politikalar tamamen erkek anlayışa egemen hale gelmiştir. Bu yüzden kadının bakış açısının da iktisat politikalarında yer alması gerektiğini belirtmişlerdir (Eroğlu ve İşler, 2004: 55-60).

2.2.11.4. Yeni Kurumsal İktisat

Son dönemlerde teorik ve ampirik anlamda iktisat literatürüne katkı sağlayan yeni kurumsal iktisat, ortodoks iktisat yapısına yeni bir bakış açısı getirme eğiliminde olmuştur. Yeni kurumsal iktisat kurumları, kuralları, organizasyonları, yaklaşımları, mülkiyet hakları, fırsatçılık gibi yeni terminolojilerle farklı bir metodolojik anlayış kazandırmayı başarmıştır. Böylece iktisadi olarak kurumsal temeller pozitif incelemenin merkezini oluşturmuştur. Bu da modern dünyada yeni kurumsal iktisadın en dinamik ve canlı iktisat disiplini halini almasını sağlamıştır. Yeni kurumsal iktisat temelde egemen iktisadi durumu reddetmemektedir. Ancak gerçek dışı Neo-Klasik varsayımları sert şekilde eleştirerek bunun yerine gerçek varsayımları getirerek yeni kurumsal iktisadi iktisat gündeminin tam merkezine yerleştirmektedir (Çetin, 2012: 43).

2.2.11.5. Marksist Okul

Temel eleştirilerini Klasik liberalizme yönelten Karl Marks'a göre bütün ekonomik yapılar doğaları gereği sınıfsal çatışmalara açıktır. Sınıfsal çatışmaların Klasik okuldan farklı olarak toprak ağaları ile kapitalistler arasında değil işçi sınıfı ile kapitalistler arasında gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Marks mal ve hizmet piyasalarında firmaların piyasayı ele geçirmek için sermaye kazançlarını artırmak istediklerini bunun sonucunda da serbest piyasada tekelleşme olacağını öngörmüştür (Taşar, 2016: 113-118).

2.2.11.7. Avusturya Okulu

Avusturya iktisat, iktisadi düşünceye çok önemli katkılar yapmış bir okuldur. İktisadi analizlerin yorumlanmasında kullanılan önemli kavramlar Avusturya düşünce yapısına sahip iktisatçılar tarafından literatüre kazandırılmıştır. Avusturya iktisadi ekonomik problemleri çözmek adına çözümünü piyasaya bırakmıştır. Bu yönüyle ana-akım iktisat ile aynı çizgide yürürken, iktisatta matematiğin kullanımı ve krizler karşısında izlenecek iktisat politikaları anlamında ana-akım iktisattan ayrılmaktadır (Acar, 2010: 204-207).

2.3. Devlet Müdahalesi ve Çatışan Görüşler

İnsan, arzularını nasıl hayata geçiriyor sorusu, sadece belli bir amaca ulaşabilmek adına hangi araçların seçilebileceği konusunun yanında bu araçlarla alakalı bilginin niteliğini de tartışmaya açan bir durumdur. Bu açıdan rasyonalite varsayımı iki yönlü olarak anlaşılmalıdır. Bu varsayım, insanların sadece kişisel çıkar peşinde koşmadıklarını, aynı zamanda çıkarlarını maksimuma ulaştırmak ve amaçlarını gerçekleştirebilmek adına seçebilecekleri en ideal yöntemi bildiklerini iddia etmektedir. Fiyat mekanizmasının müdahaleye gerek kalmaksızın kendiliğinden dengeye gelmesi ve kaynak dağılımının müdahale edilmeden istenildiği gibi gerçekleşmesi için bireysel kararlar araçlarla ve amaçlarla ilgili belirsizliğin olmadığı ortamda alınmalıdır. Belirsizlik, müdahaleye ihtiyaç olduğu yönünde algı oluştururken, aynı zamanda da iktisadi açıklama ve tahminlerin geçerliliği konusunda ciddi şüphelere yol açabilmektedir. Bu konu üzerinde dikkat çeken iktisatçılar yine iktisat kuramı ile ilgili yöntem tartışmalarına girmektedirler (Buğra, 2001: 18-19).

Üretimle bölüşüm arasında D. Ricardo'nun yaptığı devrimi John Stuart Mill devam ettirmiştir. Mill, Ricardo'ya göre, üretim yasalarına müdahale edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak toplumsal amaçlar doğrultusunda kalmak şartıyla bölüşüm alanında müdahalelerin olabileceğini belirtmiştir. Ancak iktisatçı iki alanda da görüşünü belirtmek zorunda kaldığı için “zanaat olarak iktisat” ve “bilim olarak iktisat” ayrımı ortaya çıkmıştır (Buğra, 2001: 119).

Popper bütünselci merkezi planlamacılığın, her şeyi değiştirmeye çalışmasına rağmen hiçbir şeyi değiştiremeyen pasifist bir yaklaşım olduğunu öne sürmektedir.

Bu yaklaşıma karşı eleştirilerini yaparken, L. Mises ve F. Hayek'in, insanların sahip oldukları bilgilerin tek elde, yani merkezi planlamacının tek elinde toplanamayacağı görüşleri üzerinde durmaktadır. Diğer taraftan bu yazarlar her türlü müdahale biçimini imkânsız gören liberalizm görüşünü de kabullenmemektedir (Buğra, 2001: 231).

Bu bakımdan liberalizm, K. Popper tarafından pozitif olarak yaklaşılmayan, kadercilik olarak gördüğü pasifist bir görüştür. Popper bu durumu şu şekilde belirtmiştir: *“Eğer varolan sosyal ve ekonomik koşullardan hoşnut değilseniz, bunun nedeni, bu koşulların nasıl işlediklerini ve aktif müdahalenin durumu nasıl daha kötüye götüreceğini anlamamamızdır.”* diye belirtmekle beraber bunları çeşitli yönden eleştirmektedir. Bu eleştirilerden birisi de, müdahaleye karşı alınan tavrın mantıksal yönüyle ilgilidir. Popper'e göre, *“Evrensel bir tavır olarak müdahaleye karşı çıkış temelinde biçimlenen bir politikanın, bu politikanın savunucuları müdahaleyi ortadan kaldırmak üzere ister istemez bazı müdahaleler önermek durumunda kalacakları için, yalnızca mantıksal nedenlerden ötürü bile savunulamayacak bir şeydir.”* (Aktaran: Buğra, 2001: 231).

Bunun yanında K. Popper, müdahalecilik kavramının teknoloji temelli ve biçimselci şekilde olduğunu belirten müdahale karşıtlığını da eleştirmektedir. Ona göre, bu tarzda meydana gelen müdahalecilik karşıtlığının, durumu daha da kötüye götüreceği açıktır. Popper, *“Çünkü, müdahaleciliğin durumu daha kötüye götüreceğini söylemek, bazı politikaların bazı sonuçları, istenilen sonuçları, veremeyeceklerini söylemektir; bütün teknolojilerin en belirleyici işlevi de, neyin yapılamayacağına işaret etmektir.”* demiştir (Aktaran: Buğra, 2001: 232).

F. Knight müdahalecilik ve serbest piyasa koşulları konusunda şu şekilde düşünmektedir (Knight, 1940: 22-23):

“İktisadın herhangi bir ele alınışı, herhangi bir sosyal politikanın olumlu yönlerine işaret ettiği ölçüde, nesnel tercihlerin ötesinde bir değer kuramı kaçınılmaz olarak işin içine girer. Bu, değişik biçimlerde müdahalecilik veya kontrol için olduğu kadar, katıksız bir 'laissez faire' bireyciliği için de doğrudur. Savunulacak veya karşı çıkılacak bir şey olarak bireycilik, bir sosyal politika ve bir ahlak kategorisidir.”

Mises ve Hayek bilimselciliğe karşı çıkarken, iktisatta müdahalecilik yapısının imkânsızlığını kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Knight, yöntemsel düalizm ile iktisatçının yapısını daha da genişleterek iktisadı aşacak şekilde sosyal politika ayrışmalarına hedef oluşturmaktadır. Knight, toplumun insan davranışlarından yola çıkarak açıklanmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ancak aynı zamanda “laissez faire” bireyciliğine de karşı çıkmaktadır. Ona göre, “laissez faire” bireyciliği, insan tercihlerini veri aldığından dolayı çıkar karşıtlığını göz ardı etmektedir. Hâlbuki toplumun en mühim sorunları kişisel araç-amaç gibi ilişkilerle açıklanan ekonomik sorunlar değil, “ekonomik çıkarlar karşısında toplumsal birliğin korunmasıyla ilgili sorunlardır.” (Knight, 1921: 32).

Keynes ise Knight’ın bu görüşlerini eleştirmiş ve bu eleştiriler Knight’ın kendi görüşlerinden oluşmuştur. Öncelikle Keynes, müdahaleciliği, belirsizlik sonucu oluşan ekonomik sonuçların kaçınılmaz olarak oluşturduğu bir şey olarak görmektedir. Paranın ekonomik sistemdeki önemi de, yatırım-tasarruf eşitsizliği de belirsizlik olgusu içinde oluşmaktadır. Keynes bunları Knight’ın yöntem yaklaşımına uygun şekilde, iktisatçının görüşleri ve sezgileri doğrultusunda ele almaktadır. Müdahalecilik sebebiyle oluşan siyasi sorunlar ile ilgilenmeyişi de, Knight’ın görüşleri paralelindedir. Şöyle ki, liberalizmin ahlaki kategori olduğuna ve iktisat politikalarından da, iktisadın, ekonominin mekanizmasıyla ilgili sonuçlarından da bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğine duyduğu inancı göstermektedir. Yani, müdahaleciliğin siyasi neticelerinin, müdahaleciliğin hangi ahlaki-siyasi değerler ölçüsünde, nasıl pratik edildiğine bağlı olduğunu düşünmektedir (Buğra, 2001: 255-256).

Müdahalecilik konusunda bir diğer anlaşmazlık Hayek ve Keynes arasında yaşanmaktadır. Keynes tasarruf fazlalığını vurgularken, Hayek ise tüketim ve yatırım fazlalığına vurgu yapmaktadır. Hayek’e göre, kredi verilme durumunun artırılmasıyla, uzun süreçte yatırım harcamaları, ekonominin kaynaklarının yatırım malları üretimine kaymasına sebep olacaktır. Böylece tam kapasite içinde işleyen ekonomide tüketim malları talebi er geç artacaktır. Bu durum belli bir süreç alacağından üretim alanında işsizlik ve atıl kapasite oluşumu baş gösterecek ve kriz, ekonomide kendini hissettirmeye başlayacaktır. Eğer üretici grubu bu durumu önceden tahmin edebilirse krizin önüne geçilebilecektir. Tabi sektörler arası

kaynak geçişinin vakit alması da bir başka sebep olarak piyasada ortaya çıkacaktır. Burada Hayek için temel sorun talep eksikliğinden öte sermaye eksikliği olarak gözükmektedir. Sermayenin kıt olmasından dolayı kriz meydana gelmektedir. Sonuç olarak kıtlık odaklı geleneksel iktisat tanımı devam etmiş olmaktadır (Buğra, 2001: 265).

Hayek'in bu düşünceleri krize karşı oluşturulacak müdahaleci politikaları engelleyerek sorunların çözümünü piyasaya bırakmış olmaktadır. Oysa Keynesyen politikalara göre müdahaleci yaklaşım kaçınılmaz bir durumdur. Keynes'e göre belirsizlik olgusu, sadece kendiliğinden dengenin olağandışı durumunu ortaya koymaz, piyasanın güç olgusunu dışlayarak çalışamayacağını göstermektedir. Belirsizlik, bilinçli bir müdahaleyi gerekli kılan bir güç dengesizliğine yol açmaktadır. Bu güç dengesizliği içinde de piyasayı serbest bırakmak Keynes'e göre hatalı bir karar olacaktır (Buğra, 2001: 265-266).

2.3.1. 1929 Krizi ve Keynes

Keynes, "Genel Teori" adlı ünlü eserinin son paragrafında önemli bir durumdan söz etmiştir (Aktaran: Buğra, 2001: 273):

"İktisatçıların ve siyaset felsefecilerinin fikirleri, doğru oldukları zaman da yanlış oldukları zaman da, genel olarak sanıldığından çok daha güçlüdür. Aslında dünyayı yöneten pek bunlardan fazla bir şey değildir. Kendilerini entelektüel etkilerden arınmış sanan pratik kişiler, çoğu zaman merhum iktisatçılardan birinin kölesidirler."

İşte bu noktada Keynes'in artan müdahalecilikle birlikte bireysel özgürlüğün kısıtlanabileceği görüşü karşısındaki tavrı buna bağlı olarak şekillenmektedir. Gerekli olan şey, özgür toplumda değerleri sarsabilecek güce sahip olduğu için planlama ve müdahaleciliği kenara atmak değildir. Müdahalecilik ve planlamacılığı benimsemiş kişilerce bu kavramların yönlendirilmesine katkıda bulunmaktır (Buğra, 2001: 273-274).

2.3.2. Hayek ve Mises

Hayek ve Mises'in, müdahaleciliğe ve sosyalist planlamaya karşı yoğun bir tartışma içine girdikleri açıkça ortadadır. Özellikle doğa bilimlerine uygulanabilecek tek yöntem olarak gördükleri pozitivistimin sosyal bir bilim olan iktisada

uygulanamayacağını iddia eden yöntem konusundaki görüşlerinin altında, planlama ve müdahaleciliğin özgür toplumu temelden sarsacağına ilişkin düşünceleri vardır. Bu düşünce kapsamında yüklenilmiş olan siyasal görev, yöntem hakkındaki görüşlerini belli etmektedir. Avusturya okulunun, Neo-Klasik okuldan farklı bir araştırma programına sahip olduğu potansiyeli gerçekleştirememiş olmasının en önemli nedenlerinden biriside budur. Günümüzde ise Yeni Avusturya Okulu, bu siyasal misyondan kurtularak çok verimli çalışmalar üretebilecek bir yöntem çizgisi oluşturmaya başlamıştır (Buğra, 2001: 369)

2.3.3. 1930'lardan Günümüze Devlet

1930 ekonomik krizi ve sonrasında yarattığı ideolojik sarsıntı ile birlikte büyük anlamda “toplumun bireye karşı sorumlulukları” fikri, “bireysel çıkar maksimizasyonu” fikrine karşı güçlenmiştir. Bu fikirle birlikte işsizlik, sağlık ve temel eğitim hizmetlerinden faydalanmaya fırsat vermeyen bir yoksulluk seviyesi gibi meseleler, bireysel sorun olmaktan çıkıp toplumsal anlamda sorun haline gelmiştir. Ayrıca serbest piyasa ile tam istihdama gelinemeyeceği fikrine karşı toplumsal düzenleme kavramı çerçevesinde Keynesgil müdahaleci görüşler yerlerini almıştır. Devlet müdahalesinin bireysel özgürlüğe engel olacağı düşüncesi o dönemde pek ilgi görmemiştir. Bunun sebebi ise o dönemde bireysel özgürlüklerin giderek yaygınlaşmasından kaynaklanmıştır (Buğra, 2001: 379).

1930'lu yılların ekonomik krizin ideolojik anlamda yaratmış olduğu bu değişikliğin disiplinin temelindeki davranışsal varsayımın üzerinden gelmesi ve iktisada da yansması beklenebilirdi. Bu dönemde iktisat gerçekten önemli değişim geçirmiştir. Ancak bu değişim temel varsayımı sarsmayan, dolayısıyla kriz temasını gündemde tutmayan bir nitelikteydi. Bu yıllarda Keynesyen makro iktisat politikalarının başarılı şekilde uygulanması, iktisadın kamuoyunda gitgide artan bir saygınlık kazanmasına yol açtı. Bu saygınlık iktisatçılar arasındaki uzlaşmazlıkların temel yöntem tartışmalarına yansımalarını önleyerek ve uzlaşmazlıkları geri planda tutarak güvenle çalışmalarını devam ettirmelerini sağlamıştır. 1970'lere dek iktisatçı olmayan kişilerin mesleğe duydukları güven ve saygı, iktisatçı olanların kendilerine ve meslektaşlarına duydukları güven ve saygıya yansımıştır (Buğra, 2001: 379-380).

Piyasa ekonomileri 1970’li yıllarda 20. yüzyılın ikinci büyük krizine girmişlerdir. Bu kriz alışılmışın dışında bir olgu olan stagflasyonla kendini hissettirmiştir. Yani ekonominin aşırı ısındığını gosteren enflasyon normal anlamda ekonomik durgunluğun belirtisi olan işsizlikle birlikte yer almış ve geleneksel Keynesyen politikaların çözüme ulaştıramadıkları bir sorun olmuştur. İşsizlikle enflasyonun birlikte yer alması az gelişmiş ülkelerde sık rastlanan bir durum olmuştur. Bu konu hakkında 1950’li yıllarda özellikle Latin Amerika ülkeleriyle ilgili çalışmalar yapılmış, buradaki ülkelerin yapısal özelliklerinden yararlanarak sorunu izah etmeye çalışan yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Ama sorun gelişmiş piyasalar için yeni bir problemdi ve iktisat yeni arayışlara girmiştir. Bu arayış içinde meydana gelen yoğun anlaşmazlık karşısında bazı gruplar iktisatçılardan sorunlara acil çözümlerini beklemişler, bu aşamada kendilerinde önce şaşkınlık sonra güvensizlik meydana gelmiştir. Burada da görüleceği üzere güvensizliğin, krizin, belirsizliğin arttığı bir ortamda iktisatçılar arasında uzlaşmazlıkta kendini daha yoğun hissettirmeye başlamaktadır (Buğra, 2001: 380-381).

1970’lerde de, 1930’lu yıllarda olduğu gibi ekonomik kriz, piyasa ekonomisinin başlıca değerlerine işaret eden “bireysel çıkar maksimizasyonu”, “kendiliğinden düzen” gibi terimlerin yoğun şekilde tartışılmalarına sebep olmuştur. Ancak 1930’ların tersine, 1970’lerde krizle beraber yer alan ideolojik durumlar, mevcut değerlerin saygınlık kazanması ve bununla birlikte toplumdaki yerlerinin sağlamlaşması neticesini vermiştir (Buğra, 2001: 381).

2.4. Türkiye’de Devlet ve Piyasa: Gelişmeler ve Tartışmalar

Genel olarak piyasanın ekonomik yaşamı düzenlemedeki hâkimiyetinin 1929 Ekonomik Buhranı ile sona erdiği kabul edilir. Piyasa ekonomisinin, meydana gelen Ekonomik Buhran’a çözümler bulmakta yetersiz kalması ve kaynak kullanımındaki eksiklikler devletin iktisadi yaşama müdahalesini zorunlu hale getirmiştir. Ancak sonradan yaşanan olaylarla birlikte devletin ekonomik hayata müdahalesiyle iktisadi hayatın normale gelmediği görülmüştür. Devletin piyasaya müdahale etmesiyle birlikte meydana gelen bir dizi faktör ekonomide kaynak kullanımında çeşitli yetersizliklere sebebiyet vermiştir. Bu durum, devlet müdahalesinin de sorgulanabilir hale gelmesine neden olmuştur. Böylece 1970’lerden itibaren “devlet

başarısızlıkları” hâkim olmaya başlamıştır. 1900’lü yılların ikinci yarısında siyasal aktörlerin israfa kaçan harcamalarını sınırlamaya, devleti küçültmeye ve iktisadi anlamdaki kamusal faaliyetleri eleştirmeye yönelik kamu tercihi iktisat akımı kendini göstermiştir. Bu akımda siyaset içindeki bürokratlara eleştiriler getirilmiştir. Anthony Downs siyasal partilerin *oy maksimizasyonu* ile hareket ederek harcama yapmasını eleştirmiştir. William Niskanen bürokratların ihtiyaçları olmadığı halde kurumlarını büyütmek ve saygınlık artırmak için harcama yaptıklarını belirtmiştir. James Buchanan seçmenlerin vergi maliyetlerini göz ardı ederek siyasetçilerden kısa vadeli kamu hizmeti talep ettiklerini belirtmiştir. Özellikle seçim öncesinde çıkar grupları, seçmenler, bürokratlar kamu kesimini etkinlikten uzaklaştıran davranışlarda bulunmaktadır. Devletin iktisadi hayata sınırlamalar getirmesi bürokratların ve siyasi kesimin çıkar amacıyla hareket etmeleri seçmenin de rant peşinde koşmasına sebep olmuştur. Bu yüzden devlet müdahalesi piyasayı düzenlemek yerine kendi alanında başarısız olmasına sebep olmuştur. Piyasaya devlet müdahalesi iktisatçılar arasında önemli tartışma konularından biridir. Piyasanın kaynakları etkin tahsis etmemesi nedeniyle devletin ekonomiye müdahale gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan müdahaleler sonucunda devlet müdahalesinin de kaynak tahsisi açısından çeşitli sorunlar içerdiği anlaşılmıştır. Bu durumda kaynak tahsisinde etkinliğin ortadan kalktığı durumda karar vericiler iktisadi örgütlenmelerle ilgili alternatifler arasından değerlendirme yaparak piyasa için karar verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Akça, 2011: 179-190; Çevik, 2016: 63-64).

Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararlarıyla devlet müdahalesi azaltılıp, piyasa aktörlerinin güçlendirilmesi yönünde reform süreci başlamıştır. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam anlamda üyeliği için ekonomik olarak topluluk ekonomisine uyumun sağlanması gerektiği, bu yüzden de devletin piyasaya asgari olarak müdahale etmesini öngören mevzuat değişikliği önem arz etmektedir. Çünkü ülkemizde halen döviz ve para piyasasına, merkez bankası kararlarına devletin yoğun şekilde müdahalesi devam etmektedir. 1980 sonrası müdahalelerde komuta ekonomisinden ziyade, ekonomi mantığı rol oynamaktadır. Ancak hala fiyatların oluşumu tamamıyla serbest piyasaya bırakılmış değildir. Gelişmiş ülkelerde yaşanan devlet müdahaleleri genel anlamda rekabet ortamını sağlamak, bu ortamın suiistimal edilmesiyle ortaya çıkabilecek toplumsal ve ekonomik sakıncaları önlemek adına yapılmaktadır. Devlet

para ve maliye politikalarıyla piyasada istikrarı sağladığı zaman direkt olarak piyasaya müdahaleye gerek kalmayacaktır. Ancak piyasada istikrar sağlandığı halde devlet piyasaya yine de müdahale gereği duyabilmektedir. Bunun başlıca sebepleri olarak toplumdaki güçsüzleri korumak, rekabet ortamını bozan monopol yapıları ortadan kaldırma imkanı olmasa da mevcut sayıları azaltmak, piyasa mekanizmaları sebebiyle siyasal ve toplumsal yönden istenmeyen yönde değişebilecek bazı yerlere müdahale etmek, serbestlik sonucunda oluşan yolsuzlukların önüne geçmek sayılabilir. Ülkemizde devletin piyasaya müdahalesinin temel gerekçeleri bunlar olmuştur. Türkiye’de gelenekselleşmiş hale gelen devletin piyasaya olan müdahalesinin terk edilmesi gerekmektedir. Ancak bu durum artık yıllardır bir gelenek halini aldığı için piyasayı bir anda kendi işleyişine bırakmak güç olacaktır. Ancak özellikle enflasyon belli seviyelere indikten sonra ekonominin potansiyelinden faydalanabilmek için piyasalara direkt müdahale biçimlerinin tamamıyla kaldırılması gerekmektedir (Alkin, 2004).

Türkiye’de serbest piyasa ekonomisi tamamen işlerlik kazandırılmamış da isim ve felsefi olarak halk bu yapıya adapte olmuştur. Özellikle 1980 sonrası Türkiye’de serbest piyasa yanlısı bir değişim yaşanmıştır. Yaklaşık 70 yıldır süren devlet eliyle piyasa kontrolünü terk etmek tabii ki kolay olmamıştır. Bürokratik yapı bu duruma hala direnmeye devam etmekte olsa da artık halkın istemediği bir iktisadi politikanın piyasaya uygulanması neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Türkiye’de bundan sonra serbest piyasa ekonomisine yönelik politikaların uygulanmak zorunda olduğu üzerinde durulmuştur. Türk insanının ekonomik gücünün ancak böyle ortaya çıkarılabileceği ve girişimciliğin ancak böyle önünün açılacağı belirtilmiştir. Avrupa’daki Türk vatandaşların girişimcilik yönünün ülkemizde de gerçekleşebileceği ancak buna devletin hala piyasada %50 dolayında etkin olmasının engel olduğu belirtilmektedir. Türkiye’nin kamu kesimi anlamında bir reform yani yeniden yapılandırma uygulanması zorunluluğu belirtilmiştir. Tam ve sürekli rekabet ortamı ekonomide oluşturulmadıkça sorunların çözümünün mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ne yazık ki Türkiye halen 1960 dünyasına göre oluşturulmuş yapıyla ayakta durmaktadır. Bu yapı artık küresel anlamda benimsenmeyen, terk edilen bir ekonomik durum halini almıştır. Kimi iktisatçılar Türkiye’nin serbest piyasa ekonomisini seçmekle doğruyu yaptığını savunmakta ve 1980’den sonra

izlenen ekonomi politikasını yerinde bulmaktadır. Genel anlamda iktisadi felsefeye ters düşen durumların mevcut olduğu ve Türkiye'nin ekonomiye ters düşen bu politikaları düzeltmek zorunda olduğu belirtilmiştir. Ancak Türkiye'de bu yönde politikaların yavaş ilerlediğini ileri sürmektedir (Ergün, 2000: 1-27).

Piyasa açısından bizi ilgilendiren konu toplumun geleceğini etkileyecek kararlarda devletin ekonomiye hangi ölçütlerde müdahale edeceğidir. Devletin piyasaya dolaylı ya da dolaysız olarak gereğinden fazla müdahale etmesi, sosyal piyasa sisteminin işleyişini bozmakta ve kişi ve kurumların üretken yapısının işleyişinin önüne set çekmektedir. Piyasada düzen ve rekabet koşullarının olmadığı bir iktisadi yapıda etkin bir iktisat politikasının uygulanmasının olanaksız hale geldiğini belirtmiştir. Bu yüzden geri kalmış ülkelerde az gelişmişliğin sebebi, devlet ve devletin üzerine düşen sorumluluklarında aranmalıdır. Devlet ekonomiye müdahale ettiğinde işsizlik artmakta, ekonomik büyüme sekteye uğramakta, doğrudan ya da dolaylı yabancı yatırımlar olumsuz olarak etkilenmekte, yabancı yatırımcının ülkeye girişi güvensizlik nedeniyle kaybolduğundan dolayı yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmek için getirilen döviz karşılığında sağlanan faiz oranları artmakta, yabancı yatırımcıyı teşvik amaçlı sübvansiyonlar artırılmakta ve dolayısıyla devletin üzerine aldığı mali sorumluluk artmakta, döviz piyasası güvensiz hale gelmekte ve piyasada ürün sıkıntısı yaşanmaktadır. Liberal ekonomik politika uygulandığında ise ekonomik büyüme yaşanmakta, ödemeler dengesinde meydana gelen açık azalmakta, dış ticarete artış ve işsizlik azalması gibi olumlu durumlar ortaya çıkmaktadır. Tabi bunun için iktisatçıların iktisat politikalarını uygulayabilecek uygun ortamı bulmaları gerektiği belirtilmiştir (Erol, 1992: 145-155).

2. Dünya Savaşı ve zorlu süreci sonrasında güçlü kalkınma politikalarının devletlerin kalkınma sürecini başarabileceğine dair genel bir görüş hâkimdi. Süreç başladığında ise özellikle kamu girişimciliği ve planlama devletlerin önemli başarılar elde etmesine sebep olmuştur. Ancak 1970'li yıllardaki ekonomik başarısızlıklardan sonra 1980'li yıllardaki küreselleşme yoğunluğu ile birlikte devletin ekonomiye müdahalesinin kalkınma sürecini olumsuz etkilediği görüşü hâkim olmuştur. Artık devletin ekonomiye kamu girişimciliği, planlama ve iktisat politikası araçlarıyla müdahale etmesi zayıflamış, özel girişimciliğin artması, minimal devlet anlayışı,

piyasa ekonomisine geçiş süreci kendini göstermiştir. Devlet piyasa mekanizmasının sağlıklı şekilde işlemesi için görev üstlenmiştir. Serbest piyasa, devletin piyasa yapısı içindeki minimalliği, mülkiyet haklarının önemi gibi Neo-Liberal politikaların savunduğu iktisat politikalarını benimseyen okullar genellikle olumsuz çağrışım yaptığı için kendilerini Neo-Liberal olarak tanımlamak istemezler. 1980 sonrası ortaya çıkan politikalar çareyi piyasada görmüş ve iktisadi problemlere piyasanın çözüm bulacağını belirtmişlerdir (Tüylüoğlu, 2004: 257; Yıldırım, 2011: 2-8).

Türkiye’de “24 Ocak Kararları” olarak belirtilen istikrar odaklı serbest piyasa sistemine geçiş süreci özelleştirme, sanayileşme stratejisi ve regülasyonlar ile gerçekleşmiştir. Serbest piyasa sistemi ekonomide temel amaç olarak kabul edilmiş ve küreselleşme süreci takip edilmiştir. 1980 sonrasında devletçilik faaliyetleri terk edilerek özelleştirme, kuralsızlaştırma, yerelleşme faaliyetlerine geçilmiştir. Bu durum Türkiye’de hala devam etmekte olan tüketim eğilimli sınıfın artmasına neden olmuştur. Tüketim toplumu, aşırı hale gelmiş bireysellik ve yoksulluk Türkiye’yi yeni bir mecraya mahkûm etmiştir (Demircan, 2008: 49; Tellan, 2008: 1).

1980 sonrası toplumsal olarak köklü bir değişim yaşanırken 1990’lı yıllarda peş peşe yaşanan krizlerle birlikte ekonomide küçülme ve işsizlik giderek artmıştır. Neo-Liberal politikaların etkisiyle birlikte krizlerin yaşanması gelir dağılımının bozulmasına, yoksulluğun artmasına ve toplumsal kesimde uçurumun derinleşmesine neden olmuştur. 1980’li yıllardan sonra Türkiye’de yoksulluk ve gelir eşitsizliği kendini göstermiştir. Jeopolitik konumu gereği tarımsal anlamda etkin bir ülke olan Türkiye’nin Neo-Liberal politikalar sonrasında tarım ve tarım dışı alanda önemli bir devrim gerçekleştireceği beklenmiştir. Ancak bu politikalar ekonomide negatif etkilere sebep olup kırsal-kent arasındaki ekonomik farkın kırsal kesim aleyhine gerçekleşmesini beraberinde getirmiştir (Özdemir, 2012: 1).

24 Ocak 1980 kararlarının hayata geçirilmesinden sonra devletin piyasadaki varlığının azaltılması ve bu yönde adımlar atılması amaçlanmıştır. Uzun süredir etkin olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin (KİT) faaliyetleri özelleştirme kapsamında düşünölmeye başlanmıştır. Neo-liberal politikalar 1980 sonrası dönemde hedeflenen durum olmuştur. Ancak bu dönemde yaşanan siyasi krizler ve ekonomik anlamdaki negatif durumlar bu politikaların uygulanmasının önüne geçmiştir. Özellikle 1986 yılında biten IMF anlaşması ve sonrasında devletin piyasadaki yapısı 1993 senesine

gelindiğinde sürdürülemez kamu açıklarına sebebiyet vermiştir. Bunun neticesinde 5 Nisan 1994 tarihinde yeni bir istikrar programına başvurulmuştur. İstikrar programı çerçevesinde 1980 kararları sonrası uygulanmaya çalışılan Neo-liberal politikalar bu kez özelleştirmelerle desteklenerek devletin ekonomideki etkinliği sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak 1997 yılında yaşanan Asya-Rusya krizi ve Türkiye’de 2000’li yılların başında yaşanan ekonomik krizler ve neticesindeki siyasi sorunlar Türkiye’nin özelleştirme ve Neo-liberal politikaları uygulamasının önüne geçmiştir. Bu süreç sonrası oluşturulan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP)” ve IMF ile imzalanan anlaşmalar neticesindeki alınan krediler ekonominin nefes almasını sağlamış ve özelleştirme, devletin piyasaya müdahalesinin azaltılması 1980 ve 1994 sonrası alınan kararlara nispeten başarılı şekilde uygulanmıştır. Özelleştirme sonrası devletin piyasadaki etkinliği ciddi şekilde az hale gelmiştir (Kantarıcı ve Karacan, 2008: 148; Turan, 2011: 62-63)

Krizler neticesinde piyasada oluşan olumsuz durum ve sonrasında yaşanan istikrarsız süreç Türkiye için GEGP’ni gerekli kılmıştır. GEGP kapsamında mali piyasalarda yeniden istikrar sağlanmış, iç piyasalarda endişeler azalmış, ekonomiye duyulan güven artmış, 2002 yılı itibariyle ekonomik belirsizlikler ortadan kalkmıştır. Gerçekleştirilen yapısal reformlar bağımsız düzenleyici kuruluşların oluşturulması ve merkez bankasının bağımsızlaştırılması olarak iki temel başlıkta toparlanmaktadır. Faydalı bir serbest piyasaya geçiş kapsamında oluşan olumsuzlukların engellenmesi, devletin piyasadaki yerinin yasal denetleme ve sosyal destek anlamında görevini içerecek biçimde düzenlenmesi hedeflenen reform unsurlarının temelini oluşturmaktadır (Taşar, 2010: 82-95).

Özellikle 2002-2006 yıllarında başarılı şekilde uygulanan GEGP sonrasında finansal anlamda 2007 yılında ABD’de başlayan, reel sektöre yayılıp ekonomiyi bütünsel olarak etkisi altına alan ve 2008-2009 yıllarında Türkiye’de de etkisini hissettiren krizin etkileri ağır olmuştur. 2006 yılından sonra meydana gelen kriz ve talepte yaşanan daralmayla birlikte devletin ekonomiye müdahalesini zorunlu hale getirmiş ve özellikle talepte yaşanan daralmayı tersine çevirmek adına adımlar atılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler sonrasında Keynesyen genişletici maliye politikalarının piyasada uygulanması devlet ve kimi iktisatçılar tarafından desteklenmiştir (Arabacı, 2017: 1-3; Bocutoğlu ve Ekinci, 2009: 76-81).

3. BÖLÜM

İKTİSATÇILARIN GÖRÜŞ VE TUTUMLARININ ÖLÇÜMÜ: TÜRK İKTİSATÇILARA UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde iktisatçılar arasındaki görüş ayrılıkları, iktisadi bilgiye dair yaklaşım farklılıkları ve özellikle devlete ve piyasaya biçilen görece role dair görüşler hususunda ölçüme dayalı ampirik literatür incelenip, buna dayalı olarak Türkiye üniversitelerinde görevli iktisatçılara yapılacak uygulamanın tasarımı tanıtılmaktadır.

3.1. Ampirik Literatür

İktisatçılar arasında temel iktisadi bilgi, varsayımlar, kabuller, iktisat eğitimi, devletin rolü ve makro ya da mikro ekonomik politika önerileri konusunda görüşleri ölçmeye, uzlaşma ve çatışma noktalarını belirlemeye yönelik çalışmalar genelde gelişmiş ülkeler ve özellikle ABD ve bazı Avrupa ülkelerine dair olmuştur.

Bu konuda ilk çalışmalardan sayılabilecek Frey, Ginsburgh, Pestieau, Pommerehne ve Schneider (1983)'in Belçika, Fransa, Almanya, İsviçre ve ABD'li iktisatçılardan anket yoluyla toplanan verilere dayanan çalışmasında ülkelerin tamamı için iktisatçılar arasında önemli derecede fikir birliği olduğu gözlenmiştir. Anket uygulaması ABD'de 1978 senesinde, Avrupa ülkelerinde ise 1980 ve 1981 senelerinde gerçekleştirilmiştir. Ankete 162 Fransız, 664 Belçikalı, 199 İsviçreli, 273 Alman ve son olarak da 211 ABD'li iktisatçı katılmıştır. İktisatçılar bütün olarak baz alındığında uzlaşma sağlanmasına karşın önemli bulgulardan biri ülkeler ve ideolojik görüşler arasında incelendiğinde azımsanmayacak görüş farklılıklarının olduğudur. Avrupa, özellikle Belçika ve Fransa'da, "sol" ve "sağ" iktisatçılar arasında görüş farklılığı gözlenmektedir. Bu görüş ayrılıkları belli ideolojik içeriğe sahip olan önermelerde beklendiği gibi daha güçlü gözükmektedir. Bununla birlikte iktisatçıların sürekli ekonomik bir durumun teknik ve politik yanlarını ayırt etme eğiliminde olmadıkları görülmektedir (Frey vd. , 1983: 59-69).

Çalışmanın diğer bazı önemli bulguları şöyledir: ABD'li iktisatçıların %60'dan daha fazlası dalgalı döviz sisteminin etkin olacağını söylerken, bu görüşü Fransız iktisatçıların sadece %12'si, Belçikalı iktisatçıların sadece %17'si desteklemiştir. Ayrıca asgari ücretin işsizliği artırıp artırmayacağı, kira kontrollerinin konutların

miktarını ve kalitesini etkileyip etkilemeyeceği, ücret-fiyat kontrollerinin enflasyonu kontrol edip edemeyeceği ve negatif gelir vergisinin uygulamaya konulup konulmaması konuları da yüksek derecede anlaşmazlıkların olduğu noktalar olarak dikkat çekmektedir. Burada dikkat çeken bir nokta ise genel görüş olarak iktisatçıların, devletin ekonomiye müdahalesini reddettikleri şeklindedir. ABD’li iktisatçıların arasında yüksek derecede fikir birliğinin olduğu görülmektedir. Bunları Alman ve İsviçreli iktisatçılar takip etmektedirler. Fransız ve Belçikalı iktisatçılar arasında ise daha fazla görüş ayrılığı tespit edilmiştir. “Sol” ve “sağ” iktisatçıların fikirleri farklılık arz etmektedir. Sonuç olarak iktisatçıların arasında yüksek derecede fikir birliği olduğu görülürken, bazı noktalarda da ideolojik anlamda ve ülkeler arasında fikir ayrılıkları olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın öneri kısmında ise yazarlar çalışmanın iktisatçı olmayan akademisyenleri kapsayacak şekilde genişletilmesinin ve belli zaman zarfında cevap kalıplarının değişimini incelemenin ilginç olacağını ifade etmektedir (Frey vd., 1983: 59-69).

Diğer erken çalışmaların birinde Block ve Walker (1988) iktisatçıların meslekleriyle alakalı her çeşit meselede uzlaşmazlık yaşadıklarının yaygın olarak bilinen ve kabul edilen bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Block ve Walker anket uygulamalarını Kanada İktisat Derneği’nin 1334 üyesine göndermişlerdir. Kanadalı iktisatçıların arasındaki uzlaşma ve uzlaşmazlık durumunun kapsamı 27 önerme üzerinden test edilmeye çalışılmıştır. Ankete katılıma dair ilginç bir nokta katılımcıların %95’inin erkek olmasıdır. Anketin temel amacı Kanadalı iktisatçılara yapılan anketin deneyimi, aralarındaki uzlaşma ve uzlaşmazlık konuları, bu uzlaşmazlığın hangi konular üzerinde olduğu, diğer ülkedeki meslektaşlarla aralarındaki uzlaşma veya uzlaşmazlık derecesini belirlemek ve ankette yaş, cinsiyet, eğitim, uzmanlık alanı gibi sistematik farklılıkların üzerinde durmak olmuştur. Çalışmanın önemli bir sonucu, iktisatçıların ne kadar yüksek eğitime sahiplerse, piyasaların rolüne de o derece çok ağırlık vermek eğiliminde olduklarıdır. Kanadalı iktisatçılar, ilginç biçimde %97 gibi yüksek bir oranla tarife ve kotaların genel refah seviyesini azalttığı görüşüne sahiptirler. Anket sonuçlarında Kanadalı iktisatçıların piyasa mekanizmasını, müdahaleci devlet yapısına göre daha fazla benimsedikleri, devlet müdahalesine daha az destek verdikleri ve devletin yeniden dağıtıcı rolünü biraz daha fazla destekledikleri görülmektedir. Ayrıca ankette yer alan normatif

önermeler üzerinde bir uzlaşmazlık olduğu da görülmektedir. Ancak iktisatçıların, fiyat teorisinin pozitif konularına gelince büyük bir uzlaşma içinde oldukları görülmektedir. Öte yandan iktisatçıların uzlaşma içinde olmadıkları konulara değil de uzlaşma içinde oldukları konulara daha fazla önem verilmesi gerektiğini tavsiye ettikleri görülmektedir. Burada iktisatçıların belirli konularda çok yüksek seviyelerde uzlaşma içinde oldukları görülmektedir. Bu konular, tarife ve kotalar, barınma olanaklarının tedariki ve kalitesi, fiyat ve ücret kontrollerinin olumlu etkisi, dalgalı kur sistemi ve son olarak asgari ücret ve işsizlik arasındaki ilişki olarak tespit edilmiştir. Ayrıca iktisatçıların yaklaşık %24'ünün enflasyonun parasal bir olgu olduğunu reddettiği görülmüştür. Ankete katılanların çoğunluğu kısa süreli işsizlik oranının enflasyon oranının artırılmasıyla azaltılabileceği düşüncesine katılmışlardır. Böylece işsizlik ve enflasyon arasında kısa süreli bir değişim olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılanların %96'lık bir kesiminin genellikle tarife ve ihracat kotalarının genel ekonomik refahı azalttığı önermesine bazı şüphelerle katıldıkları gözlenmektedir. Burada oluşan uzlaşmazlıklar cinsiyet üzerinden de incelenmiş olup bu uzlaşmazlığın en bariz örneğinin erkeklerin %71,9 gibi önemli bir kesiminin tarife ve kotaların genel ekonomik refahı azalttığı görüşünü belirtmesi, kadın katılımcıların %39'unun bu görüşe katılmadıklarının görülmesi olmuştur. Bu örneğin dışında, cinsiyet anlamında uzlaşma olmayan konular serbest ticaret, kamu harcamalarının seviyesinin azaltılıp azaltılamama hususu, devlet bütçesinin yıllık olarak değil de iş döngüsü dikkate alınarak dengede olup olmaması tasviri şeklindedir. Yaşın etkisi dikkate alındığında üç soru üzerinde diğerlerine göre daha fazla uzlaşmazlık olduğu gözlenmektedir. 30 yaşın üstü ve altı bağlamında değerlendirilen ayrımda uzlaşmazlık belirtilerinin önemli oranda gerçekleştiği durumlar; para politikası için paranın faiz oranlarından daha önemli bir hedef olduğu, nakdi olarak yapılan transferlerin aynı olarak yapılan transferlerden daha önemli ve kaliteli olduğu ve son olarak kamu harcamasının seviyesinin azaltılabileceğini ifade eden önermelerdir. Bu üç soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde 30 yaş altındakilerin, 30 yaş üstündekilere göre daha az Monetarist politikalara bağlı oldukları gözlenmektedir. 30 yaş üstü iktisatçıların %60'ının, 30 yaş altı iktisatçıların %46'sına kıyasla para arzının faiz oranlarından daha önemli bir hedef olduğu görüşünü belirttikleri görülmektedir. Son olarak kamu harcamalarının seviyesinin azaltılmasına dair

önermeye genç iktisatçılar %83 ile katılırken bu oran 30 yaş üstü iktisatçılar için %71 seviyelerinde kalmıştır (Block ve Walker, 1988: 137-150).

ABD’li iktisatçılardan toplanan anket verisine dayalı bir çalışmada Alston, Kearl ve Vaughan (1992) ABD’li akademisyenlerin fikirlerine dair ilk genel değerlendirmeyi yapmışlardır. İktisatçılar arasında 40 önermeden oluşan sorular üzerinde görüş birliğinin kapsamını ve iktisatçıların temel bazı iktisadi yargılar üzerinde görüşlerini incelemek için önde gelen yüksek lisans programı, özel sektör, Amerikan İktisat Derneği üyesi, kamuda çalışan, 4 yıllık kolej ve üniversitede temel ekonomi öğreten iktisatçılara anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Toplamda 1350 kişiye gönderilen anketi cevaplayanların sayısı 464 kişi olarak saptanmış olup oransal olarak %34,4 şeklinde meydana gelmiştir. Bu oran yukarıda sayılan gruplara göre sırasıyla belirtilecek olursa %29, %28, %40, %30, %41 ve %36 şeklindedir. Görüş birliğinin derecesi 0 ve 1 arasında değişen göreceli dağıntı *entropy* ile değerlendirilerek tahmin edilmiştir. Ayrıca çalışmada altı analiz tabakası üzerinde uygulanan analizlere dayanarak, geniş bir farklılığı içeren 40 önermeyle beraber iktisatçılar arasında önemli bir uzlaşma durumunun olduğu tespit edilmiştir. 1976 ve 1990 yıllarında yapılan çalışmalarda ortak olan 21 önermenin 10 tanesinde iktisatçıların düşüncelerinde fark edilir bir değişiklik olduğu tespit edilmiştir. Özellikle iktisatçıların para politikasına dair konular üzerindeki ortak fikirlerini genel anlamda değiştirdikleri gözlenmiştir (Alston vd., 1992: 203-209).

İngiliz iktisatçılara uygulanan ankete dayalı Ricketts ve Shoemith (1992) çalışması, daha önceki çalışmalarla karşılaştırma yapmak ve ABD’de ki uzlaşmazlık konularının İngiliz iktisatçılar için de geçerli olup olmadığını incelemeyi amaçlamıştır. İngiltere üzerinde iktisatçılara yaş, cinsiyet, uzmanlaşma ve istihdam alanlarında temel kişisel bilgilerinin yanı sıra 35 önermeye cevap vermeleri istenmiştir. Ankete cevap verenlerin sayısı 981 olarak gerçekleşmişken geri dönüş oranı %35,5 olarak hesaplanmıştır. Politika önerileri için farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonucuna göre iktisatçılar üzerindeki uzlaşmazlıklar ya tahminlerdeki farklılıklardan ya da farklı değer yargılarından dolayı meydana gelmiştir. Uzlaşmazlık konularının göreceli önemi incelendiğinde görünüme göre en büyük uzlaşmazlık oluşturan önermeler İngiltere’de diğer bölgelerden farklı olarak gerçekleşmiştir. Çalışmada ayrıca 1976 senesinde Amerika’da uygulanan anketin

bulguları ile 1989 senesinde İngiltere’de uygulanan anketin bulguları karşılaştırılmıştır (Ricketts ve Shoemith, 1992: 210-215).

Frey ve Eichenberger (1993) çalışmalarında Avrupalı ve Amerikalı iktisatçıların neden farklı görüşlere sahip olduklarını incelemişlerdir. Avrupa ve Amerika’da iktisadın ne anlama geldiği, iktisat akademisyenlerin nasıl davrandığı ve iktisadın nasıl uygulandığı konularının farklılık gösterdiği noktasında önemli bulgular ortaya koymuşlardır. Bunun sebebini üç husus etrafında toplamışlardır. İlk olarak Amerikan (ABD ve Kanada) iktisat akademisyenlerinin akademik dergilerdeki yayınların büyük kısmını yaptıkları ve çalışmalarında Avrupalı iktisatçılardan daha fazla atıf aldıkları görülmektedir. İkinci husus olarak Amerikalı iktisatçıların iktisadi araştırma ve uygulamalarında daha çok meslek içindeki somut olmayan konulara odaklanma eğiliminde olduklarıdır. Bu bakımdan Avrupalı iktisatçıların daha çok ampirik meselelerle ilgilenmekte ve daha istikrarlı görünüm sergilemekte oldukları görülmektedir. Üçüncü ve son bir husus iktisat eğitimi alanında kendini gösterirken, Amerika’da iktisatçıların daha çok lisansüstü eğitime, Avrupa’daki iktisatçıların ise daha çok lisans eğitimine ağırlık verdikleri görülmektedir. Bu farklılıklar Amerikalı ve Avrupalı iktisatçıların karşılaştıkları farklı piyasa şartları ile açıklanabilmektedir: Amerika’da akademik piyasa koşulları çok daha geniş bir alana egemen durumdadır ve akademik alana devlet müdahalelerinin Avrupa’ya göre daha sınırlı olduğu gözükmemektedir. Bu da Avrupa ve Amerika iktisatçılarının farklı ilgi odaklarına sahip olmalarına neden olmaktadır. Avrupalı akademisyenlerin ve öğrencilerin akademik çalışma pazarlarına girişleri dil ve çeşitli kurumlardaki farklılıklardan ötürü kısıtlanmıştır. Bu yüzden hükümet aşırı maliyetlerle karşılaşmamak adına akademik alana yoğun bir şekilde müdahale edebilmektedir. Bundan da öte Avrupa bilimsel yayın alanları nispeten sınırlı ve zayıf olduğundan, yüksek kaliteli bilimsel çıktının tanınma ihtimali, iyi gelişmiş Amerika pazarından daha rastlantısaldır. Avrupalı iktisat akademisyenleri sadece iktisadi anlamda değil aynı zamanda politik anlamda da önemli roller üstlenmektedirler. Ancak bu durum Amerika için geçerli değildir. Bu durum Avrupalı iktisatçıların sosyal bir katkıda bulunmaları söz konusu olduğunda güçlü teşvikler ve fırsatlara sahip olmalarına yol açmaktadır. İlginçtir ki Avrupalı iktisatçıların yaptığı çalışmalar Amerikan iktisatçıların yaptığı çalışmalardan daha

yetersiz gözükmektedir. Yapılan çalışmalar genel anlamda soyut ve geneldir. Ancak böyle bir yetersizlik olmasının sebebi oldukça farklıdır. Avrupa'da, akademisyenlerin şahsi anlamda ilginç bulduğu herhangi bir bulguyu takip etmelerine imkân veren araştırma oluşturma ve yayınlama teşvikleri Amerika'ya göre eksik bulunmaktadır. Sonuçta Avrupa'daki araştırmalar genelde Amerikalı akademisyenlerce yapılan araştırmalarda ilginç ya da modası geçmiş görünmekte, ancak bazen de çok orijinal görünmektedir. Diğer taraftan Avrupalı iktisatçılar, Amerikalı iktisatçıları çalışılan ve uygulama yapılan problemlerle gerçekten ilgili olmadıkları ve ciddi bir şekilde üzerinde durulmadan bir bilimsel konumdan diğerine kolayca geçiş yaptıkları konusunda eleştirmektedirler. Bundan sonrası için Amerikalı veya Avrupalı iktisatçılar tarafından ortaya çıkarılan iktisadi araştırma türü arasında daha az fark olacağı beklenmektedir. Bununla birlikte çalışmada Avrupa'da iktisadi bilginin politikaya çok daha etkin bir şekilde dönüştüğüne inanılmaktadır. Çünkü Avrupalı iktisat akademisyenleri mevcut ulusal kurumların faaliyetlerine daha çok katılmakta ve çoğunlukla siyasi bir kariyer izlemektedirler. Kendi kıstaslarıyla Avrupalı iktisatçılar Amerikan iktisatçılardan daha başarılı gözükmektedir (Frey ve Eichenberger, 1993: 185-193).

Whaples (1995), Alston ve arkadaşları tarafından uygulanan (Alston vd., 1992: 203-209), "*Is There A Consensus Among Economists In The 1990s?*" isimli çalışmayı model olarak anket uygulamıştır. Anket halen iktisat bölümünde öğretim elemanı olan ya da iktisat alanında doktora yapan 90 iktisatçıya ve halen tarih bölümünde öğretim elemanı olan ya da tarih alanında doktora yapan 88 tarihçiye gönderilmiştir. Anket isim açıklamama garantisi altında yapılmış ve posta yoluyla uygulanmıştır. Anketi cevaplama oranı iktisatçılar için %51, tarihçiler için %44 olmak üzere toplamda %48 şeklinde gerçekleşmiştir. Anket çalışmasında Amerikan iktisat tarihinin önemli tartışma konuları ele alınmaya çalışılmıştır. Belli konularda fikir birliğinin olduğu görülse de özellikle Büyük Buhran'ın sebepleri ve içeren birçok konuda ve Büyük Buhran sonrasına dair konularda büyük bir anlaşmazlık gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada tarihçiler ve iktisatçılar arasındaki anlaşmazlıklar da incelenmiştir. Anket sorularından en tartışılabilirlerinden biri kölelikle ilgili bir soru olmuştur. Buna göre, köleliğe dayalı tarımcılığın serbest tarımcılıkla karşılaştırıldığında, verimli olduğu iddiasına iktisatçıların sadece % 28'i ve

tarihçilerin% 35'i katılmamıştır. Anket çalışmasında Büyük Buhran için Keynes'in belirttiği, harcamaların özellikle de yatırımların azalışının Büyük Buhran'ın ilk sebebi olduğu ile ilgili düşünce üzerinde de bir uzlaşmazlık söz konusu olmuştur. İktisatçıların yaklaşık olarak %40'ı, tarihçilerin yaklaşık olarak %50'si Keynes'in bu görüşüne karşı çıkmıştır (Whaples, 1995: 139-154).

Fuchs, Krueger ve Poterba (1998), çalışmalarında ABD'nin bilinen 40 araştırma üniversitesinde iktisat ve kamu ekonomisi uzmanlarına uygulanan anket sonuçlarını bildirmişlerdir. Çalışmada iktisatçıları arasında mevcut olan uzlaşma ve uzlaşmazlık durumları incelenmiştir. Anketler 1996 yaz döneminde, Amerika'daki üniversitelerin fakültelerinde görev alan kamu ekonomisi ve iktisat alanlarındaki uzmanlara dağıtılmıştır. İktisatçılardaki toplam yanıt sayısı 65 olarak (cevaplama oranı %39) ve kamu ekonomisi uzmanlarında ki toplam yanıt sayısı 69 (yanıtlama oranı %66) olarak gerçekleşmiştir (Fuchs vd., 1998: 1387-1425).

Çalışmanın genel bulgusu iktisatçıların uzmanlık alanlarındaki politika önerileri anlamında çok fazla görüş ayrılıklarının olduğu yönündedir. İktisatçıların özellikle kendi alanlarını kapsayan konulardaki tahminlerde oldukça özgüvenli bir tavır almaları dikkat çeken bir başka nokta olmuştur. İşgücü arzının esnekliği ve emek talebi gibi birçok mühim iktisadi önermeye dair görüşlerin iktisatçıları ve kamu ekonomistleri arasında önemli derecede farklı olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında iktisatçıların uzmanlık alanlarındaki özel politika önerileri hakkında çok farklı görüşler belirttikleri ortaya çıkmıştır. Bu politika farklılıklarından bazısı, değerler ve ekonomik değişkenler hakkındaki inanç konusundaki farklılıkla açıklanabilirken, özellikle kamu ekonomisindeki politika görüşlerinin çeşitliliğinin büyük kısmı yazarlar çerçevesinde açıklanamamıştır. Bu bulguya dair bir açıklamanın olmayışı bir dizi iktisadi değişkeni dâhil etmemekten kaynaklanmaktadır. Bu durumun daha geniş bir değişken setini sorgulayan başka çalışmalarla ele alınabileceği çalışmada belirtilmiştir. Ele alınacak bu çalışmalarla politika farklılıkları için ilave açıklamalar önerilebileceği ve değerlendirmeye alınabileceği belirtilmiştir. Bu çalışmaya dair en önemli ampirik sonuçlardan biri, iktisatçıların politika değerleri ile iktisatçıların pozisyonları; iktisatçıların değerleri ile iktisatçıların pozisyonları arasındaki güçlü ilişkidir. Ancak çalışmada bu ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için daha fazla araştırma yapmak gerektiğinden

bahsedilmektedir. Çalışmada özellikle bu değerleri neyin belirlediğini bilmenin iyi olacağını ileri sürmektedir. Temelde amaç ve araçlar arasında bir ayrım yapılabilmekte, ancak uygulamada bu ayrımı yapmak zor olabilmektedir. Çünkü bir durumda bir amaç, başka bir amaç için bir araç olarak görülebilmektedir (Fuchs vd., 1998: 1387-1425).

Colander (2005), çalışmasında Klamer ile beraber 1987 yılındaki çalışmalarını (Colander ve Klamer, 1987) güncelleştirerek kapsamını genişletmiştir. Bu çalışmada şu üniversitelerin yüksek lisans programında eğitim alan öğrencilere anket uygulaması yapılmıştır: Chicago Üniversitesi, Princeton Üniversitesi, Harvard Üniversitesi, Stanford Üniversitesi, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, Columbia Üniversitesi ve Yale Üniversitesi. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım mevcut lisansüstü öğrencilerinin iktisat ve yüksek lisans eğitim konularında ne düşündüklerini incelemektedir. İkinci kısım ilk kısmı tamamlayıcı nitelikte olup lisansüstü programlarda ve daha genel anlamda iktisattaki değişikliklere dair yazarın değerlendirmelerini içermektedir. Çalışmada önceki çalışmayla kıyaslama yapılarak güncel iktisat eğitimin durumu incelenmiş olup son 20 yılda lisansüstü eğitimin ve lisansüstü öğrencilerin nasıl değiştiğini ve geliştiğini anlamak amaçlanmıştır. Colander'in daha önceki çalışmasında (Colander ve Klamer, 1987: 95-111), öğrencilerin %34'lük kesiminin Neo-Klasik iktisadı, iktisadi konuları analiz etmek konusunda önemli olduğunu kabul ettikleri görülürken, son çalışmada bu oranın %44'e çıktığı görülmektedir. İktisatçıların temel meseleler üzerinde uzlaşma sağladığı konusundaki oran bir önceki çalışmayla kıyaslandığında %4'ten %9'a çıkmıştır. Yine benzer biçimde iktisadı sosyal bilimlerdeki en bilimsel alan olarak gören öğrenci sayısındaki değişim %28'ten yüzde %50'ye çıkarak gerçekleşmiştir. Cinsiyet anlamında ise kadınların %23'ü matematiği sıkıntılı bir alan olarak bulurken, erkeklerde ise bu oran sadece %7'dir (Colander, 2005: 175-198).

Bunlara ek olarak daha önceki çalışmada (Colander ve Klamer, 1987: 95-111), iktisat literatürüne ilişkin geniş bir bilgiye sahip olmak, öğrencilerin yalnızca %10'u tarafından fazla önemli görülmüş ve ekonominin bütünsel olarak bilinmesi öğrencilerin yalnızca %3'ü tarafından fazla önemli olarak değerlendirilmiştir. Literatürün önemine ilişkin görüş aynı kalırken, ekonomiye ilişkin tam bilgiye sahip

olmanın fazla önemli olduğunu düşünen öğrenciler %3'ten %9'a yükselmiştir. Ampirik araştırmaya duyulan ilgi de %16'dan %30'a çıkarak önemi daha da artmıştır. Ampirik çalışmaya dair artan ilgi çalışmanın diğer kısımlarında da rahatça izlenebilmektedir. Matematikte mükemmellik olgusu önemli ölçüde ivme kaybetmiş ve %57'den %30'a önemli bir düşüş tespit edilmiştir (Colander, 2005: 175-198).

Colander ve Klamer (1987)'in önceki çalışmasına göre genel anlamda, görüşlerde ciddi bir farklılık gözlenmemektedir (Colander ve Klamer, 1987: 95-111). Maliye politikası ilk çalışmaya göre daha az etkili görülürken, daha az sayıda öğrenci, piyasada, kadınlara karşı ayrımcılık yapıldığını belirtip, ankete katılan iktisatçılardan daha azı gelir dağılımının daha çok eşitlik arz etmesi gerektiğine inanmaktadır. Colander iki çalışma arasında farklılıkların gerçekleşmesinin bir sebebi olarak, iktisatçıların kendi bakış açılarının yanı sıra, iktisadın uygulanma şeklinin de değişmiş olmasına işaret etmektedir. Bu yüzden iktisadın, daha bilinçli biçimde ampirik hale geldiğini belirtmiştir (Colander, 2005: 175-198).

ABD'li iktisatçılara dair bir diğer çalışmada Whaples (2006) asgari ücretten sosyal güvenliğe, küresel ısınmadan enerjiye, devlet müdahalesinden vergilendirmeye kadar birçok konuda iktisatçıların arasında uzlaşmazlıklar olduğunu bulgulamıştır. Whaples, çalışmasında bu uzlaşmazlık konularını test etmek amacıyla Amerikan İktisat Derneği'nden tesadüfî olarak seçilen 210 iktisatçıya, çeşitli önermeler içeren anket uygulamıştır. Anketin Amerikan iktisat politikalarına ilişkin bulguları yansıtması amaçlandığından dolayı ankete katılanların hepsi Amerikan eğitim kurumlarındaki lisans ve yüksek lisans derecesine sahip kişilerden seçilmiştir. Anketin gönderildiği 210 kişiden 84 kişi ankete katılım göstermiş olup cevaplanma oranı yaklaşık %40'tır. Ankete katılım oranının diğer Amerikan İktisat Derneği üyesi iktisatçılarına yapılan anket çalışmalarından biraz daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Ankete katılım oranı kadınlar için %12,5 şeklinde gerçekleşmiştir. İktisatçılar 20 yıl içinde enflasyonun kontrol altına alınacağını belirtmişlerdir. Anket sonuçlarında akademisyenlerin asgari ücret konusunda uzlaşmazlık durumu içinde oldukları görülmektedir. Ankete katılan akademisyenlerin artan çevre sorunlarının ekonomiye olumsuz etkisi konusunda endişe duymadıkları görülmektedir. İktisatçılar mevcut iktisadi durumların değişmemesi durumunda sosyal güvenlik fonları ve harcamalar arasındaki farkın önümüzdeki dönemde önlenemeyecek şekilde

artacağını belirtmişlerdir. Bu sorunla başa çıkabilmek adına mevcut emeklilik yaşını artırmanın en iyi yol olacağı konusunda hemfikirdirler. Son olarak ankete katılan akademisyenlerin serbest ticareti desteklemek konusunda hemfikir oldukları görülmektedir (Whaples, 2006: 1-9).

ABD ve Batı Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere iktisatçıların görüşlerini inceleyen nadir çalışmalardan biri olan Stastny (2010), Aralık 2008 ve Ocak 2009 yıllarında Çek İktisat Derneği ile bağlantılı olarak Çek Cumhuriyeti'ndeki iktisatçılara yönelik olarak bir anket uygulaması gerçekleştirmiştir. Anket web tabanlı bir sistemle uygulanarak veri toplanmıştır. 708 kişiye gönderilen ankete katılan kişi sayısı 182 kişi olarak gerçekleşmiş ve oransal olarak %25,7 olarak tespit edilmiştir. Anket sonuçlarına göre incelenen çoğu konuda Çek iktisatçıların daha az devlet müdahalesini ve kısıtlamasını tercih ettikleri görülmektedir. Öte yandan Çek iktisatçıların genel anlamda daha çok liberalleşme eğilimi içinde oldukları da görülmektedir. Çalışma sonucunda Çek ve Amerika iktisatçıları arasında bazı görüş ayrılıkları tespit edilmiştir. Ancak genel bir sonuç olarak Çek iktisatçıları arasında belli politika konularına ilişkin fikir birliğinin mevcut olduğu görülmüştür (Stastny, 2010: 275-287).

Gordon ve Dahl (2013) çalışmalarında iktisatçıların temel ekonomik sorunlar hakkında ne derece fikir birliğinde olup olmadıklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışma iktisatçıların kalıplaşmış düşüncelere karşı bir fikir birliğinde oldukları konusunda kanıt sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında *Chicago Booth School of Business* tarafından bir araya getirilen seçkin iktisatçılara belli sorular yöneltilmiştir. İktisatçıların bulunduğu panelde farklı bakış açılarına sahip katılımcılar yer almıştır. Çalışma sonucunda özellikle genç akademisyenlerin fikirlerini ortaya koymada çekimser kaldıkları gözlenmiştir. Panelde iktisatçıların verdikleri cevaplar incelendiğinde hemen göze çarpan nokta, iktisatçıların arasında yüksek derecede bir fikir birliği olduğu noktasında olmuştur. Bunun yanında panel üyeleri arasında muhafazakâr-liberal ayrımın desteklendiğine ilişkin bir kanıt bulunamamıştır (Gordon ve Dahl, 2013: 629-635).

Fuller ve Geide-Stevenson (2014), Amerikan İktisat Derneği üyelerinin 2011'de uygulanmış olan ankete dayanan belli önermeler üzerinde iktisatçıları arasındaki uzlaşma ya da uzlaşmazlıkları incelemiştir. Ankete 568 akademisyen

katılmıştır. Çalışma 1992 ve 2000'de gerçekleşmiş olan önceki iki çalışmaya dair önermeleri de içerecek şekilde hazırlanarak zaman içinde fikir değişikliklerine ilişkin durumları da incelemektedir. Önermeler mikroekonomi, makroekonomi, uluslararası iktisat ve dağılıma dair konuları içermektedir. Özellikle dağılım önerileri alanında iktisatçılar gelir eşitsizliğindeki artmakta olan endişeleri ortaya koymaktadır. Makroekonomi alanındaki mevcut görüşler 1992 anketine göre 2000 anketinde daha çok benzerlik göstermektedir. Uygulanan anketin 22'si 1992 ve 2000 anketleriyle aynı olmak üzere 44 önermeden meydana gelmektedir. Anket 2011 senesinde Amerikan İktisat Derneği'ne mensup 3000 iktisatçıya rastgele gönderilmiştir ve yanıt oranı %20 olarak gerçekleşmiştir. Ankete katılanların %64'ü akademisyen, %15'i kamuda, %20'si iş dünyasındaki iktisatçılardan oluşmaktadır. Bilinen düşüncenin tersine ancak diğer araştırmalarla uyumlu anlamda, anket verileri Amerika iktisatçılarının çok çeşitli önermeler için uzlaşma sergilediklerini göstermektedir. Uzlaşmanın kapsamı anlamında uyumluluk olmasa da üç ankette ortak olan 22 önermede zaman içinde sürekli bir uzlaşma içinde oldukları gözükmektedir. Sonuçlar, Amerika iktisatçılarının piyasa kapitalizminin temelleri konusunda farklı seviyelerde de olsa geniş bir destek sergilediklerini göstermiştir. Çalışma sonunda iktisatçıların 2011'de, 2000'den daha istekli olarak politika araçlarını kullanmaya meyilli oldukları görülmektedir. 2011'deki çalışmada iktisat eğitiminde piyasa başarısızlığından daha çok hükümet başarısızlıklarına ağırlık verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre iktisatçıların daha çok faydacı olduklarını ya da iktisatçıların, devlet ve piyasa arasındaki etkileşimin daha karmaşık olduğunu fark etmeye başladıkları söylenebilir (Fuller ve Geide-Stevenson, 2014: 131-146).

May, McGarvey ve Whaples (2014), çalışmalarında önemli politika konularında cinsiyete bağlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Amerikan İktisat Derneği içindeki Amerikalı iktisat üyelerine anket uygulaması yapmışlardır. Asgari ücret, sağlık sigortası, çalışma standartlarına ilişkin görüşler, iş piyasasındaki fırsat eşitliği gibi önemli iktisadi konular üzerinde erkek ve bayan iktisatçılar arasında önemli görüş ayrılıkları tespit edilmiştir. Amerikan İktisat Derneği üyelerine tesadüfi örnekleme dayanarak eşit sayıda erkek ve bayan iktisatçı seçilmiştir. Ankete yanıt verenlerin %45'i bayan iktisatçı olmuştur. Yazarlar çalışmalarında belli temel

yaklaşımlar ve ilkeler hakkında iktisatçıların fikirleri ve bugün politika yapıcıların karşı karşıya kaldığı güncel ve önemli politika konuları hakkında bir çerçeve sunmuşlardır. Çalışmada erkek ve bayan iktisatçılar arasındaki ortalama görüşte anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada iktisatçıların bireylerin fayda maksimizasyonu, matematiksel modellemenin ekonomik modellemenin önemli bir parçası olması gerektiği ve insani isteklerin sınırsız olduğu şeklindeki görüşlerde fikir birliği olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda erkek ve bayan iktisatçıların, insanların nasıl hareket etmesi ve ekonomik çalışmalara nasıl yaklaşmaları gerektiği konularında hemfikir oldukları gözlenmiştir. İktisadi anlamdaki temel ilke ve metodolojiye dair ortak görüşlere ve benzer akademik eğitimlerine karşın, kadın ve erkek iktisatçıların, piyasaya devlet müdahaleciliğine ve iktisadi olayların yorumlanması noktasında uzlaşmazlıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte erkek iktisatçıların, kadın iktisatçılara göre gümrük tarifelerinin azaltılması konusunu daha çok destekledikleri görülmüştür. Anket sonuçlarından kadın ve erkek iktisatçıların çevre ekonomisine dair konularda fikir birliğinde oldukları gözlenmiştir. Uzlaşmazlık konularından bir tanesi de kadınların iktisat mesleğinde var olduğunu düşündükleri mevcut cinsiyet ayrımcılığı olmuştur. Buna göre kadın akademisyenler Amerika'daki iktisat fakültelerinde kadınlardan daha çok erkeklere fırsat verildiği görüşündedirler. Bu görüşteki uzlaşmazlık uç noktalarda gerçekleşmiştir. Bu konuyu destekleyen kadın iktisatçılar %75 oranında iken erkek iktisatçılar ise bu görüşe %21 oranında katılmaktadırlar (May vd., 2014: 111-132).

3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

İktisatçıların “iktisat yapmaya” dair benimsedikleri yöntemlerde, normatif kabullerinde, ideolojilerinde ve benimsedikleri paradigmalardaki farklılıklar devlete, piyasaya ve güncel iktisadi tartışmalara dair görüşlerinde de farklılık yaratmaktadır. Üstelik bu konulardaki hâkim düşünce ve kabuller zaman içinde de değişmektedir. İktisatçıların arasında ortaya çıkan uzlaşma ve anlaşmazlıkların metodolojik, ideolojik ve felsefi kabuller, politik görüşler, kişisel, sosyolojik ve psikolojik faktörlerle ilişkili olduğu düşünülebilir.

Çalışmanın temel amacı bu görüş ayrılıklarının merkezinde yer alan “devlet-piyasa” ilişkileri ve bunların görece rolüne dair Türk iktisatçıların görüşlerini

incelemek ve uzlaşma ya da uzlaşmazlık konularını tespit etmektir. Çalışmada “devletin ve piyasanın” rolüne dair görüşlerinin yanı sıra iktisat yöntemine, iktisat eğitime, yeniden dağılıma ve güncel iktisat politikası tartışmalarına dair görüşleri de incelenmektedir.

Çalışma sadece uzlaşma noktalarını incelemeyip, bu konulara dair görüşlerin, akademik unvan, cinsiyet, lisansüstü eğitimin alındığı ülke ve görev yapılan üniversitenin niteliği (kamu-vakıf) gibi temel bazı faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını da analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler yukarıda incelenen literatürden alınan ve bir kısmı bu çalışma kapsamında geliştirilmiş orijinal bazı önermelerden oluşan soru kâğıdının Türkiye merkezli üniversitelerin “İktisat”, “Ekonomi” ve “Ekonomi ve Finans” bölümlerinde görevli akademisyenlere uygulanması ile elde edilmiştir.

Ampirik literatürden de anlaşıldığı gibi ABD ve bazı diğer gelişmiş ülkelerde benzer çalışmalar 1980’lerden bu tarafa yapılagelmiştir. Ancak Türkiye’de dâhil çoğu gelişmekte olan ülkeye dair ölçümlerin olmaması gelişmekte olan ülkelerdeki iktisatçıların pozisyonlarını incelemeyi mümkün kılmamaktadır. Çalışma Türk iktisatçılarına dair uygulama gerçekleştirerek literatürdeki boşluğa katkı sağlamayı hedeflemektedir.

3.3. Araştırmanın Tasarımı

Araştırma kapsamında, Türk iktisatçıları arasında iktisadın temel kabul ve varsayımlarına, devlet-piyasa ilişkisi bağlamında devletin görece rolüne ve çeşitli tartışmalı ekonomik politika önermelerine ilişkin görüş ve tutumları tasarlanan anket vasıtasıyla toplanan verilerle incelenmiştir. Anketin tasarımında daha önce yapılan çalışmalarda (Alston, Kearl ve Vaughan, 1992; Block ve Walker, 1988; Colander, 2005; Frey, Ginsburgh, Pestieau, Pommerehne ve Schneider, 1983; Fuller ve Geide-Stevenson, 2014; May, McGarvey ve Whaples, 2014; Ricketts ve Shoesmith, 1992) kullanılan kimi soruların yanı sıra araştırmanın yürütüldüğü üniversitede görevli bazı iktisatçıların kişisel fikirlerinden yararlanılarak geliştirilmiş önermeler kullanılmıştır. Oluşturulan anket formu cevaplama süresini ve sorulardaki muhtemel hataları belirlemek üzere 20 kişilik bir gruba uygulanarak ön teste tabi tutulmuştur. Ön test

sonucu elde edilen bulgularla anket formunda gerekli değişiklikler yapılarak son hali verilmiştir.

EK-1’de sunulan anket formu 8 bölümden oluşmaktadır:

1. bölüm yerleşik iktisadi anlayışın temel varsayım ve kabullerine ilişkin toplam 23 önermeden oluşmaktadır. Bu soru grubu aşağıdaki gibi gruplanabilir:

- 6 önerme yerleşik iktisadın “rasyonel insan” varsayımına dair ifadeleri içermektedir. Katılımcıların iktisadi analizlerde bu kabullerde bulunmayı ne derece gerçekçi bulduklarını 1 (hiç gerçekçiliği yok) ve 4 (tamamen gerçekçi) ölçeği üzerinden cevaplamaları istenmektedir.
- 5 önerme iktisadın ekonomik olmayan sosyal olgulara uygulanması, matematiğin, ekonometri ve istatistiğin iktisada negatif etkisi, iktisadın sosyal bilimler içindeki yeri, iktisadın matematikle ve diğer disiplinlerle ilişkisine dairdir ve genel olarak “iktisadın bilimsel yaklaşımını” yansıtmaktadır. Katılımcıların bu önermelere ne derece katılıp katılmadıklarını 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında sıralanmış ölçek üzerinden cevaplamaları istenmektedir.
- 4 önerme iktisatta standart yaklaşımı temsil eden Neo-Klasik iktisada dair görüşleri ele almaktadır. Bunlar; Neo-Klasik iktisadın yeterliliği, rekabetçi koşulların geçerliliği, temsili ajan modeli ve Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)’nin yeterliliğine dair ifadelerden oluşmaktadır. Bu önermelere katılımcıların yine 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılıyorum) Likert ölçeği üzerinden görüşlerini belirtmeleri istenmektedir.
- 4 önerme iktisatçıların, “iktisatçıların”ın yaptıkları işe nasıl yaklaştıklarını değerlendirmekte ve iktisat bilgisi üretirken iktisatçıların; objektif olup olmadıkları, uzlaşıp uzlaşmadıkları, pozitif-normatif ayırım yapıp yapmadıkları, finansal krizleri önceden tahmin edip edemedikleriyle ilgilidir.
- Bu bölüm için son 4 önerme iktisatçıların iktisat eğitimine bakış açılarını değerlendirmeyi hedeflemektedir ve katılımcıların bu ifadelere ne derece katılıp katılmadıklarını 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılıyorum) ölçeği üzerinden cevaplamaları istenmektedir.

Soru formunun 2. bölümü sosyal bir bilim olan iktisadın gelişimi ve ilerlemesi adına diğer disiplinler ile ilişkisinin ne derece önemli ve önemsiz olduğuna dair iktisatçıların görüşlerini almayı hedeflemektedir. Buna göre katılımcıların çeşitli bilim dallarının iktisat bilgisini ilerlemesinde ne derece önemli gördüklerini; 1 (Tamamen Önemsiz) ve 5 (Çok Önemli) ölçeği üzerinden belirtmeleri istenmiştir.

Soru formunun 3. bölümü iktisatçıların devlet-piyasa ilişkisi bağlamında kolektivist-liberteryen eğilim ve kabullerini ölçmeyi hedeflemektedir. Buna göre, iktisatçıların gelir eşitsizliğine, rekabete, ekonomide özel sektörün ya da kamunun ağırlığına, vatandaşların geçimini sağlamada devletin rolüne, devletin özel sektörü düzenleyici rolüne, refah artışının çalışma ve çalışma dışındaki faktörlere bağlı olduğuna, refah artışı-çıkar çatışmasına dair 7 önermeyi 10'lu ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir.

Soru formunun 4. bölümünde politika tercihlerinde çatışmalara dair görüşler ele alınmaktadır. Politikalara dair iktisatçıların görüşlerinde farklılıklar yaratan hususlardan birisi, özellikle politikalar arasında bir değişim oranı (*trade-off*) olduğunda hangi politikaya ağırlık verileceğidir. Katılımcılara “ekonomik büyüme” ile arasında değişim oranı olabilecek diğer bazı politikardan (gelir dağılımı, çevre koruma, sosyal yardımlar, tüketici hakları, çalışan hakları, yaşam koşulları) hangisine (Türkiye’yi dikkate aldıklarında) ağırlık verilmesi gerektiğine dair görüşleri sorulmuştur. İktisatçılardan bu değişim oranlarından hangisini tercih ettikleri 1 (Diğer politika çok önemli) ile 5 (Ekonomik büyüme çok önemli) ölçeği üzerinden değerlendirmeleri 6 önerme üzerinde istenmektedir.

Soru formunun 5. bölümünde bazı temel hizmetlerde (emeklilik, konut ve barınma, temel ve orta eğitim, yüksek eğitim, sağlık, çalışmak isteyenlere iş sağlamak) devlet sorumluluğunun ya da bireyin sorumluluğunun ne olması gerektiğine dair görüşler ele alınmaktadır. Cevaplar 1 (devlet sorumluluğu) ve 10 (bireysel sorumluluk) arasında 10'lu ölçek üzerinden alınmıştır.

Soru formunun 6. bölümünde de devlet müdahalesi, vergileme, makroekonomik politikalar, merkez bankasının rolü vb. konulara dair güncel politika tartışmaları ile ilgili görüşleri içeren önermeler bulunmaktadır. Bu bölüm;

- Yeniden dağılımla ilgili 4 önerme,
- Devlet müdahalesine ilişkin 11 önerme,

- Vergi politikalarına ilişkin 6 önerme,
- Merkez Bankasının rolüne dair 4 önerme,
- Makro ekonomik dengelere dair 8 önerme,
- Maliye politikasına dair 7 önerme,
- Uluslararası iktisada ilişkin 3 önerme

olmak üzere toplam 43 önermeden oluşmaktadır. Cevaplar 1 (kesinlikle katılmıyorum) ve 5 (kesinlikle katılıyorum) arasında 5’li Likert ölçeği üzerinden alınmıştır.

Soru formunun son bölümü katılımcıların çeşitli demografik bilgilerine dair sorular içermektedir. Bunlar; akademik unvan, eğitim alınan ülke grubu, lisans eğitiminin iktisat alanında mı yoksa başka bir alanda mı olduğu, iktisat içinde uzmanlaşılan alan, cinsiyet, yaş ve çalışılan kurumdan oluşmaktadır.

Çalışmanın temel amacı bu önermeler temelinde Türk iktisatçıların görüşlerini incelemektir. Çalışmada iktisadın temel varsayım ve yöntemine ve tartışmalı ekonomi politikalarına dair görüşleri de inceleniyorsa da çalışmanın temel ilgisi devletin rolü ve devlet-piyasa çatışması temelindeki görüşleri analiz etmektedir.

Çalışma bu görüşlerin ölçümünü elde etmenin ötesinde, bu görüşlerdeki farklılıkların demografik faktörlerle (akademik unvan, eğitim alınan ülke grubu, lisans eğitim alınan alan, cinsiyet, yaş, çalışılan kurum) ilişkisini de analiz etmeyi amaçlamakta ve görüşlerin bunlara göre farklılaşacağını beklemektedir.

3.4. Araştırmanın Ana Kütle ve Örneklemi

Türkiye’de iktisatçı akademisyenler başta “İktisat”, “Ekonomi” ve “Ekonomi ve Finans” bölümlerinde olmak üzere birçok fakülte, bölüm ya da programda bulunuyor olabilir. Ancak biz erişilebilirliği dikkate alarak 3 bölümle ana kütleli sınırlandırdık. Türkiye’de yerleşik üniversitelerin “İktisat”, “Ekonomi” ve “Ekonomi ve Finans” bölümlerinde görevli tüm akademik personel araştırmanın ana kütlesi olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda üniversitelerinde web siteleri taranmış ve ilgili bölümlerde görevli akademisyenlerin bir listesi oluşturulmuştur. Anket formlarını dağıtmak üzere ilgili akademisyenlerin iletişim bilgileri de toplanmış olup, iletişim bilgilerine erişilemeyen 40 akademisyen araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırma kapsamında tüm ana kütleye erişmek amaçlandığından iletişim bilgileri elde edilebilen 104'ü devlet, 32'si vakıf olmak üzere 136 üniversitedeki 1845 akademisyene anket formu ulaştırılmıştır. Ankete 438 akademisyen geri dönüş yapmış olup katılım oranı %23.74 olarak gerçekleşmiştir. Anket formlarının katılımcılara ulaştırılması üç aşamada gerçekleştirilmiştir:

- Mart 2018'de tüm akademisyenlere ankete katılım çağrısı anketin online formunun linki ile birlikte e-posta adresleri aracılığıyla yapılmıştır.
- Haziran 2018'de yine e-posta adresleri aracılığıyla ikinci katılım çağrısı yapılmıştır.
- Eylül 2018'de son olarak sosyal medya bilgileri elde edilebilen akademisyenlere sosyal medya hesapları aracılığıyla kişisel çağrılar gerçekleştirilmiştir.

Aşağıdaki takip eden Tablo-1 de anket gönderilen ve ankete katılım gösteren akademisyen sayısı akademik unvana, cinsiyete ve çalışılan kuruma göre sınıflandırılarak gösterilmiştir. Bu tablolardaki oranların ana kütle ve araştırma örnekleme kapsamında birbirleriyle yakın olarak gerçekleşmeleri araştırma örnekleminin, ana kütleyi temsil etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Tablo- 1: Akademisyenlerin Akademik Unvanları, Cinsiyetleri, Çalıştıkları Kurum ve Yaş Ortalaması

	Ana Kütle		Araştırma Örneklemi	
	%	N	%	N
AKADEMİK UNVAN				
Araştırma Görevlisi	%30,14	556	%31,5	138
Dr. Öğretim Üyesi	%30,84	569	%28,31	124
Doçent. Dr.	%17,72	327	%19,41	85
Prof. Dr.	%21,30	393	%20,78	91
Toplam	%100	1845	%100	438
CİNSİYET				
Erkek	%66,34	1224	%71,00	311
Kadın	%33,66	621	%29,00	127
Toplam	%100	1845	%100	438
ÇALIŞILAN KURUM				
Kamu Üniversitesi	%84,01	1550	%85,84	376
Vakıf Üniversitesi	%15,99	295	%14,16	62
Toplam	%100	1845	%100	438

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması ise 39.85 (standart sapma: 0.468)'tir. Yukarıdaki akademik unvan, cinsiyet ve çalışılan kurum bakımından araştırma örnekleme ve ana kütle dağılımlarına oransal olarak bakıldığında birbirine yakın olarak gerçekleşmesi araştırma örnekleminin, ana kütle temsil kabiliyeti bakımından önem arz etmektedir.

3.5. Analiz Yöntemi

Katılımcıların soru formundaki önerme ve ifadelerine verdikleri cevaplar öncelikle dağılım tabloları aracılığıyla incelenmiştir. Daha sonra cevapların ortalaması alınmak suretiyle genel eğilimler değerlendirilmiştir. Bazı durumlarda yapının beklenen şekilde oluşup oluşmadığını görmek için faktör analizine başvurulmuş ve yapının geçerliliğini değerlendirmek için *Cronbach's alpha* katsayısına bakılmıştır. Daha sonra ortalamalar arasındaki farklılıkların demografik faktörlerle ilişkili olup olmadığını değerlendirmek üzere çapraz tablolarla incelenmiş

ve ortalamalar arasındaki farkların istatistiksel önemini incelemeye tek yönlü varyans analizine (one way anova) başvurulmuştur. Uygulama aşamasında STATA 14 paket programından yararlanılmıştır.

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI

Bu bölümde Türkiye üniversitelerinde görevli akademisyenlere uygulanan anketin temel bulgu ve sonuçları değerlendirilmektedir. Anketin 3. bölümünde tanıtılan temel yapısına da uygun olarak sırayla iktisadın temel kabul ve yöntemine dair görüşler, katılımcıların kolektivist-liberteryen eğilimleri, ekonomik büyüme ve diğer politikalar arasındaki çatışmalara dair görüşler, bazı temel hizmetlerde devletin rolüne dair görüşler ve devlet müdahalesi, yeniden dağılım ve makroekonomi konularında güncel ekonomi politikasına dair görüşleri incelenmiştir.

Bulgular cevapların dağılımını ve ortalamaları gösteren tablo ve şekiller ile demografik değişkenlerle ilişkiler ise tek yönlü varyans analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir.

4.1. İktisadın Temel Kabul ve Yöntemine Dair Görüşler

İlk olarak iktisadın bilimsel yöntemine, temel kabul ve varsayımlarına dair görüşler toplam 23 önermeyi içeren sorular aracılığıyla incelenmiştir. Bu önermeler sırayla insan davranışına dair *homo-economicus* varsayımları, bilimsel disiplin olarak iktisat, Neo-Klasik iktisadın yöntemi, iktisat ‘yapma’ ve iktisat eğitime dair ifadeleri içermektedir. Ayrıca çalışmada da tartışılan iktisadın diğer alanlarla ilişkisini incelemek adına iktisadın diğer bilim dalları ile ilişkisi bilimsel disiplin olarak iktisat bölümünden sonra incelenmiştir.

4.1.1. Homo-Economicus Varsayımları

Birinci ve üçüncü bölümlerde tartışıldığı üzere iktisadi modeller insan davranışına dair genel yaklaşımını ifade eden *homo economicus* varsayımına dair bazı kabuller üzerine inşa edilmektedir. Bu kabuller genelde insanların karar alırken rasyonel oldukları, fayda ve maliyetlerini tam olarak bildikleri ve kararlarını fayda ve maliyetlere dair mükemmel hesaplama yaparak aldıkları, ihtiyaçlarının sınırsız ancak kaynaklarının sınırlı olduğu, karar alma probleminin bundan kaynaklandığı, kararlarını diğer insanlardan etkilenmeksizin otonom aldıkları, bireylerin kendi çıkarlarını en çok yapmaya çalıştıkları ve her birey böyle davrandığında toplumsal çıkarın da maksimize edildiği şeklindedir. Anket formunda katılımcılara, iktisadi

analizler yapılırken katılımcıların yerleşik iktisadın bu temel kabullerini ne denli gerçekçi buldukları sorulmuştur. Cevaplar (1) hiç gerçekçiliği yok; (4) tamamen gerçekçi olmak üzere 4'lü ölçek üzerinden alınmıştır.

Tablo-2'de *homo economicus* temel kabullerine dair soru formunda yer alan önermeler sunulmaktadır.

Tablo- 2: İnsan Davranışına Dair Temel Kabuller: Anket Soruları

Değişken Adı	Anket Soruları
Rasyonalite/Maksimizasyon	Bireyler iktisadi tercihlerinde rasyoneldir ve faydalarını maksimize etmeye odaklanırlar.
Bireysel/Toplumsal Çıkar	Bireysel çıkarların maksimizasyonu toplumsal çıkarları da maksimize eder.
Sınırsız İhtiyaç	İnsan ihtiyaçları sınırsızdır.
Tam Bilgi	Bireyler karar alma sürecinde çoğunlukla tam bilgiye sahiptir.
Bağımsız Karar Alma	Bireyler karar alma sürecinde birbirlerinden bağımsız hareket ederler.
Fayda-Maliyet Bilgisi	Bireyler tercihlerde bulunurken seçeneklerin fayda ve maliyetlerini tam olarak kavrayabilirler.

Tablo-3'te bu 6 temel varsayıma dair katılımcıların cevaplarının dağılımını sunmaktadır.

Tablo- 3: Homo-Economicus Varsayımları: Cevapların Dağılımı

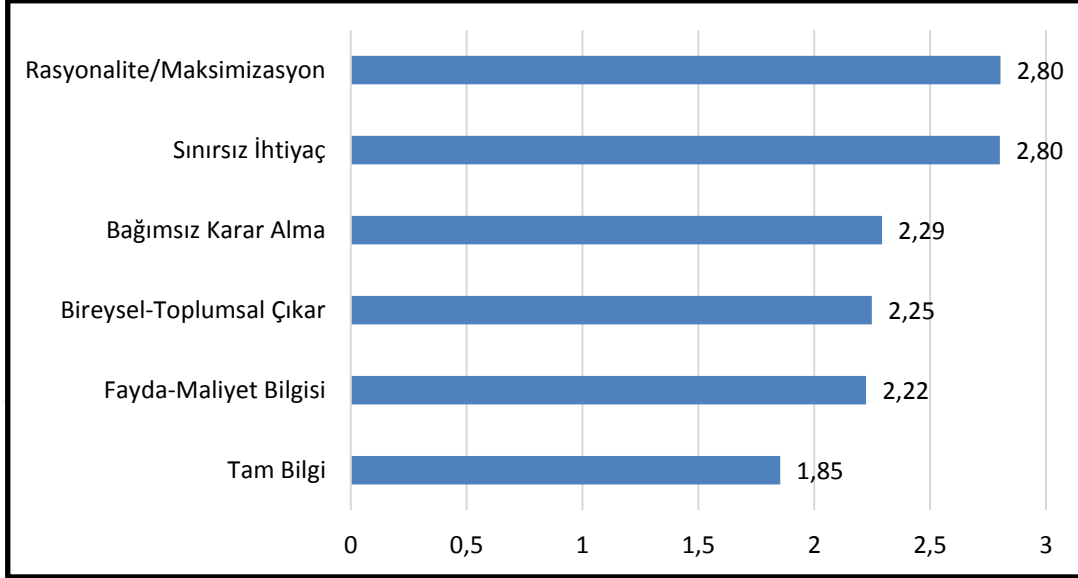
	(1) Hiç Gerçekçiliği Yok	(2) Pek Gerçekçi Değil	(3) Kısmen Gerçekçi	(4) Tamamen Gerçekçi	Genel Toplam
Rasyonalite/Maksimizasyon	%7,53	%20,09	%56,85	%15,53	%100
Bireysel/Toplumsal Çıkar	%21,46	%38,58	%33,56	%6,40	%100
Sınırsız İhtiyaç	%17,10	%21,70	%25,10	%36,10	%100
Tam Bilgi	%31,05	%53,20	%15,07	%0,68	%100
Bağımsız Karar Alma	%12,33	%50,68	%32,42	%4,57	%100
Fayda-Maliyet Bilgisi	%16	%47,71	%34,24	%2,05	%100

Katılımcılar, 'Bireyler iktisadi tercihlerinde rasyoneldir ve faydalarını maksimize etmeye odaklanırlar' temel varsayımını genel anlamda gerçekçi bulmuştur. Bu temel varsayım için kısmen gerçekçi seçeneği yaklaşık %56 ile katılımcılar tarafından en fazla tercih edilen seçenek olmuştur. İktisatçıların

tercihlerinde rasyonel olup faydalarını maksimize etmeye odaklanmaları daima istenen bir durumdur. Bu durumun gerçekleşmesi katılımcılar tarafından da gerçekçi bulunmuştur. ‘Bireysel çıkarların maksimizasyonu toplumsal çıkarları da maksimize eder’ temel varsayımını katılımcılar genel olarak gerçekçi bulmamakla birlikte pek gerçekçi değil seçeneği yaklaşık %38 ile bu temel varsayım için katılımcılar tarafından en fazla tercih edilen seçenek olmuştur. Çalışmada tartışılan 1970’li yıllarda oluşan stagflasyon krizi neticesinde tartışma içinde olunan durum olan “bireysel çıkar maksimizasyonu” ankete katılan katılımcılar tarafından da çoğunlukla gerçekçi bulunmayan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. ‘İnsan ihtiyaçları sınırsızdır’ temel varsayımını katılımcılar gerçekçi bulmuş olup bu temel varsayım için tercih ağırlığı yaklaşık %36 ile tamamen gerçekçi seçeneği olmuştur. İktisadın tanımını içinde yer alan kıt kaynaklar, sınırsız ihtiyaçlar durumu burada katılımcılar tarafından da güçlü şekilde desteklenmiştir. ‘Bireyler karar alma sürecinde çoğunlukla tam bilgiye sahiptir’ temel varsayımını katılımcılar oldukça yüksek bir yüzdeyle gerçekçi bulmamış olup yaklaşık %53 ile pek gerçekçi değil seçeneği katılımcılar tarafından en çok tercih edilen seçenek olmuştur. Burada dikkat çeken nokta ise yaklaşık %0,6 ile tamamen gerçekçi seçeneğinin işaretlenmesi olmuştur. ‘Bireyler karar alma sürecinde birbirlerinden bağımsız hareket ederler’ temel varsayımına katılımcıların büyük kısmı gerçekçi değil diyerek destek verirken, katılımcılar en çok yaklaşık %50 ile pek gerçekçi değil seçeneğini işaretlemişlerdir. ‘Bireyler tercihlerinde bulunurken seçeneklerin fayda ve maliyetlerini tam olarak kavrayabilirler’ temel varsayımını katılımcıların önemli bir kısmı gerçekçi bulmazken, yaklaşık %47 ile pek gerçekçi değil seçeneği katılımcılar tarafından en çok işaretlenen seçenek olmuştur.

Şekil-1’de verilen cevapların örneklem ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 1: Homo-Economicus Varsayımları: Ortalamalar

Buna göre katılımcılar ortalama olarak ‘Bireyler iktisadi tercihlerinde rasyoneldir ve faydalarını maksimize etmeye odaklanırlar’ varsayımı ile ‘İnsan ihtiyaçları sınırsızdır’ varsayımını diğer varsayımlara göre daha çok gerçekçi bulmuşlardır. Katılımcıların iktisadi analizlerde kullanmak bakımından ortalama olarak diğer varsayımlardan daha az gerçekçi buldukları varsayımlar ise ‘Bireyler karar alma sürecinde çoğunlukla tam bilgiye sahiptir’ ile ‘Bireylerin tercihlerde bulunurken seçeneklerin fayda ve maliyetlerini tam olarak kavrayabilirler’ olmuştur.

İnsan davranışına dair temel varsayımlara ilişkin katılımcıların görüşlerinin faktörlenip faktörlenemeyeceğini değerlendirmek üzere faktör analizi (temel bileşenler yöntemi ile) yürütülmüş ve faktör analizi tek bir faktöre işaret etmiştir. *Cronbach’s alpha* katsayısı 0,75 düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna göre bu önermelerin tek bir faktörde ele alınması uygun bulunmuş ve cevapların ortalamaları alınmak suretiyle incelenmiştir.

Tablo-4'te akademik unvana göre bu temel varsayımların ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 4: Akademik Unvana Göre Homo-Economicus Varsayımları

	Ortalama	St. Sapma	N
Araştırma Görevlisi	2.289	0.509	99
Dr. Araş. Görevlisi	2.376	0.595	39
Dr. Öğretim Üyesi	2.393	0.522	124
Doçent Dr.	2.4	0.551	85
Profesör Dr.	2.397	0.626	91
Toplam	2.370	0.554	438

Buna göre doçent unvanlı katılımcılar, diğerlerine göre bu varsayımları ortalama olarak daha fazla gerçekçi bulmaktadırlar. Araştırma görevlisi katılımcıların diğerlerine göre insan davranışına dair bu temel kabulleri ortalama olarak daha az gerçekçi buldukları görülmektedir. Bu ortalama farklılıklarına rağmen uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(4, 433)=0.70, p:0.5952$).

Tablo-5 eğitim alınan ülkeye göre *homo-economicus* varsayımlarının ortalamalarını sunmaktadır.

Tablo- 5: Eğitim Alınan Ülke Grubuna Göre Homo-Economicus Varsayımları

	Ortalama	St. Sapma	N
AB Üyesi	2.393	0.652	55
ABD	2.394	0.535	60
Diğer Ülke	2.489	0.622	16
Türkiye	2.355	0.536	305
Toplam	2.370	0.554	436

Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Eğitiminin en az bir aşamasını ABD veya AB üyesi ülkelere birinde almış olan katılımcıların bu kabulleri gerçekçi

bulma derecesi yaklaşık olarak birbirine benzer görülmektedir. Eğitiminin tüm aşamasını Türkiye’de tamamlamış olan akademisyenlerin diğer akademisyenlere göre insan davranışına dair temel kabulleri ortalama olarak daha az gerçekçi buldukları gözlenmiştir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.39, p:0.7628$).

Tablo-6’da lisans alanındaki eğitimini iktisat alanında almış olan katılımcılarla lisans eğitimini iktisat alanı dışında bir alanda almış olan katılımcılar arasındaki insan davranışına dair temel kabullerin gerçekçiliğine ilişkin görüşleri sunulmaktadır.

Tablo- 6: Lisans Eğitim Alanına Göre Homo-Economicus Varsayımları

	Ortalama	St. Sapma	N
İktisat	2.351	0.558	343
Başka Bir Alan	2.434	0.536	94
Toplam	2.369	0.554	437

Tabloya göre lisans eğitimini iktisat alanında almış olan katılımcıların, lisans eğitimini iktisat alanında almamış olan katılımcılara göre insan davranışına dair temel kabulleri ortalama olarak daha az gerçekçi buldukları görülmektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 435)=1.64, p:0.2010$).

Tablo-7 katılımcıların cinsiyetine göre ortalama farklılıklarını incelemektedir.

Tablo- 7: Cinsiyete Göre Homo-Economicus Varsayımları

	Ortalama	St. Sapma	N
Erkek	2.347	0.556	311
Kadın	2.426	0.547	127
Toplam	2.370	0.554	438

Bu varsayımları erkek iktisatçıların, kadın iktisatçılardan ortalama olarak daha az gerçekçi buldukları görülmektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=1.82, p:0.1778$).

Tablo-8 katılımcıların çalıştıkları kuruma göre ortalama farklılıklarını incelemektedir.

Tablo- 8: Çalışılan Kuruma Göre Homo-Economicus Varsayımları

	Ortalama	St. Sapma	N
Kamu	2.347	0.539	376
Vakıf	2.513	0.620	62
Toplam	2.370	0.554	438

Bu varsayımı kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az gerçekçi buldukları görülmektedir. Bu noktada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=4.84, p:0.0284$).

4.1.2. Bilimsel Disiplin Olarak İktisat

İktisadın diğer disiplinlerle olan ilişkisi ve özellikle matematik, ekonometri ve istatistiğin iktisatta yoğun kullanımı ve iktisada negatif etkisi iktisadın yöntemine dair önemli bir tartışma konusudur. Öte yandan iktisat yönteminin diğer sosyal alanlara uygulanabilirliği konusunda da iktisatçılar, inceleme konularına, ilgilerine ve benimsedikleri yaklaşıma göre farklılaşmaktadırlar. Bu konulara dair tartışmalar 5 önerme ile anket formunda yer almıştır ve bu önermelerde sırayla matematiğin kullanımı, ekonometri ve istatistiğin kullanımı, iktisadın bilimsel gücü, diğer sosyal olgulara iktisadi yöntemin uygulanması ve diğer disiplinlerden yararlanma şeklinde değerlendirilmiştir. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum; (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li ölçek üzerinden alınmıştır.

Tablo-9’da bilimsel disiplin olarak iktisat varsayımlarına ilişkin önermeler bulunmaktadır.

Tablo- 9: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat Anket Soruları

Değişken Adı	Anket Soruları
Matematiğin İktisada Negatif Etkisi	Günümüzde iktisat giderek gerçekçi olmayan varsayımlarda bulunan matematiksel modellere bağlı hale gelmiştir.
Ekonometri ve İstatistiğin İktisada Negatif Etkisi	Ekonometri ve istatistiğin kullanımı çok da beklenen yararı sağlamamakta, geçerli iktisat bilgisi üretmek için anlamlı sonuçlar ortaya koyamamaktadır.
İktisadın Bilimsel Gücü	İktisat, sosyal bilimler arasında en bilimsel olan alandır.
Sosyal Olguların İktisadi Analizi	İktisadın alet ve yöntemlerinin ekonomik olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz.
Diğer Disiplinlerden Yararlanma	İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir.

Tablo-10 bu 5 temel varsayıma dair katılımcıların cevaplarının dağılımını sunmaktadır.

Tablo- 10: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Cevapların Dağılımı

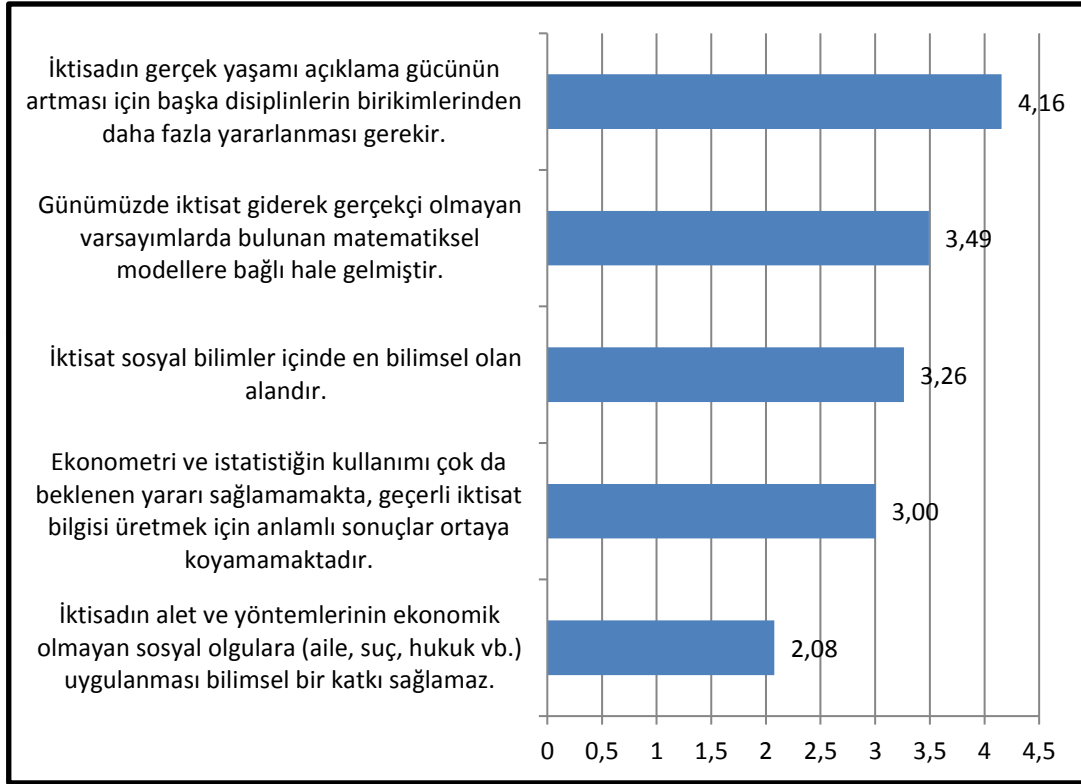
	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Genel Toplam
Matematiğin İktisada Negatif Etkisi	%4,34	%21,46	%13,01	%43	%18,19	%100
Ekonometri ve İstatistiğin İktisada Negatif Etkisi	%8,68	%33,11	%15,75	%34,24	%8,22	%100
İktisadın Bilimsel Gücü	%7,32	%21,46	%24,65	%30,82	%15,75	%100
Sosyal Olguların İktisadi Analizi	%26,48	%50,46	%13,93	%7,08	%2,05	%100
Diğer Disiplinlerden Yararlanma	%2,97	%4,56	%5,02	%48,63	%38,82	%100

Burada katılımcıların ‘Günümüzde iktisat giderek gerçekçi olmayan varsayımlarda bulunan matematiksel modellere bağlı hale gelmiştir’ temel varsayımına yaklaşık %61 gibi bir oranla genel anlamda katıldıkları görülmektedir. ‘Ekonometri ve istatistiğin kullanımı çok da beklenen yararı sağlamamakta, geçerli iktisat bilgisi üretmek için anlamlı sonuçlar ortaya koyamamaktadır’ temel varsayımına katılımcıların katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ölçek toplamı ile

katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum ölçek toplamına yakın oranlarda cevap verdikleri görülmektedir. ‘İktisat sosyal bilimler içinde en bilimsel olan alandır’ temel varsayımına katılımcılar yaklaşık %24 gibi önemli oranda tarafsız kalırken, yaklaşık %46 gibi bir oranda da bu temel varsayımına katıldıklarını belirtmişlerdir. İlk bölümde tartışılan iktisadın bilimselliği katılımcılar tarafından diğer bilimler arasında en bilimsel alan olarak görülmüştür. ‘İktisadın alet ve yöntemlerinin iktisadi olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %77’si genel anlamda katılmadıklarını belirtirken, bu soru grup içinde katılımcıların en yüksek oranda uzlaşma sağladıkları temel varsayımlardan biri olarak dikkat çekmektedir. ‘İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir’ düşüncesine katılımcıların yaklaşık %87 gibi çoğunluk grubu genel anlamda katıldıklarını ifade etmişlerdir. Tezin belli bölümlerinde de tartışılan bu varsayım ankete katılan katılımcılar tarafından da önemli ölçüde desteklenen bir durum olmuştur. Bu konu çalışmanın ilk bölümünde iktisadın matematikle çok iç içe olduğu ve psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe, siyaset bilimi gibi diğer disiplinlerden daha fazla yararlanması gerektiği tartışmalarında da incelenmiştir.

Şekil-2’de bu beş soruya katılımcıların verdikleri cevapların ortalamaları verilmiştir.

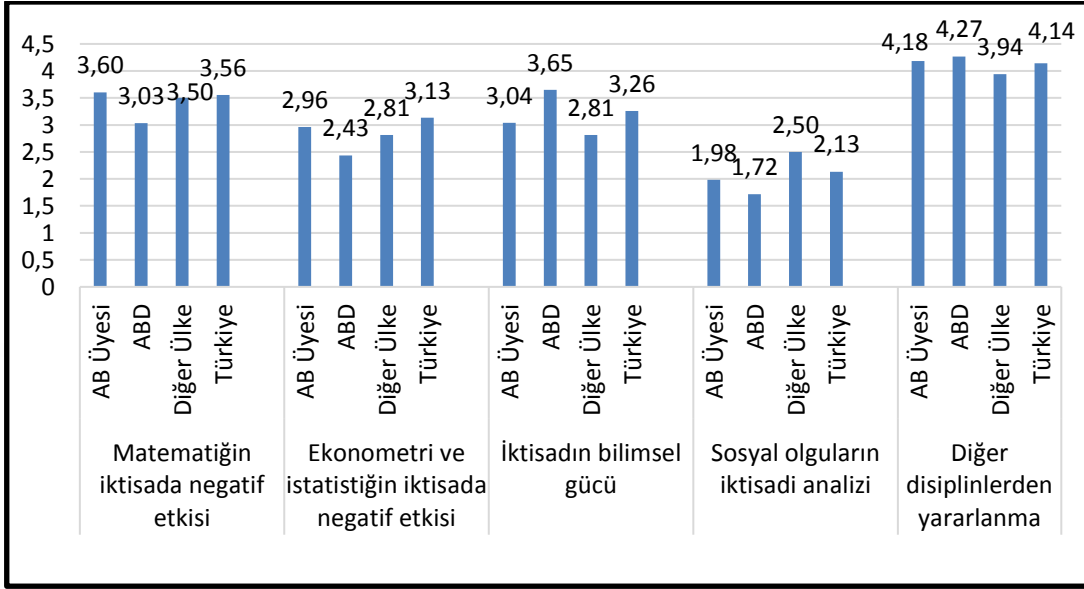
Şekil- 2: Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları

Buna göre katılımcıların, ‘İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir’ temel varsayımına diğer dört varsayıma göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. ‘İktisadın alet ve yöntemlerinin ekonomik olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz’ temel varsayımına katılımcılar diğer dört soruya göre ortalama olarak daha fazla katılmadıkları, diğer bir deyişle bu varsayıma diğer dört soruya göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir.

Şekil-3’de eğitim alınan ülke kriterine göre bilimsel disiplin olarak iktisat varsayımlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 3: Eğitim Ülkesi ve Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları

Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Eğitiminin en az bir safhasını AB üyesi ülkelerde alan katılımcıların, ‘Günümüzde iktisat giderek gerçekçi olmayan varsayımlarda bulunan matematiksel modellere bağlı hale gelmiştir’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Eğitiminin en az bir safhasını ABD eğitim kurumunda alan katılımcıların, diğerlerine göre bu varsayıma ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir. Uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=3.78, p:0.0106$).

Türkiye’de eğitimini tamamlayan katılımcıların, ‘Ekonometri ve istatistiğin kullanımı çok da beklenen yararı sağlamamakta, geçerli iktisat bilgisi üretmek için anlamlı sonuçlar ortaya koyamamaktadır’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda alan katılımcıların bu varsayıma, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir. Uygulanan varyans analizi (ANOVA)

ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=6.42, p:0.0003$).

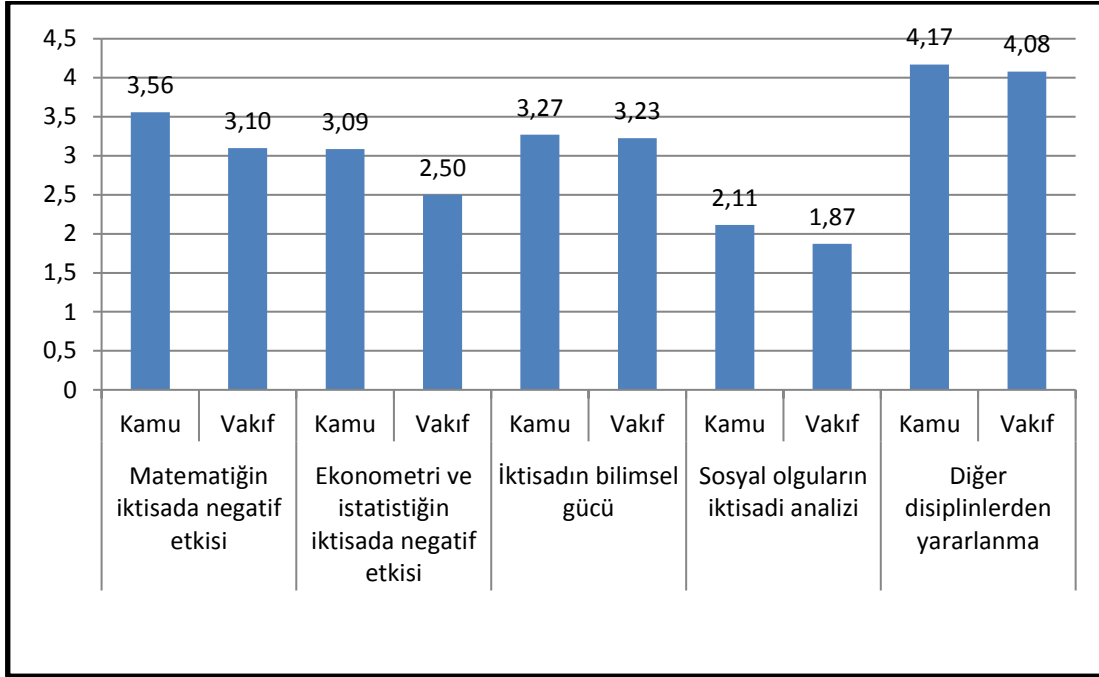
Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda tamamlayan katılımcıların, ‘İktisat, sosyal bilimler arasında en bilimsel olan alandır’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Eğitiminin en az bir aşamasını diğer ülke eğitim kurumunda tamamlayan katılımcıların bu temel varsayımına diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir. Uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=3.70, p:0.0118$).

Diğer ülke eğitim kurumunda eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcıların, ‘İktisadın alet ve yöntemlerinin ekonomik olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. ABD eğitim kurumunda eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcıların bu temel varsayımına diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir. Uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=4.82, p:0.0026$).

ABD eğitim kurumunda eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcıların, ‘İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcıların bu temel varsayımına diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.61, p:0.6058$).

Şekil-4'te iktisatçıların çalıştıkları kuruma göre bilimsel disiplin olarak iktisat varsayımlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 4: Çalışılan Kurum ve Bilimsel Disiplin Olarak İktisat: Ortalamaları

Kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, ‘Günümüzde iktisat giderek gerçekçi olmayan varsayımlarda bulunan matematiksel modellere bağlı hale gelmiştir’ temel varsayımına, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=8.76, p:0.0032$).

Kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, ‘Ekonometri ve istatistiğin kullanımı çok da beklenen yararı sağlamamakta, geçerli iktisat bilgisi üretmek için anlamlı sonuçlar ortaya koymamaktadır’ temel varsayımına, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=13.87, p:0.0002$).

Kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıları ile vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, ‘İktisat, sosyal bilimler arasında en bilimsel olan alandır’ temel varsayımına ortalama olarak yakın oranda katıldıkları görülmektedir. Burada

uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.07, p:0.7906$).

Kamu üniversitelerinde çalışan iktisatçıların, ‘İktisadın alet ve yöntemlerinin ekonomik olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz’ temel varsayımına, vakıf üniversitelerinde çalışan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=3.57, p:0.0594$).

Kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, ‘İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir’ temel varsayımına vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.49, p:0.4830$).

4.1.3. İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi

Bu bölümde anket uygulamasında iktisadın diğer bilimlerle olan ilişkisi ele alınarak, ‘İktisat bilgisinin ilerlemesi bakımından aşağıdaki alanlarla etkileşimi ne derece önemli buluyorsunuz’ sorusu yöneltmiş olup ankete katılan iktisatçılardan 7 alan hakkındaki görüşleri değerlendirmeleri istenmiştir. Önermelere cevap verilirken 5’e yaklaşıldıkça o bilim dalı önemli bulunurken, 1’e yaklaşıldıkça önemsiz bulunmuştur. (1=Tamamen önemsiz; 5=Çok önemli)

Tablo-11’de iktisat ile diğer alanların ilişkisi incelenmiştir.

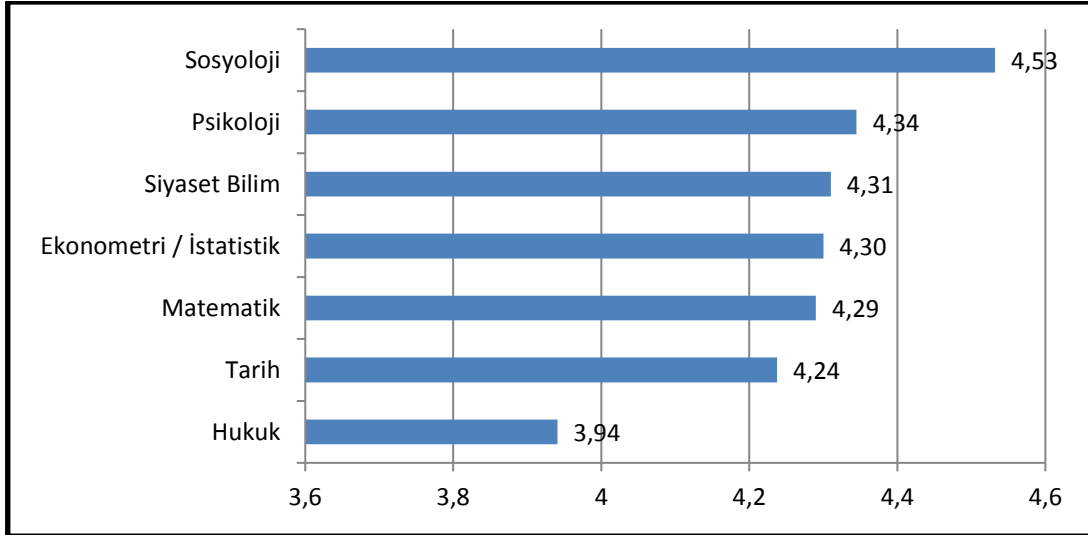
Tablo- 11: İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi Cevapların Dağılımı

	(1) Tamamen Önemsiz	(2) Önemsiz	(3) Ne Önemli Ne Önemsiz	(4) Önemli	(5) Çok Önemli	Genel Toplam
Psikoloji	%0,68	%0,91	%4,57	%50,92	%42,92	%100
Sosyoloji	%0,23	%0	%3,88	%38,13	%57,76	%100
Tarih	%0,46	%1,37	%10,96	%48,40	%38,81	%100
Siyaset Bilimi	%0	%0,91	%8,45	%48,63	%42,01	%100
Matematik	%0	%0,91	%7,31	%53,42	%38,36	%100
Ekonometri/ İstatistik	%0	%0,46	%7,53	%52,97	%39,04	%100
Hukuk	%0,46	%3,65	%20,32	%52,51	%23,06	%100

Buna göre iktisat ve psikoloji arasındaki ilişkinin genel anlamda önemli olduğunu düşünen iktisatçıların oranı yaklaşık olarak %93 çıkmış olup, iktisat ile sosyoloji arasındaki ilişkinin genel anlamda önemli olduğunu düşünenlerin oranı yaklaşık olarak %95 olarak gerçekleşmiştir. İktisat ile siyaset bilimi ve matematik arasındaki ilişkinin genel anlamda önemli olduğunu düşünen iktisatçıların oranı yaklaşık olarak %90 olarak gerçekleşmiştir. Ankete katılan iktisatçılar iktisat ile hukuk, iktisat ile ekonometri/istatistik ve iktisat ile tarih arasındaki ilişkinin genel anlamda önemli olduğunu düşünmüşlerdir. Çalışmanın ilk bölümünde tartışılmış olan iktisadın diğer disiplinlerle olan ilişkisinin önemi ankete katılan iktisatçılar tarafından da ifade edilmiştir.

Şekil-5'te iktisadın diğer bilimlerle ilişkisi katılımcıların verdikleri cevaplara göre ortalamaları sunmaktadır.

Şekil- 5: İktisadın Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi: Ortalamalar

Buna göre ankete katılan katılımcılar sosyoloji alanını ortalama olarak diğer alanlardan daha önemli olarak görmektedirler. Hukuk alanını katılımcılar diğer alanlardan ortalama olarak daha az önemli görmektedirler. Tezin ilk bölümünde de tartışılan matematik alanına ankete katılan katılımcıların sosyoloji, psikoloji, siyaset bilim ve ekonometri/istatistik alanlarından ortalama olarak daha az önem verdikleri görülmektedir. İktisadın insanla ilişkisi bakımından sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin önemi ankete katılan katılımcılar tarafından da ön plana çıkartılmış olup diğer bilimlerden ortalama olarak daha fazla önemli görülmüştür.

4.1.4. Neo-Klasik İktisadi Yönteme Dair Görüşler

Katılımcılara değerlendirmeleri için Neo-Klasik iktisadın yöntemine dair 5 önerme sunulmuştur. Bu önermeler rekabetçi koşulların geçerliliği, GSMH'nin genel ekonomik performansı ölçmek için yeterliliği ve makroekonomik modellerde "temsili ve rasyonel ajan" varsayımının geçerliliğine dair ifadelerden oluşmaktadır. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum; (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5 ölçek üzerinden alınmıştır.

Tablo-12’de bu önermeler soru formundaki biçimi ile sunulmaktadır.

Tablo- 12: Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Anket Soruları

Değişken Adı	Anket Soruları
Rekabetçi Koşulların Geçerliliği	Günümüz serbest piyasa ekonomilerinde ‘rekabetçi koşullar’ büyük ölçüde sağlanmaktadır.
Neo-Klasik İktisadın Yeterliliği	Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur.
GSMH’nin Yeterliliği	GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir.
Temsili Ajan Modeli	“Temsili ve rasyonel ajan” varsayımı üzerine kurulu makro modeller genellikle yararlı ve makul derecede doğru tahminler üretir.

Tablo-13’te katılımcıların bu 4 temel varsayıma dair cevaplarının dağılımı sunulmaktadır.

Tablo- 13: Neo-Klasik İktisadi Yöntem Cevapların Dağılımı

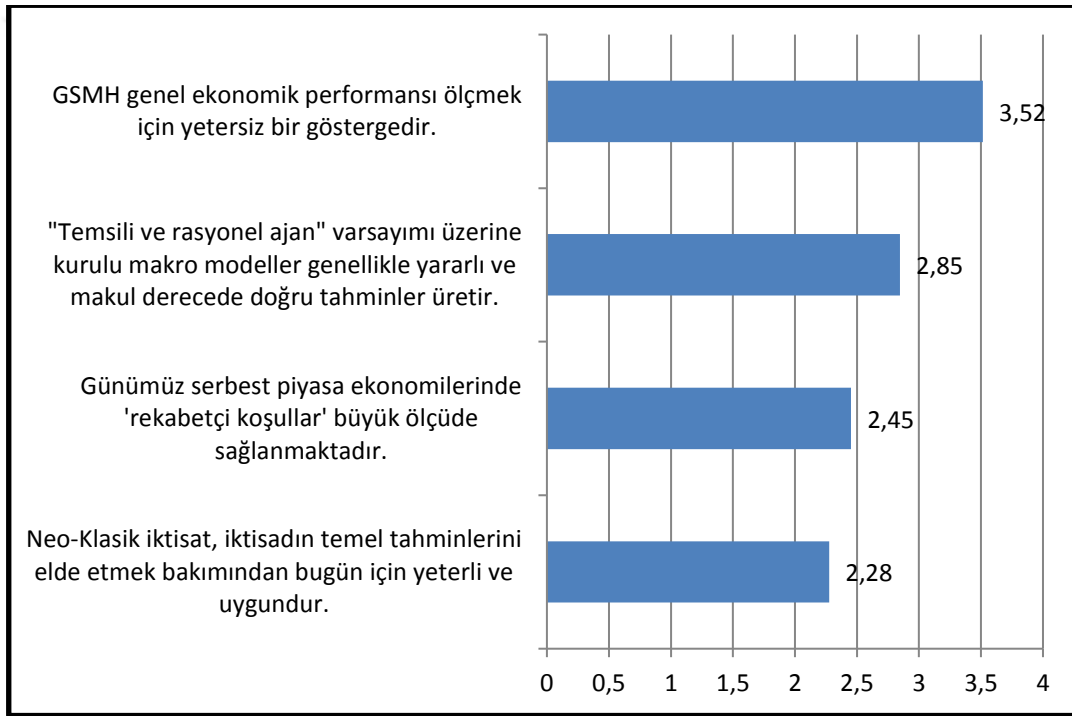
	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Genel Toplam
Rekabetçi Koşulların Geçerliliği	% 13,25	%51,82	% 12,55	%21,24	% 1,14	% 100
Neo-Klasik İktisadın Yeterliliği	% 18,72	%49,32	%18,72	% 12,10	% 1,14	% 100
GSMH’nin Yeterliliği	%3,20	% 19,86	% 12,79	%50,45	% 13,70	% 100
Temsili Ajan Modeli	7,76%	%29,00	%35,84	%25,57	% 1,83	% 100

Buna göre ‘Günümüz serbest piyasa ekonomilerinde ‘rekabetçi koşullar’ büyük ölçüde sağlanmaktadır’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %65 gibi önemli bir kısmı katılmamıştır. Neo-Klasik iktisadın yeterliliği konusunu ölçmek adına sorulmuş olan ‘Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık olarak %68 gibi önemli bir kısmı katılmadıklarını belirtmişlerdir. GSMH yeterliliği konusunu değerlendirmek adına ‘GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık olarak %64’ü katılmışlardır. Ekonomik performansı ölçmek adına enflasyon, büyüme, işsizlik gibi birçok gösterge mevcut olup GSMH’da bu göstergelerden bir tanesidir.

Ancak GSMH göstergesinin genel ekonomik performansı ölçmek adına tek başına yetersiz olduğu yönünde tartışma yaşanmaktadır. Ankete katılan katılımcılarda bu durumu destekler nitelikte görüş belirtmişlerdir. “Temsili ve rasyonel ajan” varsayımı üzerine kurulu makro modeller genellikle yararlı ve makul derecede doğru tahminler üretir’ temel varsayımı hakkında katılımcıların yaklaşık %36 gibi önemli bir kısmı tarafsız kaldıklarını belirtmişlerdir.

Şekil-6’da bu temel varsayımlara verilen cevapların ortalamaları sunulmaktadır.

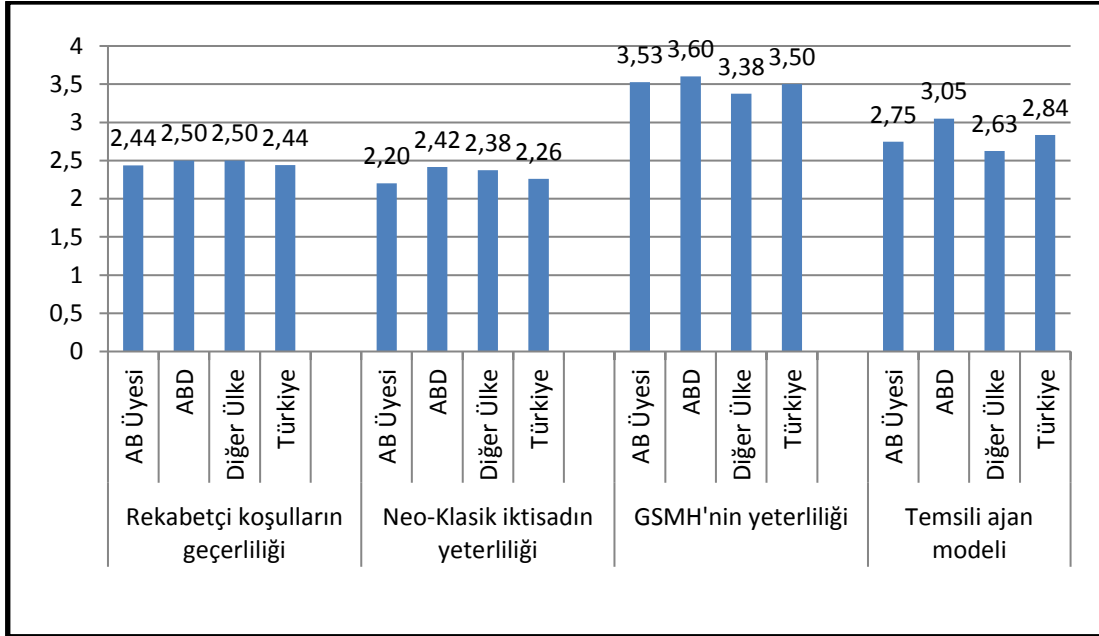
Şekil- 6: Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar

Buna göre 4 soru arasında ‘GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir’ temel varsayımına katılımcılar, diğer varsayımlara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Katılımcılar ‘Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur’ temel varsayımına, diğer varsayımlara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Şekil-7’de eğitim alınan ülke grubuna göre bu temel varsayımların ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 7: Eğitim Ülkesi ve Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar

Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Eğitiminin en az bir aşamasını ABD ve diğer ülke eğitim kurumunda tamamlayan katılımcılar, ‘Günümüz serbest piyasa ekonomilerinde ‘rekabetçi koşullar’ büyük ölçüde sağlanmaktadır’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Eğitiminin en az bir aşamasını AB üyesi ve tüm aşamasını Türkiye ülke eğitim kurumunda tamamlayan katılımcılar, diğerlerine göre bu temel varsayımına ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.07$, $p:0.9757$).

Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda tamamlayan katılımcılar, ‘Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak

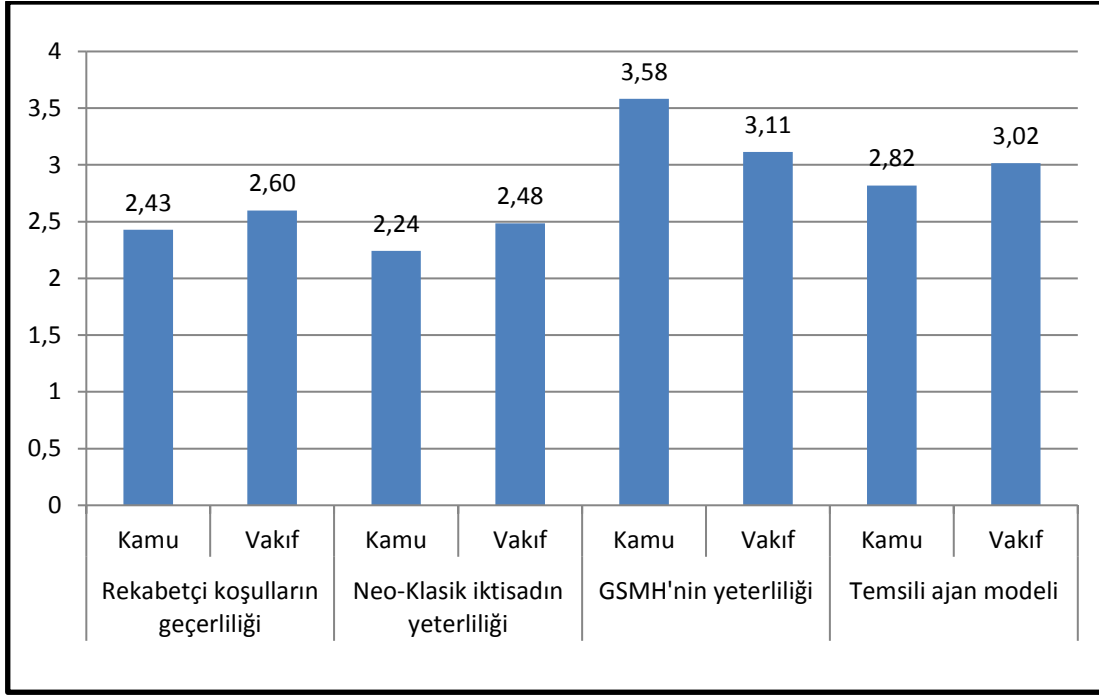
daha fazla katılmışlardır. AB üyesi eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcılar bu temel varsayıma diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.64, p:0.5883$).

‘GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir’ temel varsayımına ABD eğitim kurumunda eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Diğer ülke eğitim kurumunda eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcılar bu temel varsayıma diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.24, p:0.8686$).

Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda tamamlamış olan katılımcılar, ‘“Temsili ve rasyonel ajan” varsayımı üzerine kurulu makro modeller genellikle yararlı ve makul derecede doğru tahminler üretir’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar bu temel varsayıma, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=1.42, p:0.2352$).

Şekil-8’de katılımcıların çalıştıkları kuruma göre Neo-Klasik iktisadi yöntem varsayımlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 8: Çalışılan Kurum ve Neo-Klasik İktisadi Yöntem: Ortalamalar

Buna göre ‘Günümüz serbest piyasa ekonomilerinde 'rekabetçi koşullar' büyük ölçüde sağlanmaktadır’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=1.50$, $p:0.2210$).

‘Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=3.53$, $p:0.0609$).

‘GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçıların, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları

görülmüştür. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=10.76, p:0.0011$).

‘ ‘Temsili ve rasyonel ajan’ varsayımı üzerine kurulu makro modeller genellikle yararlı ve makul derecede doğru tahminler üretir’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=2.28, p:0.1317$).

4.1.5. İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’

Çalışmanın birinci ve üçüncü bölümlerinde de belirtildiği üzere iktisatçılar arasında özellikle temel meseleler üzerinde yaşanan uzlaşmazlıklar giderek artma eğilimindedir. İktisatçıların iktisat eğitimi, metodoloji, ideoloji, iktisadın diğer bilimlerle ilişkisinin ölçüsü gibi konular üzerinde tartışmalar mevcut durumdadır. Katılımcıların krizlerin tahmin edilebilirliği, iktisatçılar arasındaki uzlaşma seviyesi, pozitif ve normatif ayrımının yapılıp yapılamayacağı ve iktisatçıların normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunup bulunamayacağına dair görüşleri 4 ayrı ifade aracılığıyla alınmıştır. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum; (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li ölçek üzerinden alınmıştır.

Tablo-14 soru formunda yer aldığı biçimiyle bu ifadeleri sunmaktadır.

Tablo- 14: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Anket Soruları

Değişken Adı	Anket Soruları
Finansal Krizleri Tahmin	İktisatçılar finansal krizleri önceden tahmin edemezler.
İktisatçılar Arası Uzlaşma	İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar.
Pozitif-Normatif İktisat Ayrımı	Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayrım yapılabilir.
Objektiflik	İktisatçılar, normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunabilirler.

Tablo-15'te bu temel varsayımlara katılımcıların verdikleri cevapların dağılımları sunulmaktadır.

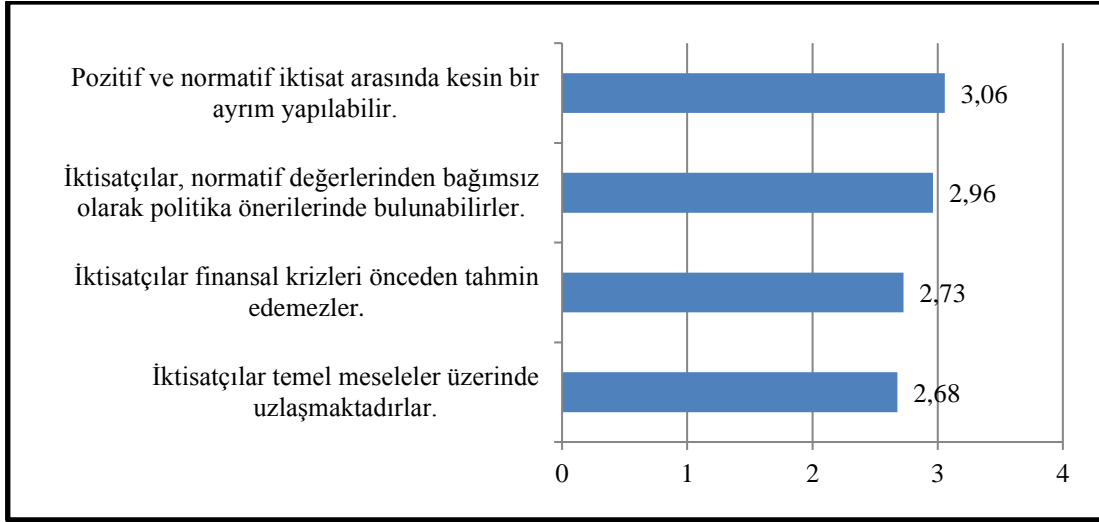
Tablo- 15: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Cevapların Dağılımı

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Genel Toplam
Finansal Krizleri Tahmin	%6,16	%44,98	%21,69	%24,43	%2,74	%100
İktisatçılar Arası Uzlaşma	%12,56	%39,04	%19,86	%25,12	%3,42	%100
Pozitif- Normatif İktisat Ayrımı	%7,53	%23,74	%29,68	%33,57	%5,48	%100
Objektiflik	%9,13	%29,91	%21,23	%35	%4,73	%100

Finansal krizleri tahmin konusunu incelemek adına ‘İktisatçılar finansal krizleri önceden tahmin edemezler’ temel varsayımına ankete katılan katılımcıların %51’i genel anlamda katılmamıştır. ‘İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %51’i genel anlamda katılmamıştır. Anketin birinci ve üçüncü bölümünde yoğun şekilde tartışılmış olan bu temel varsayımına katılımcılar, iktisatçıların uzlaşmadığı görüşündedirler. Birinci bölümde incelenmiş olan pozitif-normatif iktisat ayrımı anket kapsamında katılımcılara, ‘Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayırım yapılabilir’ şeklinde yöneltilmiş olup bu temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %39’luk kısmı katılmış, yaklaşık %30’luk kısım bu temel varsayımına tarafsız kalmışlardır. Çalışmanın ilk bölümünde pozitif-normatif ayrımın iktisadın yararına olacağı ve bu ayırım neticesinde pozitif iktisadın ön planda tutulduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayırım yapılabileceği temel varsayımına katıldıkları söylenebilir. ‘İktisatçılar, normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunabilirler’ temel varsayımına katılımcıların katılıp katılmama durumu yüzdesel olarak birbirine yakın olarak gerçekleşmiş olup katılımcıların yaklaşık %21’i tarafsız kalmışlardır.

Şekil-9’da katılımcıların bu temel varsayımlara verdikleri cevapların ortalamaları sunulmaktadır.

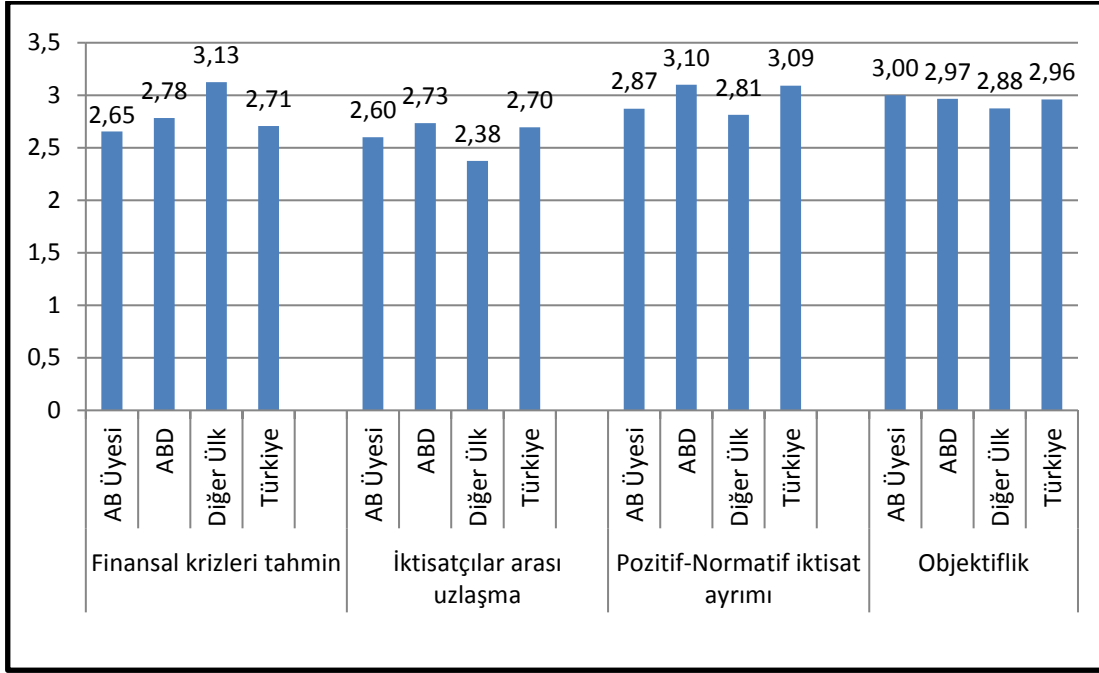
Şekil- 9: İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar

Buna göre ankete katılan katılımcılar ‘Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayrım yapılabilir’ temel varsayımına diğer varsayımlardan ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Ankete katılan katılımcılar ‘İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar’ temel varsayımına, diğer varsayımlara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Şekil-10’da eğitim alınan ülke grubuna göre iktisatçıların iktisat ‘yapma’ temel varsayımlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 10: Eğitim Ülkesi ve İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar

Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Buna göre ‘İktisatçılar finansal krizleri önceden tahmin edemezler’ temel varsayımına eğitiminin en az bir aşamasını diğer ülke eğitim kurumunda alan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Bu temel varsayımına eğitiminin en az bir aşamasını AB üyesi eğitim kurumlarında alan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=1.06, p:0.3652$).

‘İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar’ temel varsayımına eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumlarında almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Bu temel varsayımına diğer

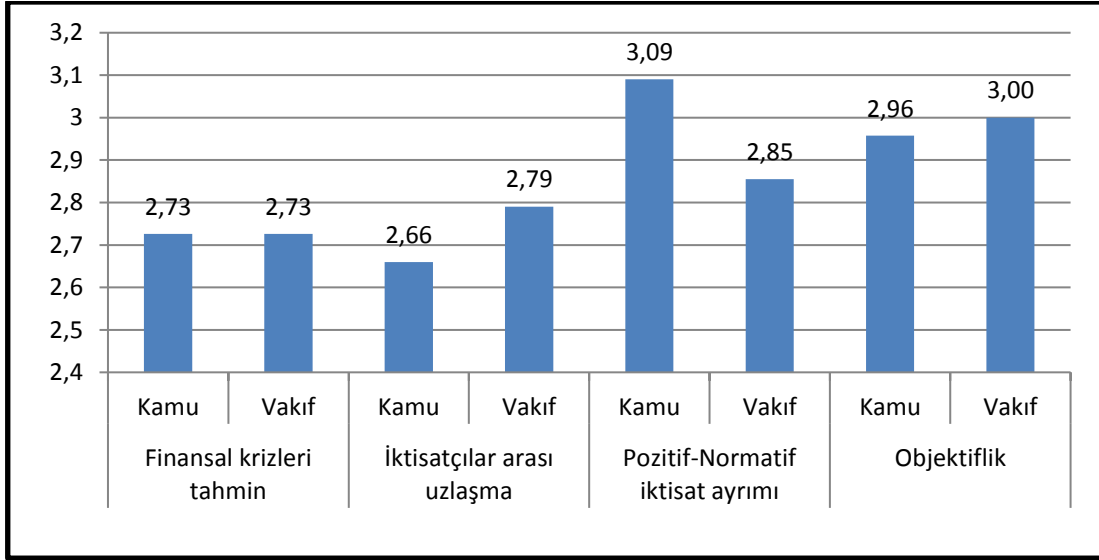
ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını tamamlamış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.58, p:0.6255$).

‘Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayırım yapılabilir’ temel varsayımına ABD eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Bu temel varsayımına diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=1.00, p:0.3905$).

‘İktisatçılar, normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunabilirler’ temel varsayımına katılımcılardan AB üyesi eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olanlar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Eğitiminin en az bir aşamasını diğer ülke eğitim kurumlarında almış olan katılımcılar bu temel varsayımına diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.06, p:0.9829$).

Şekil-11’de bu 4 temel varsayımın çalışılan kuruma göre ortalaması sunulmaktadır.

Şekil- 11: Çalışılan Kurum ve İktisatçılar ve İktisat ‘Yapma’: Ortalamalar

Buna göre ‘İktisatçılar finansal krizleri önceden tahmin edemezler’ temel varsayımında kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar ile vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılar arasında önemli derecede bir fark görülmemektedir. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.00, p:0.9985$).

‘İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.77, p:0.3805$).

‘Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayrım yapılabilir’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=2.71, p:0.1002$).

‘İktisatçılar, normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunabilirler’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar,

vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.08$, $p:0.7779$).

4.1.6. İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler

Lisans ve lisansüstü iktisat eğitiminin nasıl tasarlanması gerektiği son yıllarda akademik iktisatçılar arasında önemli tartışma konularından biridir. Bu tartışmaları kapsamak üzere soru formunda Türkiye’de lisansüstü eğitimin tasarımının ABD’nin örnek alınıp alınmayacağı, ders kitaplarındaki standart genel denge modellerinin geliştirmekte olan ülkelere uygunluğu, lisans eğitiminin kurumların incelenmesi kapsayacak şekilde genişletilmesi ve lisans eğitiminde piyasa başarısızlıklarına mı devlet başarısızlıklarına mı ağırlık verilmesi gerektiğine dair 4 ifade yer almıştır. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum; (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li ölçek üzerinden alınmıştır.

Tablo-16’da bu ifadeler sunulmaktadır.

Tablo- 16: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Anket Soruları

Değişken Adı	Anket Soruları
ABD İktisat Eğitimi	Türkiye’de lisansüstü iktisat eğitimi Amerika Birleşik Devletleri programları örnek alınarak tasarlanmalıdır.
Ders Kitaplarının GOÜ’ye Uygunluğu	Ders kitaplarında öğretilen rekabetçi denge modelleri gelişmiş ülkelere yöneliktir ve Türkiye gibi geliştirmekte olan ülke ekonomilerini anlamak bakımından çok anlamlı değildir.
Kurumların Analizinin Dâhil Edilmesi	Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır.
Devlet Başarısızlığının Önceliği	Temel mikro ve makro ekonomi derslerinde, devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlıklarından daha fazla ağırlık verilmelidir.

Tablo-17’de bu temel varsayıma katılımcıların verdikleri cevapların dağılımları sunulmaktadır.

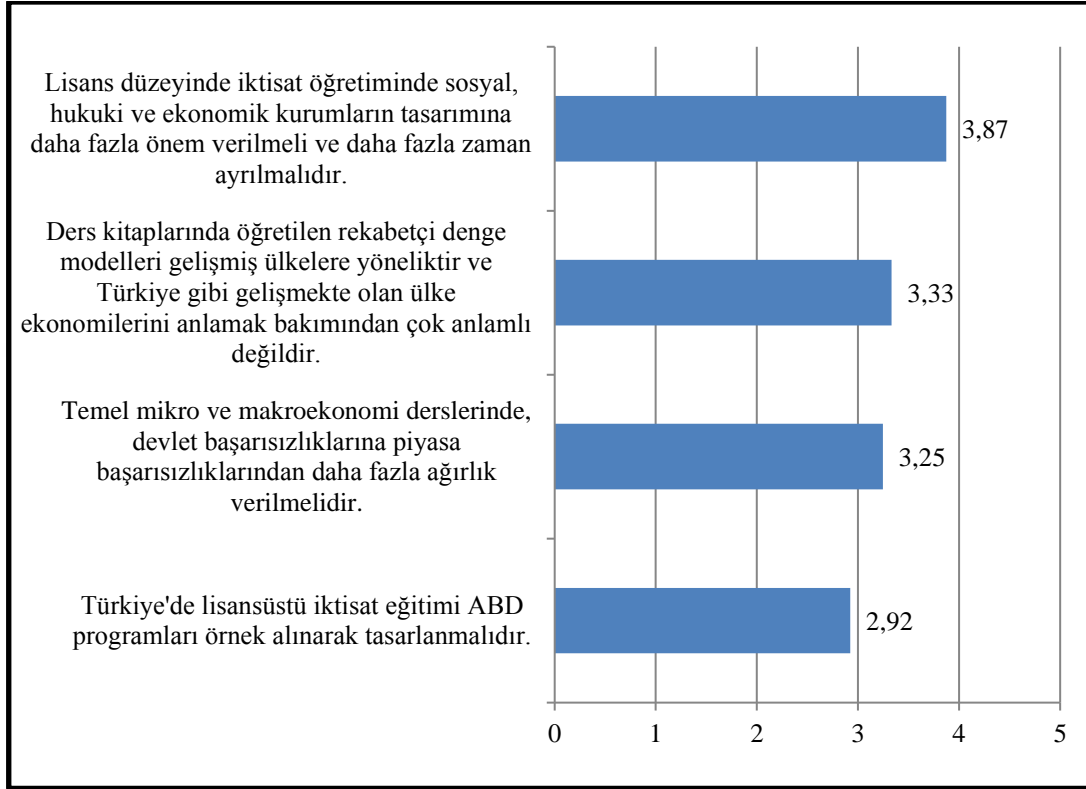
Tablo- 17: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Cevapların Dağılımı

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Genel Toplam
ABD İktisat Eğitimi	%13,70	%24,89	%28,54	%21	%11,87	%100
Ders Kitaplarının GOÜ’ye Uygunluğu	%5,94	%21,69	%17,35	%43,15	%11,87	%100
Kurumların Analizinin Dâhil Edilmesi	%2,74	%8,22	%11,64	%53,88	%23,52	%100
Devlet Başarısızlığının Önceliği	%3,65	%21,69	%29,68	%36,30	%8,68	%100

Buna göre ‘Türkiye’de lisansüstü iktisat eğitimi ABD programları örnek alınarak tasarlanmalıdır’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %38’lik kısmı katılmadıklarını ifade etmişlerdir. ‘Ders kitaplarında öğretilen rekabetçi denge modelleri gelişmiş ülkelere yöneliktir ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak bakımından çok anlamlı değildir’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %55 gibi önemli bir kısmı katılmıştır. ‘Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık olarak %77’i katılmışlardır. ‘Temel mikro ve makroekonomi derslerinde, devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlıklarından daha fazla ağırlık verilmelidir’ temel varsayımına katılımcıların yaklaşık %44’ü katılırken yaklaşık %30’luk kesim bu temel varsayıma tarafsız kaldıklarını belirtmişlerdir.

Şekil-12’de katılımcıların bu temel varsayımlara verdikleri cevapların ortalamaları sunulmaktadır.

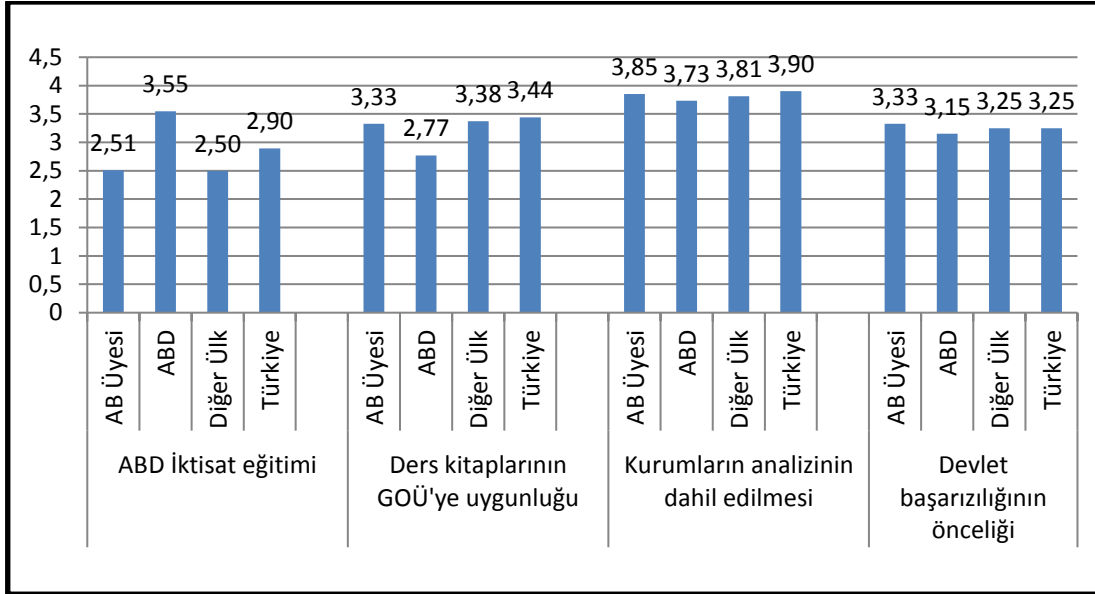
Şekil- 12: İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar

Buna göre, ‘Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır’ temel varsayımına katılımcılar, diğer temel varsayımlara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. ‘Türkiye’de lisansüstü iktisat eğitimi ABD programları örnek alınarak tasarlanmalıdır’ temel varsayımına katılımcılar, diğer 3 temel varsayıma göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Şekil-13'de eğitim alınan ülke durumuna göre iktisat eğitimi varsayımlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Şekil- 13: Eğitim Ülkesi ve İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar

Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda alan katılımcıların, 'Türkiye'de lisansüstü iktisat eğitimi ABD programları örnek alınarak tasarlanmalıdır' temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Bu temel varsayımına diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=8.54, p:0.0000$).

Bütün eğitim aşamasını Türkiye'de tamamlayan katılımcıların, 'Ders kitaplarında öğretilen rekabetçi denge modelleri gelişmiş ülkelere yöneliktir ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak bakımından çok anlamlı değildir' temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda alan

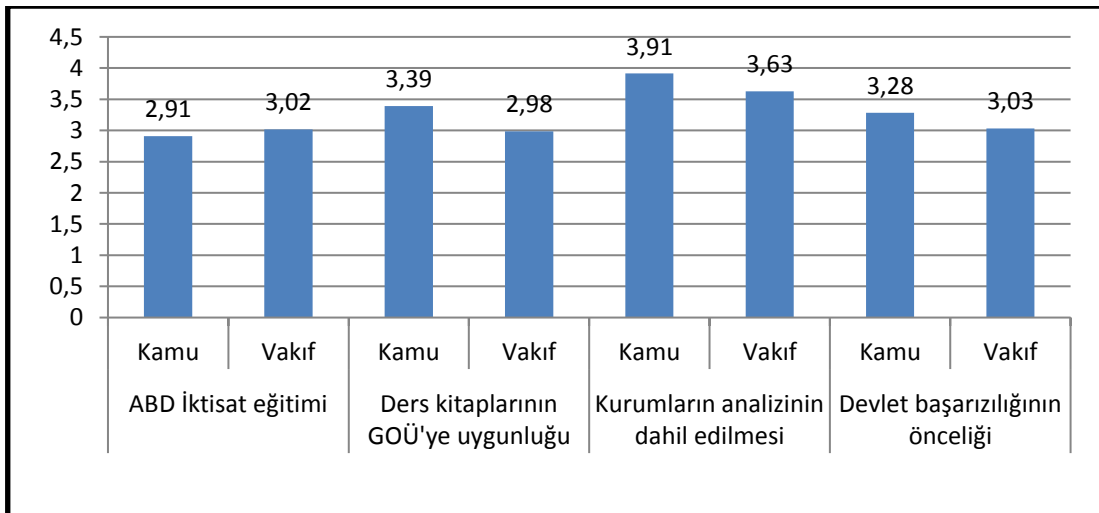
katılımcılar bu temel varsayıma diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=6.25, p:0.0004$).

Eğitiminin tüm aşamasını Türkiye’de tamamlamış olan katılımcılar, ‘Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Bu temel varsayıma eğitiminin en az bir aşamasını ABD eğitim kurumunda almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.56, p:0.6386$).

Eğitiminin en az bir aşamasını AB üyesi eğitim kurumlarında tamamlamış olan katılımcılar, ‘Temel mikro ve makroekonomi derslerinde, devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlıklarından daha fazla ağırlık verilmelidir’ temel varsayımına, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Bu temel varsayıma ABD eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.3, p:0.8256$).

Şekil-14 de bu temel varsayımlar akademisyenlerin görev aldıkları kuruma göre ortalamaları sunmaktadır.

Şekil- 14: Çalışılan Kurum ve İktisat Eğitimine İlişkin Görüşler: Ortalamalar

‘Türkiye’de lisansüstü iktisat eğitimi ABD programları örnek alınarak tasarlanmalıdır’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha az katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.41, p:0.5234$).

‘Ders kitaplarında öğretilen rekabetçi denge modelleri gelişmiş ülkelere yöneliktir ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak bakımından çok anlamlı değildir’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=7.14, p:0.0078$).

‘Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=4.72, p:0.0304$).

‘Temel mikro ve makroekonomi derslerinde, devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlıklarından daha fazla ağırlık verilmelidir’ temel varsayımına kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=3.29, p:0.0705$).

4.2. Kolektivist-Liberteryen Eğilimler

İktisatçıların devletin ya da piyasanın rolüne dair görüşleri kolektivist-liberteryen felsefi ya da normatif kabulleri ile de ilgili olması beklenir. Bu açıdan katılımcılara devletin ve piyasanın görece rolüne dair görüşlerini belirli ifadeler üzerinden 10’lu bir ölçek üzerinden (ölçeğin bir ucu tam liberteryen kabule, diğer ucu tam kolektivist kabule dair tercihi sunmaktadır) belirtmeleri istenmiştir.

Tablo-18’de bu ifadeler uç değerlerde yer alan ifadeleri ile sunulmaktadır.

Tablo- 18: Kolektivist-Liberteryen Eğilimler Anket Soruları

Değişken İsimleri	Anket Soruları	
Gelir Eşitsizliği	(1) Bireysel çabaları özendirmek için gelir eşitsizliğine katlanmak gerekir.	(10) Gelirler daha eşit hale getirilmelidir.
Kamu-Özel Sektör Ağırlığı	(1) Ekonomide özel sektörün ağırlığının artması gerekir.	(10) Ekonomide kamunun ağırlığının artması gerekir.
Devlet-Birey Sorumluluğu	(1) Bireyler kendi geçimlerinden daha fazla sorumlu olmalıdır.	(10) Devlet tüm vatandaşlarının geçimlerini temin etmek için daha fazla sorumluluk almalıdır.
Rekabet	(1) Rekabet, üretkenliği ve yenilikçiliği artırır.	(10) Rekabetin fazlası toplumsal refahın azalmasına yol açar.
Refah Artışı-Çalışma	(1) Daha iyi bir hayat, çok çalışma ile sağlanabilir.	(10) Daha iyi bir hayat, çalışma dışındaki faktörlere daha çok bağlıdır.
Refah Artışı-Çıkar Çatışması	(1) Ekonomide, tüm bireylerin birbirinin refahını azaltmadan bireysel refahlarını artırmaya yetecek derecede kaynak vardır.	(10) Ekonomi sıfır toplamlı bir oyundur ve bireysel refah başkalarının refah azalışı pahasına elde edilebilir.
Özel Sektöre Müdahale	(1) Devlet firmalara (özel sektöre) daha fazla özgürlük alanı tanımalıdır.	(10) Devlet firmaları (özel sektörü) daha etkili bir şekilde kontrol etmelidir.

Tablo-19’da bu ifadeler verilen cevapların dağılımı sunulmaktadır.

Tablo- 19: Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Cevapların Dağılımları

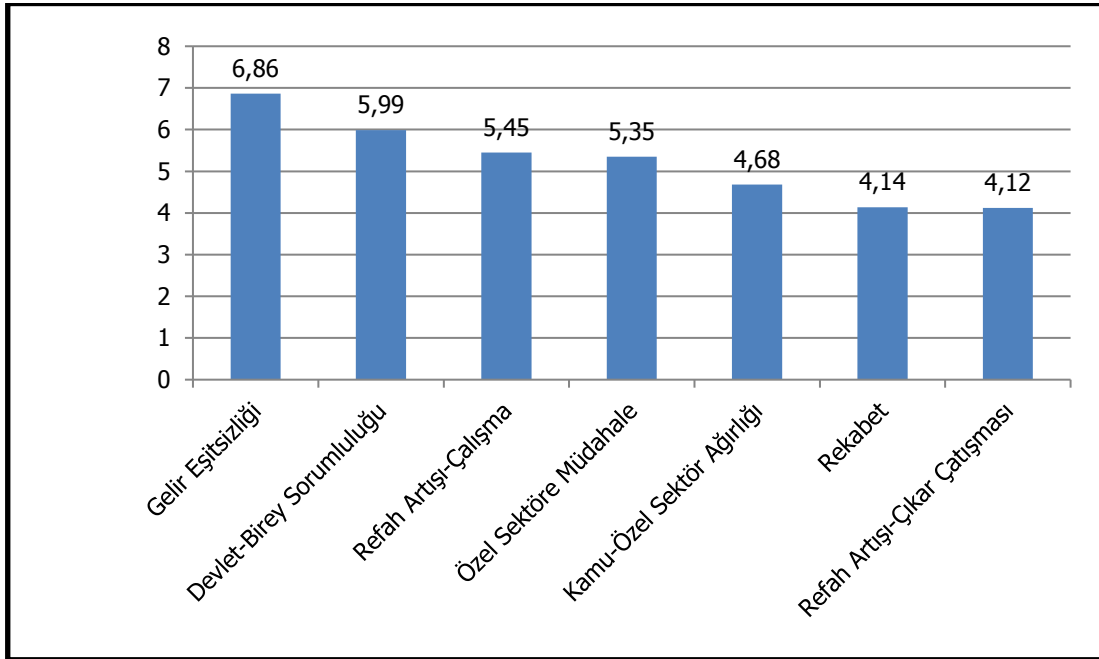
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Gelir Eşitsizliği	%2,3	%3,8	%8	%9,9	%9	%8,6	%8,9	%15	%13,5	%21
Kamu-Özel Sektör Ağırlığı	%9,5	%9,5	%15	%15	%20,0	%8	%7	%8,5	%3	%4,5
Devlet-Birey Sorumluluğu	%4,9	%4,9	%10,9	%11	%10	%14,4	%14,4	%11	%8	%11
Rekabet	%16,6	%14,6	%20	%10,0	%10,5	%7	%7,0	%7,3	%3,2	%3,8
Refah Artışı-Çalışma	%8,8	%8	%11	%9,3	%14,3	%10	%10	%14,6	%6,3	%7,7
Refah Artışı-Çıkar Çatışması	%16,7	%13	%18,9	%14	%7	%11,2	%6,5	%6	%3	%3,7
Özel Sektöre Müdahale	%7,8	%8,8	%10	%13	%14	%9	%13	%12,3	%7,3	%4,8

Buna göre katılımcıların kodlamaları 1 numaralı ölçeğe yaklaştıkça katılımcıların bu görüşe dair liberteryen eğilimde olduklarını, 10 numaralı ölçeğe

yaklaştıkça kolektivist eğilimde olduklarını göstermektedir. İlk görüş için birinci ölçekteki ‘Bireysel çabaları özendirmek için gelir eşitsizliğine katlanmak gerekir’ ile son ölçekteki ‘Gelirler daha eşit hale getirilmelidir’ görüşünde katılımcılar önemli bir oranda kolektivist eğilimi belirten 6 ile 10 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. ‘Ekonomide özel sektörün ağırlığının artması gerekir’ görüşü ile ‘Ekonomide kamunun ağırlığının artması gerekir’ görüşü arasında katılımcılar liberteryen eğilimi belirten 1 ile 5 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. Birinci ölçekteki ‘Bireyler kendi geçimlerinden daha fazla sorumlu olmalıdır’ ile son ölçekteki ‘Devlet tüm vatandaşlarının geçimlerini temin etmek için daha fazla sorumluluk almalıdır’ görüşünde katılımcılar kolektivist eğilimi belirten 6 ile 10 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. ‘Rekabet, üretkenliği ve yenilikçiliği artırır’ görüşü ile ‘Rekabetin fazlası toplumsal refahın azalmasına yol açar’ görüşüne katılımcılar liberteryen eğilimi belirten 1 ile 5 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. ‘Daha iyi bir hayat, çok çalışma ile sağlanabilir’ ile ‘Daha iyi bir hayat, çalışma dışındaki faktörlere daha çok bağlıdır’ görüşleri noktasında katılımcıların kolektivist eğilimi belirten 6 ile 10 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. ‘Ekonomide, tüm bireylerin birbirinin refahını azaltmadan bireysel refahlarını artırmasına yetecek derecede kaynak vardır’ ölçeği ile ‘Ekonomi sıfır toplamlı bir oyundur ve bireysel refah başkalarının refah azalışı pahasına elde edilebilir’ ölçeğinde katılımcılar genel anlamda liberteryen eğilimi belirten 1 ile 5 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır. ‘Devlet firmalara (özel sektöre) daha fazla özgürlük alanı tanımalıdır’ görüşü ile ‘Devlet firmaları (özel sektörü) daha etkili bir şekilde kontrol etmelidir’ görüşü arasından, ankete katılan katılımcıların bariz şekilde bir görüşe yöneldikleri görülmemekle birlikte kolektivist görüşü belirten 6 ile 10 ölçekleri arasında yoğunlaşmışlardır.

Şekil-15’te bireysel sorumluluk bakımından tartışmalı olarak görülebilecek bazı görüşlerin liberteryen eğilimde mi yoksa kolektivist eğilimde mi olması gerektiğine dair iktisatçıların 10 basamak ölçekli bir soruya verdikleri cevapların ortalamaları sunulmaktadır. Daha yüksek değerler söz konusu görüşlerin daha fazla kolektivist eğilimde olduğunu (veya daha az liberteryen eğilim) göstermektedir.

Şekil- 15: Kolektivist-Liberteriyen Eğilimler: Ortalamalar

Katılımcılar gelirlerin daha eşit hale getirilmesi gerektiği ya da gelir eşitsizliğine katlanmak gerektiği görüşüne diğer görüşlere göre ortalama olarak daha çok kolektivist (daha az liberteriyen) eğilimdedirler. Katılımcılar refah artışının tüm bireylerin birbirinin refahını azaltmadan bireysel refahı artırıp artıramayacağı görüşüne diğer görüşlere göre ortalama olarak daha az kolektivist (daha fazla liberteriyen) eğilimdedir.

Bu yedi ilişkiye dair görüşler için faktör analizi (temel bileşenler yöntemi ile) refah artışı-çıkar çatışması görüşü dışarıda bırakılarak yürütülmüş ve faktör analizi 2 ayrı faktöre işaret etmiştir. İlk faktörde kamu-özel sektör ağırlığı, rekabet, refah artışı-çalışma ve özel sektöre müdahale görüşleri (*Cronbach's alpha* katsayısı 0,78) ve ikinci faktörde gelir eşitsizliği, devlet-birey sorumluluğu görüşleri (*Cronbach's alpha* katsayısı 0,64) yer almaktadır. Bu görüşler iki ayrı grupta ortalamaları alınarak incelenmiştir.

Tablo-20’de akademik unvana göre iki faktör grubu için ortalama değerleri sunmaktadır.

Tablo- 20: Akademik Unvan ve Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar

	Faktör 1			Faktör 2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Araştırma Görevlisi	5.143	1.910	99	6.777	2.27	99
Dr. Araş. Görevlisi	4.807	1.777	39	6.307	2.456	39
Dr. Öğretim Üyesi	4.717	1.980	124	6.544	2.026	124
Doçent Dr.	4.908	2.093	85	6.323	2.25	85
Profesör Dr.	4.972	2.072	91	6.054	2.278	91
Toplam	4.912	1.987	438	6.431	2.223	438

Buna göre ankete katılan katılımcılar ilk faktör grubunu, ikinci faktör grubuna göre ortalama olarak daha fazla liberteryen eğilimde (daha az kolektivist eğilimde) görmektedirler. İlk faktör grubu için, araştırma görevlisi unvanındaki katılımcılar diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimde iken, doktor öğretim üyesi unvanındaki katılımcılar diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla liberteryen eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(4, 433)=0.68$, $p:0.6065$). İkinci faktör grubu için araştırma görevlisi unvanındaki katılımcılar diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimde iken, profesör unvanındaki katılımcılar diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla liberteryen eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(4, 433)=1.42$, $p:0.2268$).

Tablo-21’de eğitim alınan ülke grubuna göre iki faktör grubu için ortalama değerler sunulmaktadır.

Tablo- 21: Eğitim Alınan Ülkeye Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar

	Faktör 1			Faktör 2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
AB Üyesi	4.990	2.254	55	6.809	2.393	55
ABD	4.679	2.138	60	6.158	2.189	60
Diğer Ülke	5.937	2.180	16	6.156	2.314	16
Türkiye	4.890	1.893	305	6.414	2.191	305
Toplam	4.912	1.991	436	6.419	2.221	436

Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Buna göre ankete katılan katılımcılar ilk faktör grubunu, ikinci faktör grubuna göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimde görmektedirler. İlk faktör grubu için, diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimde iken, ABD eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla liberteryen eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=1.74, p:0.1589$). İkinci faktör grubu için AB üyesi eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimde iken, diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla liberteryen eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.92, p:0.4334$).

Tablo-22’de lisans eğitimini iktisat alanında alan katılımcılar ile lisans eğitimini iktisat alanında almayan katılımcıların iki faktör grubu için ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 22: Lisans Eğitimine Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar

	Faktör 1			Faktör 2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
İktisat	4.959	2.038	343	6.567	2.25	343
Başka Bir Alan	4.728	1.794	94	5.957	2.064	94
Toplam	4.910	1.989	437	6.435	2.223	437

Ankete katılan katılımcılar ilk faktör grubunu ikinci faktör grubuna göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimde görmektedirler. İlk faktör grubu için lisans eğitimini iktisat alanında alan katılımcılar, lisans eğitimini iktisat alanında almayanlara göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 435)=1.00, p:0.3187$). İkinci faktör grubu için lisans eğitimini iktisat alanında alan katılımcılar, lisans eğitimini iktisat alanında almayanlara göre ortalama olarak daha fazla kolektivist eğilimdedirler. Burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 435)=5.60, p:0.0184$).

Tablo-23'de cinsiyet durumuna göre iki faktör grubu için ortalamaları sunmaktadır.

Tablo- 23: Cinsiyete Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar

	Faktör 1			Faktör 2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Erkek	4.790	2.005	311	6.3	2.256	311
Kadın	5.208	1.916	127	6.751	2.114	127
Toplam	4.912	1.987	438	6.431	2.223	438

Buna göre katılımcılar cinsiyet ayrımına göre incelendiğinde iktisatçılar ilk faktör grubunu ikinci faktör grubuna göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimde görmektedirler. İlk faktör grubu için erkek iktisatçılar, kadın iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimdedirler. Burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=4.01, p:0.0458$).

İkinci faktör grubu için erkek iktisatçılar, kadın iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimindedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=3.74, p:0.0538$).

Tablo-24'te katılımcıların çalıştığı kuruma göre iki faktör grubu için ortalamaları sunmaktadır.

Tablo- 24: Çalışılan Kuruma Göre Kolektivist-Liberteryen Eğilimler: Ortalamalar

	Faktör 1			Faktör 2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Kamu	4.962	1.961	376	6.428	2.213	376
Vakıf	4.608	2.128	62	6.451	2.298	62
Toplam	4.912	1.987	438	6.431	2.223	438

Buna göre ankete katılan katılımcılar çalıştıkları kurumun yapısına göre (kamu-devlet) ilk faktör grubunu, ikinci faktör grubuna göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimde görmektedirler. İlk faktör grubu için kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla kolektivist (daha az liberteryen) eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=1.68, p:0.1950$). İkinci faktör grubu için kamu üniversitelerinde görev alan iktisatçılar, vakıf üniversitelerinde görev alan iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla liberteryen (daha az kolektivist) eğilimdedirler. Ancak burada uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.01, p:0.9388$).

4.3. Politikalar Arası Çatışma ve Değişim Oranlarına Dair Görüşler

Politika tartışmalarındaki görüş farklılıklarının önemli nedenlerinden biri olarak politikalar arasındaki çatışmalara atfedilen değerler görülebilir. Bazı görüşler çeşitli politika amaçları arasında değişim oranları (*trade-off*) olduğunu belirtmektedir. Buna göre bir amacı gerçekleştirmek için diğer bir amaçtan belli bir kayba katlanmak gerekmektedir. Bu bağlamda soru formu Türkiye örneği üzerinden “ekonomik büyüme” ile diğer bazı politikalar arasında katılımcıların tercih

yapmalarını isteyen 6 ifadeyi içermektedir. İfadeler 5’li ölçekle sunulmuş olup (1) diğer politikanın ağırlıkta olması gerektiğine dair görüşü; (5) ekonomik büyümenin ağırlıkta olması gerektiğine dair görüşü belirtmektedir. Aynı zamanda ekonomik politika ile diğer politika arasında katılımcı eğer bir değişim oranı ya da çatışma bulmuyorsa bunu belirtmesini sağlayan bir seçenekte ölçeğe eklenmiştir.

Ekonomik büyüme karşısında ağırlıklandırılması istenen diğer politikalar “gelir dağılımı”, “çevre koruma”, “sosyal yardımlar”, “tüketici hakları”, “çalışan hakları” ve “yaşam koşulları”dır.

Tablo-25’te politika tercihlerine dair katılımcıların verdikleri cevap dağılımları sunulmaktadır. Katılımcılar “ekonomik büyüme” ile diğer politika görüşleri arasında değişim oranı olabilecek 6 görüşte de “ekonomik büyüme” karşısındaki diğer politikayı genel anlamda önemli görmekte-dirler.

Tablo- 25: Politikalar Arası Çatışma ve Değişim Oranları Cevapların Dağılımları

	(1) Diğer Politika Çok Önemli	(2) Diğer Politika Önemli	(3) Eşit Ağırlıklı	(4) Ekonomik Büyüme Önemli	(5) Ekonomik Büyüme Çok Önemli	(0) Bu İki Arasında Bir Değişim Oranı Olduğunu Düşünmüyorum	Genel Toplam
Gelir Dağılımı	%23,06	%42,01	%3,88	%14,84	%4,79	%11,42	%100
Çevre Koruma	%25,11	%42,01	%6,85	%13,24	%3,20	%9,59	%100
Sosyal Yardımlar	%8,22	%39,50	%11,64	%20,55	%7,08	%13,01	%100
Tüketici Hakları	%15,30	%43,84	%7,76	%12,10	%4,11	%16,89	%100
Çalışan Hakları	%29,22	%40,87	%7,31	%7,76	%2,28	%12,56	%100
Yaşam Koşulları	%31,96	%42,24	%3,42	%7,76	%2,74	%11,87	%100

4.4. Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü

Toplumda var olan bazı hizmetlerin devlet tarafından mı yerine getirileceği yoksa bireysel olarak mı yerine getirileceği daima tartışma konusu olmuştur. Bu bölümde 6 temel hizmetin devlet tarafından mı yoksa birey tarafından mı karşılanması gerektiğine dair önermeler incelenmiştir. Katılımcılardan çeşitli hizmetlere ilişkin olarak 1 (devlet sorumluluğu) ile 10 (bireysel sorumluluk) ölçeği arasında bir tercihte bulunmaları istenmiştir. Tercihler 1’e doğru yaklaşırken devlet sorumluluğu, 10’a doğru yaklaşırken birey sorumluluğu yönünde görüş ifade edilmektedir.

Tablo-26’da bu 6 hizmetin devlet sorumluluğunda mı yoksa bireysel sorumlulukta mı olması gerektiği ile ilgili cevapların dağılımları sunulmaktadır.

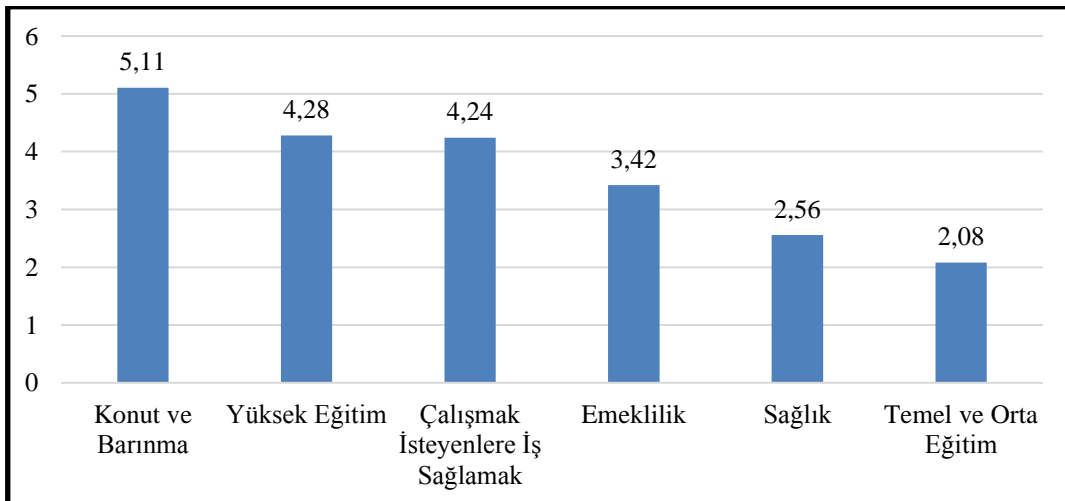
Tablo- 26: Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü Cevap Dağılımları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Emeklilik	%34,5	%12,8	%12,6	%7,8	%13	%3,8	%6,1	%5	%1,9	%2,5
Konut ve Barınma	%13	%6,8	%9	%11	%16	%12,5	%11,9	%9	%4,3	%6,5
Temel ve Orta Eğitim	%62	%17,3	%6,2	%3,2	%3,5	%1,4	%1,4	%2	%0,91	%2,09
Yüksek Eğitim	%22	%13	%14	%9	%9,1	%8,2	%6,4	%8	%3,7	%6,4
Sağlık	%48,7	%18,5	%10,4	%5,7	%6,8	%1,8	%1,8	%3	%1,8	%2,1
Çalışmak İsteyenlere İş Sağlamak	%19,4	%9,9	%13,7	%13	%15,5	%8,3	%8,3	%6	%2,7	%3,2

Katılımcılar 6 hizmet içinde sorumluluğun genel anlamda devlette olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bireysel sorumluluğa eğilimin az olduğu görülmektedir. Temel ve orta eğitim hizmeti için katılımcılar yaklaşık olarak %62 oranla tamamen devlet sorumluluğunu belirten “1” ölçeğini işaretlemişlerdir. Sağlık hizmeti için katılımcılar yaklaşık olarak %48,5 oranla tamamen devlet sorumluluğunu işaretlemişlerdir.

Şekil-16’da devletin müdahalesi bakımından tartışılabilir olarak görülebilecek bazı hizmetlerin devletin sorumluluğunda mı yoksa bireysel sorumlulukta mı olması gerektiğine dair katılımcıların 10 basamak ölçekli bir soruya verdikleri cevapların ortalamaları gösterilmektedir.

Şekil- 16: Sosyal Hizmetler ve Devletin Rolü: Ortalamalar

Daha yüksek değerler söz konusu hizmetin bireysel sorumlulukta olmasına verilen daha yüksek desteği (ve daha az devlet sorumluluğunu) ifade etmektedir. Katılımcılar konut ve barınma sosyal hizmetini diğer hizmetlere göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumlulukta görmektedirler. Yüksek eğitim ve çalışmak isteyenlere iş sağlamak, konut ve barınmadan sonra gelip yakın olarak gerçekleşmiştir. Emeklilik ve sağlık hizmeti, yüksek eğitim ve çalışmak isteyenlere iş sağlamak hizmetinden sonra gelirken katılımcılar temel ve orta eğitim hizmetini diğer hizmetlere göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunda görmektedirler.

Bu altı hizmete dair görüşlerin faktör analizi (temel bileşenler yöntemi ile) yürütölmüş ve faktör analizi 2 ayrı faktöre işaret etmiştir. İlk faktörde emeklilik, temel ve orta eğitim ve sağlık (*Cronbach's alpha* katsayısı 0.75) ve ikinci faktörde konut ve barınma, yüksek eğitim ve çalışmak isteyenlere iş sağlamak (*Cronbach's alpha* katsayısı 0.67) yer almıştır. Bunu dikkate alarak bu hizmetler iki ayrı grupta ortalamaları alınmak suretiyle incelenmiştir.

Tablo-27'de akademik unvana göre bu iki hizmet grubu için ortalamaları sunmaktadır.

Tablo- 27: Akademik Pozisyona Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış

	Sosyal Hizmet-1			Sosyal Hizmet-2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Araştırma Görevlisi	2.629	1.775	99	4.350	2.017	99
Dr. Araş. Görevlisi	2.658	2.021	39	4.504	2.296	39
Dr. Öğretim Üyesi	2.534	1.780	124	4.913	2.092	124
Doçent Dr.	2.913	1.976	85	4.333	2.018	85
Profesör Dr.	2.754	1.942	91	4.457	2.027	91
Toplam	2.686	1.870	438	4.542	2.071	438

Ortalamalara bakıldığında katılımcılar ilk hizmet grubunu ikinci hizmet grubuna göre daha fazla devlet sorumluluğunda görmektedirler. İlk hizmet grubu için doçent unvanlı katılımcılar, diğerlerinden ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu desteklemektedir. Doktor öğretim üyesi unvanlı katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu desteklemektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(4, 433)=0.57, p:0.6846$).

Konut ve barınma, yüksek eğitim ve çalışmak isteyenlere iş sağlamak hizmet grubu için doktor öğretim üyesi unvanındaki katılımcılar diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu desteklemektedirler. Bu faktör grubu içinde doçent unvanına sahip olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu desteklemektedirler. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(4, 433)=1.47, p:0.2089$).

Tablo-28’de eğitim alınan ülke grubuna göre iki hizmet grubu için ortalamaları sunmaktadır.

Tablo- 28: Eğitim Alınan Ülkeye Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış

	Sosyal Hizmet-1			Sosyal Hizmet-2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
AB Üyesi	2.466	1.839	55	3.993	2.203	55
ABD	2.588	1.614	60	5.166	2.442	60
Diğer Ülke	2.791	2.279	16	3.937	1.793	16
Türkiye	2.738	1.911	305	4.554	1.957	305
Toplam	2.685	1.874	436	4.545	2.074	436

Katılımcıların eğitim aldıkları ülkenin kurumsal, ekonomik ve sosyal yapısı, o ülkede verilen iktisat eğitimi akademisyenlerin devletin ve bireyin rolüne dair bakış açılarını şekillendirmesi beklenebilir. Anket formunda katılımcılara lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmacı olarak hangi ülke eğitim kurumlarından eğitim aldığı sorulmuştur. Eğitim alınan ülkeler: AB üyesi ülkeler, ABD, diğer ülkeler ve Türkiye olarak sınıflanmıştır. Katılımcı eğitim aşamalarının herhangi birinde bu ülke gruplarından birinde eğitim aldı ise o kategori içinde değerlendirilmiştir. Katılımcılar emeklilik, temel ve orta eğitim ile sağlık hizmet grubunu; konut ve barınma, yüksek eğitim ve çalışmak isteyenlere iş sağlamaktan oluşan hizmet grubuna göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunda olarak gözlemlenmişlerdir. Ayrıca ilk hizmet grubu için diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu desteklemektedirler. AB üyesi eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu desteklemektedirler. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı

bir fark ortaya koymamıştır ($F(3, 432)=0.40, p:0.7527$). İkinci hizmet grubu için ABD eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu desteklemektedirler. Diğer ülke eğitim kurumlarında eğitiminin en az bir aşamasını almış olan katılımcılar, diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu desteklemektedirler. İkinci hizmet grubu için uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(3, 432)=3.61, p:0.0134$).

Tablo-29’da katılımcıların lisans eğitimini aldıkları alana göre iki hizmet grubu için ortalamaları sunmaktadır.

Tablo- 29: Lisans Eğitime Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış

	Sosyal Hizmet-1			Sosyal Hizmet-2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
İktisat	2.644	1.87	343	4.535	2.099	343
Başka Bir Alan	2.847	1.884	94	4.556	1.985	94
Toplam	2.688	1.872	437	4.540	2.073	437

Buna göre katılımcılar birinci hizmet gurubu (eğitim, temel ve orta eğitim, sağlık) ile ikinci hizmet gurubu (konut ve barınma, yüksek eğitim, çalışmak isteyenlere iş sağlamak) bu çerçevede değerlendirilmiş olup, katılımcılar ilk hizmet grubunu ikinci hizmet grubuna göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunda görmüşlerdir. İlk hizmet grubu için lisans eğitimini iktisat alanında alan katılımcıların, lisans eğitimini iktisat alanında almayan katılımcılara göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu destekledikleri görülmektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 435)=0.87, p:0.3519$). İkinci hizmet grubu için lisans eğitimini iktisat alanında almış olan katılımcıların, lisans eğitimini iktisat alanında almayan katılımcılara göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunu destekledikleri görülmektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 435)=0.01, p:0.9299$).

Tablo-30'da cinsiyet dağılımına göre iki hizmet grubunda ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 30: Cinsiyete Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış

	Sosyal Hizmet-1			Sosyal Hizmet-2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Erkek	2.831	1.970	311	4.685	2.182	311
Kadın	2.330	1.550	127	4.191	1.728	127
Toplam	2.686	1.870	438	4.542	2.071	438

İktisatçıların cinsiyetlerine göre devlete ve bireye bakış açılarında değişim beklenebilir. Bu duruma göre iktisatçıların, birinci hizmet grubunu ikinci hizmet grubuna göre ortalama olarak daha fazla devlet sorumluluğunda buldukları görülmektedir. Birinci hizmet grubu için erkek iktisatçılar, kadın iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu desteklemektedirler. Uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=6.55, p:0.0108$). İkinci hizmet grubu için erkek iktisatçıların, kadın iktisatçılara göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu destekledikleri görülmektedir. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur ($F(1, 436)=5.18, p:0.0233$).

Tablo-31'de katılımcıların çalıştığı kurumun söz konusu hizmetler açısından devletin ve bireyin rolüne bakışının farklılaşabileceği öngörüsüyle her iki hizmet grubu için ortalamalar arasındaki farklar incelenmiştir.

Tablo- 31: Çalışılan Kurumuna Göre Sosyal Hizmetlerde Devletin Rolüne Bakış

	Sosyal Hizmet-1			Sosyal Hizmet-2		
	Ortalama	St. Sapma	N	Ortalama	St. Sapma	N
Kamu	2.684	1.882	376	4.572	2.106	376
Vakıf	2.698	1.815	62	4.360	1.850	62
Toplam	2.686	1.870	438	4.542	2.071	438

Buna göre katılımcılar ilk hizmet grubunu, ikinci hizmet grubuna göre ortalama olarak daha çok devlet sorumluluğunda görmektedirler. İlk hizmet grubu için kamu üniversitelerinde görev alan katılımcılar ile vakıf üniversitelerinde görev alan katılımcılar arasında önemli bir fark gözlemlenmemiştir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.00, p:0.9549$). İkinci hizmet grubu için kamu üniversitelerinde görev alan katılımcıların, vakıf üniversitelerinde görev alan katılımcılara göre ortalama olarak daha fazla bireysel sorumluluğu destekledikleri görülmektedir. Ancak uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır ($F(1, 436)=0.56, p:0.4549$).

4.5. Güncel Politika Tartışmalarına Dair Görüşler

Bu bölüm çeşitli konularda güncel politika tartışmalarında katılımcıların pozisyon ve tutumlarını incelemektedir. Bu bölümde değerlendirilen ifadeler iki grupta ele alınabilir. İfadelerin bir kısmı yeniden dağılıma, devlet müdahalesine ve vergi politikalarına dair önermelerden; diğer bir kısmı ise makroekonomi politikalarında tartışmalara dair önermelerden oluşmaktadır. Makroekonomi politikalarına dair önermeler merkez bankası, genel ekonomik denge, maliye politikası ve uluslararası iktisat konuları ile ilgilidir. Bu bölümde incelenen ifadelerin bir kısmı genel iktisat bilgisi kapsamında ve herhangi bir ülkeyi referans almaksızın sunulmuşken bazıları özellikle Türkiye örneğini anarak ilgili görüşlerin değerlendirilmesini istemektedir. Türkiye örneği kapsamında değerlendirilmesi istenen ifadeler aşağıda tablolarda ayrıca belirtilmiştir.

4.5.6. Yeniden Dağılım, Devlet Müdahalesi ve Vergi Tartışmalarına Dair Görüşler

Bu bölüm 4 soruda yeniden dağılım, 11 soruda devlet müdahalesi önermeleri, 6 soruda vergi politikası konularıyla ilgili önermeleri içermektedir. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum, (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li ölçek üzerinden alınmıştır. Cevap dağılımları sunulduktan sonra katılımcılar tarafından verilen cevapların ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo-32’de yeniden dağılım konusuna dair önermelerin cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 32: Yeniden Dağılım: Cevap Dağılımları ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Gelir dağılımını düzeltici tedbirler almak devletin meşru bir işlevidir.	%3,20	%4,33	%8,45	%56,85	%27,17	4
Devlet herkese asgari bir gelir sağlamalıdır.	%5,02	%18,95	%18,49	%42,24	%15,30	3,43
Türkiye’de gelir dağılımı, ülkenin mevcut gelişmişlik düzeyine göre oldukça bozuktur.	%1,60	%15,53	%12,33	%51,13	%19,41	3,71
Türkiye’de gelir dağılımı daha eşit hale getirilmelidir.	%1,37	%4,11	%9,13	%50,00	%35,39	4,14

Katılımcıların cevap yoğunluğunu “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” ölçeklerine verdikleri görülmektedir. Katılımcılar gelir dağılımını düzeltici tedbirler alması, devletin herkese asgari bir gelir sağlaması, Türkiye’deki gelir dağılımının gelişmişlik seviyesine göre oldukça bozuk olduğu ve Türkiye’de gelir dağılımının daha eşit hale getirilmesi gerektiği önermelerine genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar Türkiye’de gelir dağılımının daha eşit hale getirilmesi gerektiği önermesi diğer önermelere göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Katılımcılar devletin herkese asgari bir gelir sağlaması yönündeki önermeye diğer önermelere göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Tablo-33'te devlet müdahalesi konusuna dair önermeleri içeren cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 33: Devlet Müdahalesi Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Ekonomik ve sosyal alanlarda devlet müdahalesini azaltmak ekonomik etkinliği iyileştirir.	%7,76	%36,76	%16,89	%33,34	%5,25	2,91
Kamu hizmetlerinin devlet eliyle yapılması yerine mümkün olduğunca özel sektöre sipariş edilmesi yerinde olacaktır.	%16,43	%34,25	%20,55	%23,52	%5,25	2,65
Ekonomide devletin ağırlığının fazla olduğu ülkeler daha düşük ekonomik performansa sahip olma eğilimindedir.	%14,84	%28,31	%24,20	%26,71	%5,94	2,8
İstihdamı korumaya yönelik aşırı düzenlemeler, ekonomik performans zayıflatıcı sonuçlar doğurur.	%8,45	%30,82	%21,23	%34,93	%4,57	2,95
Asgari ücret düzenlemesi gençler ve vasıfsız çalışanlarda işsizliği artıracaktır.	%14,38	%39,50	%20,32	%21,23	%4,57	2,62
Gelişmekte olan ülkelerde devletin aktif müdahalesi ve yönlendirmesi olmadan ekonomik kalkınma başarılmaz.	%3,20	%12,10	%15,98	%52,05	%16,67	3,65
Yüksek finansal risk içeren işlemler daha sıkı bir şekilde regüle edilmelidir.	%2,28	%7,53	%12,10	%49,09	%29,00	3,95
Anti tröst yasaları katı bir şekilde uygulanmalıdır.	%4,11	%9,82	%24,66	%43,38	%18,04	3,61
Türkiye'de devlet eliyle kullanılan kaynak miktarı olması gerekenden fazladır.	%4,79	%22,60	%24,44	%33,79	%14,38	3,3
Türkiye'de devlet, ekonomik hayatı düzenlemeye yönelik aşırı müdahale etmektedir.	%6,62	%32,19	%25,57	%25,35	%10,27	3
Türkiye'de kamu çalışanı sayısı fazladır ve azaltılmalıdır.	%9,36	%24,43	%26,26	%28,54	%11,41	3,08

Katılımcıların belirtilen önermelere genel anlamda katıldıkları görülmektedir. Buna göre katılımcıların cevap yoğunluğunu genel anlamda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” ölçeklerine verdikleri görülmektedir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 2,62 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar yüksek finansal risk içeren işlemlerin daha sık regüle edilmesi gerektiği önermesine diğer önermelere göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Katılımcılar asgari ücret düzenlemesinin gençler ve vasıfsız işçiler arasında işsizliği artıracağı yönündeki önermeye diğer önermelere göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Tablo-34’te vergi politikası konusuna dair önermelere katılımcıların verdikleri cevapların dağılımı ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 34: Vergi Politikaları: Cevap Dağılımları ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katlıyorum	(5) Kesinlikle Katlıyorum	Ortalama
Gelir vergileri tek ve düz oranlı hale getirilmelidir.	%27,85	%34,71	%16,67	%14,61	%6,16	2,35
Temettü ve sermaye kazançları, emek gelirinden daha düşük oranda vergilendirilmelidir.	%40,41	%35,16	%13,47	%9,36	%1,60	1,95
Gelir vergisi oranını indirmek, daha çok çalışmayı ve daha çok gelir elde etmeyi teşvik eder.	%5,71	%21,69	%23,52	%41,78	%7,30	3,23
Sermaye kazançları üzerindeki vergileri azaltmak yatırımları teşvik eder ve ekonomik büyümeyi hızlandırır.	%6,39	%27,17	%18,49	%44,07	%3,88	3,11
Fosil yakıtlar üzerindeki yüksek vergilerin uzun vadedeki faydaları kısa vadedeki ekonomik maliyetlerden daha yüksektir.	%5,25	%15,07	%29,00	%37,21	%13,47	3,38
Türk vergi sistemi daha az tüketim vergilerine, daha çok gelir üzerinden vergilere dayandırılmalıdır.	%5,71	%12,56	%20,08	%34,25	%27,40	3,65

Katılımcıların 6 önermeden 4’üne genel anlamda katıldıkları, 2’sine genel anlamda katılmadıkları görülmektedir. Katılımcılar bu önermelerden gelir vergilerinin tek ve düz oranlı hale getirilmesi ve temettü ve sermaye kazançlarının, emek gelirinden daha düşük oranda vergilendirilmesi gerektiği ile ilgili önermelere genel anlamda katılmamışlardır. Gelir vergisi oranını indirmenin daha çok çalışmayı ve gelir elde etmeyi teşvik edeceği, sermaye kazançları üzerindeki vergileri azaltmanın yatırımları teşvik edip ekonomik büyümeyi hızlandıracağı, fosil yakıtlar üzerindeki yüksek vergilerin uzun vadedeki faydasının kısa vadedeki ekonomik maliyetlerden yüksek olacağı, Türk vergi sisteminin daha az tüketim, daha çok gelir vergisi üzerinden alınması gerektiği önermelerine genel anlamda katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 1,95 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar Türk vergi sisteminin daha az tüketim, daha çok gelir vergisi üzerinden alınması gerektiği önermesine diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Temettü ve sermaye kazançlarının, emek gelirinden daha düşük oranda vergilendirilmesi önermesine katılımcılar diğer önermelere göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

4.5.7. Makroekonomi Politikasına Dair Tartışmalara İlişkin Görüşler

Bu bölüm 4 soruda merkez bankası, 8 soruda genel ekonomik denge, 7 soruda maliye politikası, 3 soruda uluslararası iktisat konularına dair önermeleri içermektedir. Cevaplar (1) kesinlikle katılmıyorum, (5) kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5'li ölçek üzerinden alınmıştır. Cevap dağılımları sunulduktan sonra katılımcılar tarafından verilen cevapların ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo-35'te merkez bankası konusuna dair önermelere katılımcıların verdikleri cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 35: Merkez Bankası: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Taraftasım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Merkez Bankası siyasal iktidardan araç seçimi bakımından bağımsız olmalıdır.	%2,28	%5,48	%12,79	%35,16	%44,29	4,13
Merkez Bankasının temel görevi enflasyonu düşürmek olmalıdır.	%4,79	%15,53	%19,63	%35,16	%24,89	3,6
Merkez Bankası sabit bir para arzı büyüme oranı takip etmelidir.	%8,68	%23,52	%32,42	%27,40	%7,98	3,02
Merkez Bankası siyasal iktidardan amaç belirleme bakımından bağımsız olmalıdır.	%8,22	%18,72	%12,56	%29,22	%31,28	3,56

Buna göre katılımcıların merkez bankasının siyasal iktidardan araç ve amaç belirlemek bakımından bağımsız olması, merkez bankasının temel görevinin enflasyonu düşürmek olduğu ve merkez bankasının sabit bir para arzı büyüme oranını takip etmesi gerektiği ile ilgili önermelere genel anlamda katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 3,02 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar merkez bankasının siyasal iktidardan araç seçimi bakımından bağımsız olması gerektiği ile ilgili önermeye diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların merkez bankasının sabit bir para arzı büyüme oranını takip etmesi gerektiği ile ilgili önermeye diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir.

Tablo-36’da genel ekonomik denge konusuna dair önermelere katılımcıların verdikleri cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 36: Genel Ekonomik Dengelere İlişkin Görüşler: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Taraftasım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Potansiyel GSYİH’nın altında çalışan bir ekonomi kendi kendini düzelten mekanizması aracılığıyla nihai olarak potansiyel GSYİH’ya dönecektir.	%14,39	%42,69	%21,92	%18,95	%2,05	2,51
Toplam talepteki değişiklikler kısa vadede reel GSYİH’yi etkiler ancak uzun vadede etkilemez.	%4,79	%33,56	%20,78	%36,53	%4,34	3,02
Ekonominin uzun vadede doğal bir işsizlik oranı vardır.	%5,25	%14,38	%13,24	%54,11	%13,01	3,55
Kısa vadede, işsizlikte bir azalma enflasyon oranının artmasına neden olur.	%4,34	%22,83	%26,03	%43,15	%3,65	3,19
Enflasyon temelde parasal bir fenomendir.	%8,45	%20,32	%17,80	%43,38	%10,05	3,26
Enflasyonla mücadele etmek için ücret-fiyat kontrolleri kullanılmalıdır.	%11,64	%28,77	%22,83	%33,11	%3,65	2,88
Türkiye’de cari açığın mevcut düzeyi, ekonomik büyümenin doğal bir sonucudur.	%14,84	%28,08	%14,84	%30,82	%11,42	2,95
Türkiye için nüfus artışının ekonomik faydaları, ekonomik maliyetlerden daha ağır basmaktadır.	%13,01	%28,31	%29,68	%22,83	%6,17	2,8

Buna göre katılımcılar potansiyel Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) altında çalışan bir ekonominin kendi kendini düzeltme mekanizması aracılığıyla nihai olarak potansiyel GSYİH’ye döneceği önermesi dışındaki önermelere genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 2,51 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar ekonomide uzun zamanda doğal bir işsizlik oranı olduğuna dair önermeye diğer önermelere göre ortalama olarak daha fazla katılmışlardır. Katılımcılar potansiyel GSYİH altında çalışan bir ekonominin kendi kendini düzeltme mekanizması aracılığıyla nihai olarak potansiyel GSYİH’ye döneceği önermesine diğer önermelere göre ortalama olarak daha az katılmışlardır.

Tablo-37’de maliye politikası konusuna dair önermelere katılımcıların verdikleri cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 37: Maliye Politikası: Cevapların Dağılımı ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Maliye politikası (örneğin, vergi indirimi ve / veya harcama artışı), eksik istihdam olan bir ekonomide para politikasından daha etkilidir.	%1,14	%10,27	%24,43	%55,03	%9,13	3,6
Uygun şekilde tasarlanmış maliye politikası, uzun vadeli sermaye oluşum hızını ve ekonomik büyümeyi artırabilir.	%1,82	%5,94	%13,24	%66,44	%12,56	3,82
Bütçe dengesini sağlamakta yıllık bütçe dengesinden ziyade konjontürel (iş çevrimi) denge dikkate alınmalıdır.	%2,28	%11,64	%34,25	%42,69	%9,14	3,44
Borçlanma ve kamu harcamalarını sınırlamaya yönelik yasal mali kurallar getirilmelidir.	%3,20	%12,79	%21,00	%50,00	%13,01	3,56
Kamu iş eğitim programlarının genişletilmesi, yapısal işsizliği çözmekte etkili bir yoldur.	%3,65	%8,45	%18,04	%61,64	%8,22	3,62
Konjontürel iş çevriminin yönetiminde aktif maliye politikalarından kaçınılmalıdır.	%5,94	%36,76	%39,50	%16,20	%1,60	2,7
Türkiye’de yapısal bütçe açıklarını kapatmakta düşük kamu harcaması-yüksek vergi geliri politikası izlenmelidir.	%6,62	%26,48	%34,93	%26,48	%5,48	2,97

Katılımcıların maliye politikası ile ilgili önermelere genel anlamda katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 2,7 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılar uygun şekilde tasarlanmış maliye politikasının, uzun vadeli sermaye oluşum hızını ve ekonomik büyümeyi artırabileceği önermesine diğerlerine göre ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların konjontürel iş çevrimi yönetiminde aktif maliye politikalarından kaçınılması gerektiği önermesine diğerlerine göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir.

Tablo-38’de uluslararası iktisat konusuna dair önermelere katılımcıların verdikleri cevap dağılımları ve ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo- 38: Uluslararası İktisat: Cevap Dağılımı ve Ortalamalar

	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Uluslararası finansal sistemin istikrarı için kısa vadeli sermaye hareketlerine bazı kısıtlamalar getirilmesi gereklidir.	%5,25	%13,24	%18,26	%46,58	%16,67	3,56
Esnek ve dalgalı döviz kurları, uluslararası parasal istikrar sağlamakta etkilidir.	%4,57	%14,38	%29,68	%44,75	%6,62	3,34
Uluslararası ticarete gümrük, kota ve ticari engellerin azaltılması Türkiye’nin ekonomik faydasıdır.	%7,76	%24,66	%28,31	%32,88	%6,39	3,05

Katılımcıların bu önermelere genel anlamda katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların bu önermeler için verdikleri cevap ortalamaları en az 3,05 olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların uluslararası finansal sistemin istikrarı için kısa vadeli sermaye hareketlerine bazı kısıtlamalar getirilmesi gerektiği önermesine diğer iki önermeden ortalama olarak daha fazla katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların uluslararası ticarete gümrük, kota ve ticari engellerin azaltılmasının Türkiye’nin ekonomik faydasına olacağı önermesine diğer iki önermeye göre ortalama olarak daha az katıldıkları görülmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İktisat tarihi boyunca çeşitli metodolojik, ideolojik, felsefi, devletin ve piyasanın rolü hakkındaki düşüncelerde görüş ayrılıkları, tartışmalar ve uzlaşılabilir noktalar var olmuştur. Metodoloji alanındaki tartışmalar iktisadın tanımından ve bilimselliğinden başlar ve iktisat eğitiminden, devletin rolüne ve politika sonuçlarına kadar genişler. İktisadın yöntemine ve iktisat bilgisinin üretilmesine dair tartışmalar modellemede benimsenen varsayımlardan ya da felsefi kabullerden kaynaklanabileceği gibi ideolojik karakterli de olabilmekte iktisatçıların siyasal kabulleri ve normatif değerleri ile de ilgili olabilmektedir. Bu tartışmalar doğal olarak farklı iktisat okullarının doğumuna da neden olmaktadır.

Ancak özellikle yerleşik ya da ana-akım iktisada yönelik eleştiriler her zaman dile getirilmiştir. Özellikle de heterodoks yaklaşımlar ana-akım iktisadın yöntemi, varsayımları, ürettiği bilgi ve gerçek dünya sorunları ile ilgisi bakımından sürekli eleştirmiştir. Ana-akım iktisada, onun teorik çerçevesine ve iktisat politikalarına kısmen ya da tamamen eleştiriler getirilmiş ve yeni iktisadi okullar ortaya çıkmıştır. Bu alanda devletin ekonomideki rolü en çok uzlaşmazlık durumlarından bir tanesi olarak göze çarpmaktadır. Artık sadece ekonomide devletin rolü değil daha özel alanlara inilerek ekonomideki kadın ve erkeğin rolü ve politikalara ilişkin etkileri de açıkça sorgulanır hale gelmiştir.

İktisadi düşünce tarihi iktisatçıları arasında yaşanan bu tartışma, uzlaşma ve uzlaşmazlık durumlarını ele almaktadır. Ancak bazı çalışmalar bu incelemeyi bir adım daha ileri götürüp konuyu asıl muhatap olan iktisatçılara taşıyıp iktisatçıları arasındaki uzlaşma ve uzlaşmazlık durumlarını ampirik olarak da incelemeyi seçmiştir. Bu ampirik çalışmalar başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerle ilgili olup gelişmekte olan ülkelere dair çalışmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye’ye dair kapsamlı bir çalışma olmadığı değerlendirilirse bu çalışma bu boşluğa katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmada metodolojik, ideolojik, devletin piyasadaki rolü hakkındaki tartışma, uzlaşma ve uzlaşmazlık durumları ele alınmış ve bu amaçla Türkiye’de yer alan 136 üniversitedeki “İktisat”, “Ekonomi” ve “Ekonomi ve Finans” bölümlerindeki akademisyenlerin görüşleri anket aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma bulguları yüzdesel olarak, ortalamaları alınıp çapraz tablolarla sunularak ve varyans analizi

(ANOVA) ile incelenmiştir. Bulguların düzenlenmesi ve analiz edilmesinde STATA 14 paket programından yararlanılmıştır. Sonuçlara bakıldığında iktisatçıların görüşlerinde genel anlamda uzlaşma içinde oldukları söylenebilir. Bulgular iktisadın temel kabulleri, metodolojisi, devletin ve piyasanın görece rolüne dair görüşler arasındaki farklılıkları ortaya koymuş ve akademisyenlerin akademik unvanlarının, eğitim aldıkları ülkenin, lisans eğitimi aldıkları alanın ve cinsiyetlerinin önemli olduğunu göstermiştir.

Araştırma sonucunda *homo economicus* varsayımlar kapsamında katılımcılar bireylerin iktisadi tercihlerinde rasyonel olduğu, insan ihtiyaçlarının sınırsız olduğu önermelerini genel anlamda gerçekçi bulurken, bireysel çıkarın toplumsal çıkarı etkileyeceği, bireylerin karar alırken tam bilgiye sahip olduğu ve birbirlerinden bağımsız hareket ettiği, bireylerin tercihlerinde seçeneklerin fayda ve maliyetlerini kavrayabildiği önermelerini genel anlamda gerçekçi bulmamıştır. Burada uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak sadece akademisyenlerin çalıştıkları kuruma göre anlamlı bir fark ortaya koymuştur. İktisadın bilimsel gücü kapsamında matematiğin iktisada negatif etkisi, iktisadın sosyal bilimler arasında en bilimsel alan olduğu, iktisadın diğer disiplinlerden daha fazla yararlanması gerektiği önermelerine katılımcılar genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir. Ekonometri ve istatistiğin iktisada negatif etkisi, iktisadi yöntemlerin ekonomik olmayan olgulara uygulanmasının bilimsel katkı sağlamayacağı önermelerine katılımcılar genel anlamda katılmadıklarını belirtmişlerdir. Matematiğin iktisada negatif etkisi, ekonometri ve istatistiğin iktisada negatif etkisi varsayımları için iktisatçıların eğitim alınan ülke kriterine ve çalıştıkları kuruma göre; iktisadın sosyal bilimler arasında en bilimsel alan olduğu, iktisadi yöntemlerin ekonomik olmayan olgulara uygulanmasının bilimsel katkı sağlamayacağı varsayımları için eğitim alınan ülke kriterine göre uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur.

İktisadın psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, matematik, ekonometri/istatistik, hukuk ile olan ilişkisi katılımcılar tarafından önemli görülmüştür. Günümüzde 'rekabetçi koşullar'ın büyük ölçüde sağlandığı, Neo-Klasik iktisadın yeterliliği önermelerine katılımcılar genel anlamda katılmamış, GSMH'nin genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz olduğu önermesine genel anlamda

katılmışlardır. GSMH'nin genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz olduğu önermesi için iktisatçıların çalıştıkları kuruma göre uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur. İktisatçıların finansal krizleri önceden tahmin edebildiği ve iktisatçıların temel meseleler üzerinde uzlaştığı önermelerine katılımcılar genel anlamda katılmamıştır. İktisat eğitimi kapsamında katılımcılar ders kitaplarının gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak için yetersiz olduğu, lisans düzeyi iktisat eğitiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmesi gerektiği, mikro ve makro ekonomi derslerinde devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlıklarından daha önem verilmesi gerektiği önermelerine genel anlamda katılmışlardır. Türkiye'deki lisansüstü eğitim için ABD eğitim programlarının örnek alınması önermesinde ise bariz bir eğilim göstermemişlerdir. Türkiye'deki lisansüstü eğitim için ABD eğitim programlarının örnek alınması önermesi için eğitim alınan ülke kriterine göre; lisans düzeyi iktisat eğitiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmesi gerektiği önermesi için iktisatçıların çalıştıkları kuruma göre; ders kitaplarının gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak için yetersiz olduğu önermeleri için eğitim alınan ülke kriterine ve çalışılan kuruma göre uygulanan varyans analizi (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda katılımcıların gelir eşitsizliği, geçim konusunda devlet-birey sorumluluğu, daha iyi bir hayatın çalışmaya ya da çalışma dışındaki faktörlere bağlı olduğu, devletin özel sektörü kontrolü-serbestliği görüşleri için cevapların ortalamaları anlamında kolektivist eğilimde oldukları görülmüştür. Ekonomideki kamu-özel sektör ağırlığı, rekabetin fayda-zarar durumu, bireysel refah artışının başkalarının refahının durumuna bağlı olup olmadığı noktasında katılımcıların cevapların ortalamaları anlamında liberteryen eğilimde oldukları görülmüştür. Politikalar arası çatışma noktasında katılımcılar 6 görüş için de “ekonomik büyüme” karşısındaki görüşü değişim için önemli görmüşlerdir. Ekonomideki sosyal hizmetler kapsamında emeklilik, konut ve barınma, temel ve orta eğitim, yüksek eğitim, sağlık, çalışmak isteyenlere iş sağlamak hizmetleri için katılımcılar sorumluluğun genel anlamda devlette olması gerektiğini belirtmişlerdir. Her iki faktör grubu için sadece

cinsiyet dağılımına göre uygulanan varyans analizinde (ANOVA) ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymuştur.

Son olarak katılımcılar gelirin yeniden dağılımı, devlet müdahalesi, vergi politikaları kapsamındaki önermelere genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir. Makro ekonomi politikaları kapsamında merkez bankası, genel ekonomik denge, maliye politikası ve uluslararası iktisat konularıyla ilgili önermelere genel anlamda katıldıklarını belirtmişlerdir.

Çalışma Türk iktisatçıların görüş ve tutumlarını doğrudan ve kapsamlı bir örnekleme ölçmeye girişmek bakımından önemli olsa da bazı kısıtlılıklara da sahiptir. Her şeyden önce sadece İktisadi İdari Bilimler, Siyasal Bilgiler, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakülte'lerinin "İktisat", "Ekonomi" ve "Ekonomi ve Finans" bölümlerine uygulanmış olup özel sektörde, finans dünyasında, ekonomi basınında ve ekonomi bürokrasisinde çalışan iktisatçılar kapsama alınmamıştır. Bunları da kapsayacak bir çalışma bu gruplar arasındaki görüş farklılıklarını incelemek bakımından da önemli bulgular ortaya koyacaktır.

Çalışmanın diğer bir önemli kısıtlılığı verilerin analizinin bir modellemeye dayanmamasıdır. Faktör analizi gibi değişken azaltmaya yönelik teknikler ile skorların elde edilmesi ve bunların belirleyicilerinin ekonometrik modellerle tahmin edilmesi verilerin analizine zenginlik katacaktır. Daha spesifik konulara odaklanmış anket tasarımları ile bu yönde çalışmalar yapılabilir.

Son bir husus ise uygulanan anketin kapsamının genişliğidir. Soru kâğıdının genişliği katılımcı sayısının temsil kabiliyeti bakımından yeterli fakat görece düşük kalmasına neden olmuştur. Daha kısa soru formları ile daha yüksek katılım düzeyi elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Gökmen Tarık (2016). *İktisadi Değişirmek* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları
- Acar, Mustafa (2010). Avusturya İktisadının İktisadi Düşünceye Katkıları Üzerine. *Liberal Düşünce*, 15 (59-60), 203-214.
- Akça, Haşim (2011). Devlet Müdahalesinin Başarısızlığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 2011, Sayfa 171-190.
- Aktan, Coşkun Can (1995). Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm. *Amme İdaresi Dergisi*, 28(1), 2-32
- Aktan, Coşkun Can (2004). *Yeni İktisat Okulları* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Aktan, Coşkun Can (2010). Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2010, 2 (1), 168-187.
- Alkin Erdoğan, (2004). Piyasa Ekonomisine Kamu Müdahalesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, Yıl: 3(6), 1-7
- Alston, R. M., Kearn J. R., ve Vaughan Michael V (1992). Is There A Consensus Among Economists In The 1990s?, *American Economic Association: Papers And Proceedings*, 82(2): 203-9.
- Arabacı, Havva (2017). Küresel Kriz Sonrası Türkiye’de Uygulanan Ekonomi Politikaları. *Social Sciences Research Journal*, 6 (4), 1-10.
- Arslan, Cemal (2015). *Katalaksi* (2. Baskı). İstanbul: Derin Yayıncılık
- Baumol, W. J. (1985). On Method In U.S. Economics A Century Earlier. *American Economic Review*, 75(6), 1-12.
- Block, Walter and Walker, Michael A. (1988). Entropy In The Canadian Economics Profession: Sampling Consensus On The Major Issues. *Canadian Public Policy*, 14(2), 137-150.
- Bocutoğlu, Ersan ve Ekinçi, Aykut (2009). Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. *Maliye Dergisi*, (156), 66-82.
- Buğra, A. (2001). *İktisatçılar ve İnsanlar-Bir Yöntem Çalışması* (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Caldwell, B. J. (1985). Some Reflections On Beyond Positivism. *Journal Of Economic Issues*, 19(1), 187-194.
- Coats, A. W. (1986). Economic Methodology: Theory, Practice And The Current State Of Economics. *Kyklos*, 39(1), 109-115.
- Colander, D ve Klamer, A. (1987). The Making Of An Economists. *Journal Of Economic Perspectives*, 1(2), 95-111.
- Colander, D (1992). Retrospectives: The Lost Of Art Of Economics. *Journal Of Economic Perspectives*, 6(3), 191-198
- Colander, D. (2005), The Making of an Economist Redux. *Journal of Economic Perspectives*, 19(1), 175–198
- Çetin, Tamer (2012). Yeni Kurumsal İktisat. *Sosyoloji Konferansları*, No: 45 (2012-1), 43-73.
- Çevik, Savaş (2016). *Kamu Maliyesi* (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları
- Demir, Ömer (1996). *İktisatta Yöntem Tartışmaları* (Birinci Baskı). Vadi Yayınları: Ankara.
- Demir, Ömer (2014). *İktisat Metodolojisi* (3. Baskı). İstanbul: Sentez Yayıncılık
- Demircan, E. S. (2008). Girişimci Sıfatıyla Devlet: 1980 Sonrası Türkiye Analizi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3 (1), 33-56.
- Eğilmez, Mahfi (2016). *Ekonomide Analiz Örnek Olaylar ve Çözümler* (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eren, Ercan ve Uysal, Ezgi (2017). İktisatta Yeni Heterodoks Gelişmeler. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 134-151.
- Ergün, İ. (2000). Devlet ve Ekonomi. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 1-27
- Erkan, Birol (2016). Ana-Akım (Ortodoks-Neoklasik) İktisat Öğretisi Eleştirisi: Heterodoks Yaklaşım İhtiyacı. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 8 (14), 25-40
- Eroğlu, Ömer ve İşler, Ruhan (2004). İktisat Düşüncesinde Kadının Konumu ve Feminist İktisat. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 46. Seri, 54-81.
- Erol, İ. (1992). Ekonomi Açısından Devlet ve Piyasa. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(3), 145-155

- Frey, B. S., V. Ginsburgh, Pestieau, P., W.W. Pommerehne ve Schneider, F. (1983). Consensus, Dissension, And Ideology Among Economists In Various European Countries And In The United States. *In: European Economic Review* 23, 59–69.
- Frey, B. S., Eichenberger, R. (1993). American and European Economics And Economists. *Journal Of Economic Perspectives* — Volume 7, Number 4 — Fall 1993 — Pages 185–193
- Fuller, Dan ve Doris, Geide-Stevenson (2014). Consensus Among Economists – An Update. *Journal Of Economic Education*, 45(2): 131-146.
- Garrido, Antonio (2005). *Joan Robinson And The Post-Autistic Economics Movement*. <http://www.paecon.net/PAERreview/issue22/Garrido22.htm>, Erişim Tarihi: 11 Nisan 2019)
- Gordon, Roger, Gordon B. Dahl (2013). Views Among Economists: Professional Consensus Or Point-Counterpoint?. *American Economic Review, American Economic Association*, 103(3), 629-635.
- Hirshleifer, Jack (1985). The Expanding Domain Of Economics. *American Economic Review*, 75(6), 53-68.
- İnel, Ahmet (2006). *İktisat İdeolojisinin Eleştirisi* (5. Baskı). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Kantarıcı, Hasan Bülent ve Karacan, Rıdvan(2008). Mali Disiplinin Sağlanması Açısından Türkiye IMF İlişkilerinin Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Sayı: 155, Temmuz-Aralık 2008, 145-158.
- Karasar, Niyazi (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (30. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Knight, F. (1921). *Risk Uncertainty And Profit*. New York: Harper & Torch, 1965.
- Knight, F. (1940). What Is Truth In Economics?. *Journal Of Political Economy*, 48(1), 1-32.
- Kutlu, Sinem (2012). *İktisat Metodolojisinde Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Eleştirel Gerçekçilik*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- May, Ann Mari, Mary G. McGarvey ve Robert Whaples (2014). Are Disagreements Among Male And Female Economists Marginal At Best?: A Survey Of AEA

- Members and Their Views On Economics And Economic Policy. *Contemporary Economic Policy* 32(1): 111-132.
- Monaghan, Peter (2003). Taking On ‘Rational Man’. *The Chronicle Of Higher Education*, Ocak 2003, A12-A15.
- Nelson, Julie A. (2004). *Standart Mikroekonomiden Geride Ne Bırakılmalıdır?. Post Otistik İktisat*, (Editör: Kaya Ardıç), İstanbul: İktisat Dergisi Yayınları
- Özdemir, Servet (2012). Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Ekonomi Politikalarının Kırsal Yoksulluğa Etkisi. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 5-7 Eylül 2012, Konya
- Ricketts, Martin ve Edward, Shoemsmith (1992). British Economic Opinion: Positive Science Or Normative Judgment?. *American Economic Review*, American Economic Association, 82(2), 210-215, May
- Stastny, Daniel (2010). Czech Economists On Economic Policy: A Survey. *Econ Journal Watch*, 7(3), September 2010, 275-287
- Stiglitz, Joseph E. (2002). *Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı*. (Çeviri: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural). İstanbul: Plan B Yayınları.
- Taşar, Mehmet Okan (2010). “Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” Ve Makro Ekonomik Etkilerinin Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2010, 3 (1), 76-97.
- Taşar, Mehmet Okan (2016). *İktisadi Doktrinler ve Tarihsel Gelişimi* (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları
- Tellan, Derya Öcal (2008). Tüketimin Karşı Devrimi: Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan İktisat Politikalarının Toplumsal Sonuçlarına Eleştirel Bir Bakış. *Ekonomik Yaklaşım*, 19(67), 1-19.
- Turan, Zübeyir (2011). Dünyadaki ve Türkiye’deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2011, 4 (1), 56-80.
- Tüylüoğlu, Şevket (2004). Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Politikaları ve Devletin Zayıflayan Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (1), 257-280.

- Fuchs, Victor R., Alan B. Krueger ve James M. Poterba (1998). Economists' Views About Parameters, Values And Policies: Survey Results In Labor And Public Economics. *Journal Of Economic Literature*, 36(3) (Sep., 1998),1387-1425
- Whaples, Robert, (1995). Where Is There Consensus Among American Economic Historians? The Results Of A Survey On Forty Propositions. *The Journal Of Economic History*. *Cambridge University Press*, vol. 55(01), pages 139-154.
- Whaples, Robert (2006). Do Economists Agree on Anything? Yes!. *The Economist*, 3 (9): 1-6
- Yavuz, Suat ve Tokucu, Erkan (2006). Post Keynesyen İktisat ve Belirsizlik. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21 (1), 147-161.
- Yıldırım, Cemal (1991). *Bilim Felsefesi*. (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldırım, Cengizhan (2011). Birinci ve İkinci Nesil Washington Uzlaşması: Neoliberal İktisat Politikalarının 1980'den Sonraki Evrimi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 1-23.
- Zafir, Ceren Zeynep (2009). Neoliberalizmin Minimal Devlet Yaklaşımına Bir Eleştiri. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 7 (2), 65-82

EK-1: Anket Formu

İktisadi analizler yaparken aşağıdaki kabullerde bulunmayı ne derece gerçekçi buluyorsunuz?				
	(1) Hiç Gerçekçiliği Yok	(2) Pek Gerçekçi Değil	(2) Kısmen Gerçekçi	(4) Tamamen Gerçekçi
1. Bireyler iktisadi tercihlerinde rasyoneldir ve faydalarını maksimize etmeye odaklanırlar.				
2. Bireysel çıkarların maksimizasyonu toplumsal çıkarları da maksimize eder.				
3. İnsan ihtiyaçları sınırsızdır.				
4. Bireyler karar alma sürecinde çoğunlukla tam bilgiye sahiptir.				
5. Bireyler karar alma sürecinde birbirlerinden bağımsız hareket ederler.				
6. Bireyler tercihlerde bulunurken seçeneklerin fayda ve maliyetlerini tam olarak kavrayabilirler.				

İktisat yöntemi ve eğitimi ilgili aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum
7. Günümüz serbest piyasa ekonomilerinde 'rekabetçi koşullar' büyük ölçüde sağlanmaktadır.					
8. Neo-Klasik iktisat, iktisadın temel tahminlerini elde etmek bakımından bugün için yeterli ve uygundur.					
9. Günümüzde iktisat giderek gerçekçi olmayan varsayımlarda bulunan matematiksel modellere bağlı hale gelmiştir.					
10. Ekonometri ve istatistiğin kullanımı çok da beklenen yararı sağlamamakta, geçerli iktisat bilgisi üretmek için anlamlı sonuçlar ortaya koyamamaktadır.					
11. GSMH genel ekonomik performansı ölçmek için yetersiz bir göstergedir.					
12. İktisatçılar finansal krizleri önceden tahmin edemezler.					
13. İktisatçılar temel meseleler üzerinde uzlaşmaktadırlar.					
14. Pozitif ve normatif iktisat arasında kesin bir ayrım yapılabilir.					
15. İktisat, sosyal bilimlerde en bilimsel olan alandır.					
16. İktisadın alet ve yöntemlerinin ekonomik olmayan sosyal olgulara (aile, suç, hukuk vb.) uygulanması bilimsel bir katkı sağlamaz.					

17. Türkiye’de lisansüstü iktisat eğitimi Amerika Birleşik Devletleri programları örnek alınarak tasarlanmalıdır.					
18. İktisadın gerçek yaşamı açıklama gücünün artması için başka disiplinlerin birikimlerinden daha fazla yararlanması gerekir.					
19. Ders kitaplarında öğretilen rekabetçi denge modelleri gelişmiş ülkelere yöneliktir ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülke ekonomilerini anlamak bakımından çok anlamlı değildir.					
20. Lisans düzeyinde iktisat öğretiminde sosyal, hukuki ve ekonomik kurumların tasarımına daha fazla önem verilmeli ve daha fazla zaman ayrılmalıdır.					
21. Temel mikro ve makroekonomi derslerinde, devlet başarısızlıklarına piyasa başarısızlarından daha fazla ağırlık verilmelidir.					
22. "Temsili ve rasyonel ajan" varsayımı üzerine kurulu makro modeller genellikle yararlı ve makul derecede doğru tahminler üretir.					
23. İktisatçılar, normatif değerlerinden bağımsız olarak politika önerilerinde bulunabilirler.					

İktisat bilgisinin ilerlemesi bakımından aşağıdaki alanlarla etkileşimi ne derece önemli buluyorsunuz?					
	(1) Tamamen Önemsiz	(2) Önemsiz	(3) Ne Önemli Ne Önemsiz	(4) Önemli	(5) Çok Önemli
24. Psikoloji					
25. Sosyoloji					
26. Tarih					
27. Siyaset bilim					
28. Matematik					
29. Ekonometri/İstatistik					
30. Hukuk					

Aşağıda tartışmalı bazı görüşlere dair ifadeler yer almaktadır. (1) ve (10) en uç değerleri göstermektedir. Kişisel görüşünüzün bu ölçek üzerinde nerede yer aldığını gösterir misiniz?									
(1) Bireysel çabaları özendirmek için gelir eşitsizliğine katlanmak gerekir.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Gelirler daha eşit hale getirilmelidir.

(1) Ekonomide özel sektörün ağırlığının artması gerekir.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Ekonomide kamunun ağırlığının artması gerekir
(1) Bireyler kendi geçimlerinden daha fazla sorumlu olmalıdır.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Devlet tüm vatandaşlarının geçimini temin etmek için daha fazla sorumluluk almalıdır.
(1) Rekabet, üretkenliği ve yenilikçiliği artırır.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Rekabetin fazlası toplumsal refahın azalmasına yol açar.
(1) Daha iyi bir hayat, çok çalışma ile sağlanabilir.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Daha iyi bir hayat, çalışma dışındaki faktörlere daha çok bağlıdır.
(1) Ekonomide, tüm bireylerin birbirinin refahını azaltmadan bireysel refahlarını artırmalarına yetecek derecede kaynak vardır.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Ekonomi sıfır toplamı bir oyundur ve bireysel refah başkalarının refah azalışı pahasına elde edilebilir.
(1) Devlet firmalara (özel sektöre) daha fazla özgürlük alanı tanımalıdır.	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Devlet firmaları (özel sektörü) daha etkili bir şekilde kontrol etmelidir.

Bazı görüşler çeşitli politika amaçları arasında değişim oranları (trade-off) olduğunu savunur. Buna göre, bir amacı gerçekleştirmek için diğer bir amaçtan belli bir kayba katlanmak gerekir. "Ekonomik büyüme" ile arasında değişim oranı olabilecek diğer bazı politikalar belirtilmiştir. Türkiye'nin politika önceliği bakımından hangisini daha önemli buluyorsunuz?					
	(1) Gelir dağılımı çok önemli	(2) Gelir dağılımı önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli
Gelir dağılımı- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					
	(1) Çevre koruma çok önemli	(2) Çevre koruma önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli

Çevre koruma- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					
	(1) Sosyal yardımlar çok önemli	(2) Sosyal yardımlar önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli
Sosyal yardımlar- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					
	(1) Tüketici hakları çok önemli	(2) Tüketici hakları önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli
Tüketici hakları- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					
	(1) Çalışan hakları çok önemli	(2) Çalışan hakları önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli
Çalışan hakları- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					
	(1) Yaşam koşulları çok önemli	(2) Yaşam koşulları önemli	(3) Tarafsızım	(4) Ekonomik büyüme önemli	(5) Ekonomik büyüme çok önemli
Yaşam koşulları- Ekonomik büyüme					
(0) Bu ikisi arasında bir değişim oranı olduğunu düşünmüyorum.					

Kişisel görüşünüze göre, aşağıdaki hizmetler ne derece bireylerin/hane halklarının kendi sorumluluğunda, ne derece devletin sorumluluğunda olmalıdır? Lütfen 10 ölçekli cetvel üzerinde gösteriniz. (1) o hizmetin bütünüyle devletin sorumluluğu olması gerektiğini, (10) o hizmeti temin etmenin bütünüyle bireyin sorumluluğunda olması gerektiğini göstermektedir.										
Emeklilik	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk
Konut ve Barınma	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk
Temel ve Orta Eğitim	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk
Yüksek Eğitim	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk
Sağlık	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk
Çalışmak İsteyenlere İş Sağlamak	(1) Devlet sorumluluğu	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) Bireysel Sorumluluk

Aşağıda genel olarak iktisadi politikalarla ilgili tartışılmalı bazı önermeler yer almaktadır. Bu ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
	(1) Kesinlikle katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle katılıyorum
32.Ekonomik ve sosyal alanlarda devlet müdahalesini azaltmak ekonomik etkinliği iyileştirir.					
33.Gelir dağılımını düzeltici tedbirler almak devletin meşru bir işlevidir.					
34.Kamu hizmetlerinin devlet eliyle yapılması yerine mümkün olduğunca özel sektöre sipariş edilmesi yerinde olacaktır.					
35.Devlet herkese asgari bir gelir sağlamalıdır.					
36.Gelir vergileri tek ve düz oranlı hale getirilmelidir.					
37.Temettü ve sermaye kazançları, emek gelirinden daha düşük oranda vergilendirilmelidir.					
38.Ekonomide devletin ağırlığının fazla olduğu ülkeler daha düşük ekonomik performansa sahip olma eğilimindedir.					
39.İstihdamı korumaya yönelik aşırı düzenlemeler, ekonomik performans zayıflatıcı sonuçlar doğurur.					
40.Asgari ücret düzenlemesi gençler ve vasıfsız çalışanlarda işsizliği artıracaktır.					
41.Gelir vergisi oranını indirmek, daha çok çalışmayı ve daha çok gelir elde etmeyi teşvik eder.					
42.Sermaye kazançları üzerindeki vergileri azaltmak yatırımları teşvik eder ve ekonomik büyümeyi hızlandırır.					
43.Gelişmekte olan ülkelerde devletin aktif müdahalesi ve yönlendirmesi olmadan ekonomik kalkınma başarılmaz.					
44.Yüksek finansal risk içeren işlemler daha sıkı bir şekilde regüle edilmelidir.					
45.Uluslararası finansal sistemin istikrarı için kısa vadeli sermaye hareketlerine bazı kısıtlamalar getirilmesi gereklidir.					
46.Maliye politikası (örneğin, vergi indirimi ve / veya harcama artışı), eksik istihdam olan bir ekonomide para politikasından daha etkilidir.					
47.Uygun şekilde tasarlanmış maliye politikası, uzun vadeli sermaye oluşum hızını ve ekonomik büyümeyi artırabilir.					
48.Bütçe dengesini sağlamakta yıllık bütçe dengesinden ziyade konjonktürel (iş çevrimi) denge dikkate alınmalıdır.					
49.Fosil yakıtlar üzerindeki yüksek vergilerin uzun vadedeki faydaları kısa vadedeki ekonomik maliyetlerden daha yüksektir.					

50.Esnek ve dalgalı döviz kurları, uluslararası parasal istikrar sağlamakta etkilidir.					
51.Borçlanma ve kamu harcamalarını sınırlamaya yönelik yasal mali kurallar getirilmelidir.					
52.Potansiyel GSYİH'nın altında çalışan bir ekonomi kendi kendini düzelteren mekanizması aracılığıyla nihai olarak potansiyel GSYİH'ya dönecektir.					
53.Toplam talepteki değişiklikler kısa vadede reel GSYİH'yi etkiler ancak uzun vadede etkilemez.					
54.Ekonominin uzun vadede doğal bir işsizlik oranı vardır.					
55.Kısa vadede, işsizlikte bir azalma enflasyon oranının artmasına neden olur.					
56.Kamu iş eğitim programlarının genişletilmesi, yapısal işsizliği çözmekte etkili bir yoldur.					
57.Konjonktürel iş çevriminin yönetiminde aktif maliye politikalarından kaçınılmalıdır.					
58.Enflasyon temelde parasal bir fenomendir.					
59.Enflasyonla mücadele etmek için ücret-fiyat kontrolleri kullanılmalıdır.					
60.Anti tröst yasaları katı bir şekilde uygulanmalıdır.					

Aşağıda Türkiye ekonomisi ile ilgili tartışmalı bazı konulara dair ifadeler yer almaktadır. Kişisel fikrinize göre bu ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
	(1) Kesinlikle katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Tarafsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle katılıyorum
61.Türkiye'de gelir dağılımı, ülkenin mevcut gelişmişlik düzeyine göre oldukça bozuktur.					
62.Türkiye'de gelir dağılımı daha eşit hale getirilmelidir.					
63.Türkiye'de devlet eliyle kullanılan kaynak miktarı olması gerekenden fazladır.					
64.Türkiye'de devlet, ekonomik hayatı düzenlemeye yönelik aşırı müdahale etmektedir.					
65.Uluslararası ticarete gümrük, kota ve ticari engellerin azaltılması Türkiye'nin ekonomik faydasıdır.					
66.Türkiye'de kamu çalışanı sayısı fazladır ve azaltılmalıdır.					
67.Merkez Bankası siyasal iktidardan araç seçimi bakımından bağımsız olmalıdır.					

68.Merkez Bankasının temel görevi enflasyonu düşürmek olmalıdır.					
69.Merkez Bankası sabit bir para arzı büyüme oranı takip etmelidir.					
70.Merkez Bankası siyasal iktidardan amaç belirleme bakımından bağımsız olmalıdır.					
71.Türkiye’de cari açığın mevcut düzeyi, ekonomik büyümenin doğal bir sonucudur.					
72.Türk vergi sistemi daha az tüketim vergilerine, daha çok gelir üzerinden vergilere dayandırılmalıdır.					
73.Türkiye için nüfus artışının ekonomik faydaları, ekonomik maliyetlerden daha ağır basmaktadır.					
74.Türkiye’de yapısal bütçe açıklarını kapatmakta düşük kamu harcaması-yüksek vergi geliri politikası izlenmelidir.					
75.Türkiye’de akademik iktisatçıların ekonomi politikalarının oluşumuna etkisi olması gerekenden azdır.					

Akademik Unvanınız

Araştırma Görevlisi	Dr. Araştırma Görevlisi	Dr. Öğretim Üyesi	Doçent Dr.	Profesör Dr.

Eğitim Bilgileriniz

	Türkiye’de bir eğitim kurumu	AB üyesi bir ülke eğitim kurumu	ABD’de bir eğitim kurumu	Diğer ülke eğitim kurumu	Dereceyi aldığınız yıl
Lisans					
Yüksek Lisans					
Doktora					
Doktora Sonrası Çalışma					

Lisans eğitiminiz iktisat alanında mı yoksa başka bir alanda mı?	☐ İktisat	☐ Başka bir alan
İktisat içinde uzmanlaştığınız ya da ilgilendiğiniz alt-alanı nasıl ifade edersiniz?		
Cinsiyetiniz:	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız:		
Araştırma sonuçlarının tarafınıza gönderilmesini isterseniz lütfen eposta adresi belirtiniz:		
Çalıştığınız kurum	☐ Kamu	☐ Vakıf

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Hasan UMUTLU
Doğum Yeri:	Akşehir/KONYA
Doğum Tarihi:	01.05.1992
Medeni Durumu:	Bekar

Öğrenim Durumu

Derece:	Okulun Adı: Selçuk Üniversitesi
İlköğretim:	Akşehir Nihat Dayanık İlköğretim Okulu
Ortaöğretim:	Akşehir Atatürk İlköğretim Okulu
Lise:	Seyit Mahmut Hayrani Anadolu Lisesi
Lisans.	Afyon Kocatepe Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
Becerileri:	
İlgi Alanları:	Kitap okumak; tarih, ekonomi, komplo teorileri, din konularında araştırma yapmak; arkadaş grubuyla güncel konular hakkında toplanarak beyin fırtınası yapmak vs.
Halen Yaptığı İş:	-
İş Deneyimi: (Doldurulması)	Satış Danışmanlığı – Dilli Ambalaj (2010 Yaz Sezonu)

isteğe bağlı)	Satış Danışmanlığı – Dilli Ambalaj (2011 Yaz Sezonu)
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	0546 719 41 27
E-mail:	hasan.umutlu@selcuk.edu.tr
Adres	Meydan Mahallesi İkbale Sokak No:22/1 Akşehir/KONYA

İmza:

